

בחירת שופטים לבתי משפט - חוקתיים - מחקר השוואתי

שי-ניצן כהן
שמעון נטף
אביעד בקשי

מורום
החלת
ריבונות לאומית. חירות הפרט.

חשוון תש"פ - נובמבר 2019
נייר מדיניות מס' 55

עו"ד שי-ניצן כהן
חוקר בפורום קהלת

בוגר תואר ראשון בהצטיינות יתרה במשפטים ובתוכנית
"אמירים" במדעי הרוח באוניברסיטה העברית בירושלים.

עו"ד שמעון נטף
חוקר בפורום קהלת

בוגר תואר ראשון במשפטים באוניברסיטה העברית
בירושלים.

ד"ר אביעד בקשי
ראש המחלקה המשפטית בפורום קהלת

מרצה למשפט חוקתי ומנהלי באוניברסיטת בר-אילן ובקריה
האקדמית אונו.

בחירת שופטים לבתי משפט - חוקתיים - מחקר השוואתי

שי-ניצן כהן
שמעון נטף
אביעד בקשי

חשוון תש"פ - נובמבר 2019
נייר מדיניות מס' 55

**בחירת שופטים לבתי משפט חוקתיים - מחקר השוואתי
שי-ניצן כהן, שמעון נטף ואביעד בקשי**

נדפס בישראל, חשוון תש"פ - נובמבר 2019

מסת"ב 978-965-7674-68-0 ISBN

תוכן העניינים

1	מבוא
7	חלק ראשון – רקע נורמטיבי
13	חלק שני – מדינות ה-OECD
14	ארצות הברית
16	גרמניה
18	צרפת
19	קנדה
21	אוסטרליה
22	ניו זילנד
23	יפן
25	בלגיה
26	שווייץ
27	אוסטריה
28	מקסיקו
29	צ'כיה
30	הונגריה
31	סלובקיה
32	סלובניה
33	פולין
36	אסטוניה
37	אירלנד
39	הולנד
40	דנמרק
42	שוודיה
43	נורבגיה

45	פינלנד
47	איסלנד
48	לטביה
49	ליטא
50	איטליה
51	ספרד
53	פורטוגל
54	קוריאה הדרומית
55	צ'ילה
56	בריטניה
59	לוקסמבורג
60	טורקיה
62	יוון
64	ישראל
חלק שלישי – מדינות מדד הדמוקרטיה לשנת 2018	
65	אורוגוואי
66	מאוריציוס
68	מלטה
70	קוסטה ריקה
71	כף ורדה
73	בוטסואנה
74	
חלק רביעי – מדינות ארצות הברית	
77	א. בחירות דמוקרטיות ישירות
78	ב. בחירת נבחרי ציבור
82	ג. בחירת נבחרי ציבור באמצעות ועדה מקצועית (שאת רוב חבריה ממנים נבחרי ציבור)
83	ד. בחירת נבחרי ציבור במעורבות ועדה מקצועית (שאת רוב חבריה נבחרי ציבור אינם ממנים), המאושרת בבחירות
88	
91	סיכום
נספח (טבלאות)	
93	מדינות ה-OECD
93	30 המדינות המובילות במדד הדמוקרטיה לשנת 2018 (לפי סדר דירוגן)
98	מדינות ארצות הברית (לפי סוג הליך הבחירה)
101	מדינות ארצות הברית (לפי השלב שבו מעורב הציבור בהליך הבחירה)
102	מדינות ארצות הברית שבהן מתקיימות בחירות אשרור (לפי מועדן)
103	

מהי השיטה הראויה לבחירת שופטי בית המשפט העליון? סוגיה זו מעסיקה לא מעט את החברה בישראל. מאז חקיקת חוק-יסוד: השפיטה, בשנת 1984, הונחו על שולחן הכנסת לא פחות מ-67 הצעות חוק לתיקון העוסקות בשיטת בחירת השופטים. רק במהלך כהונת הכנסת ה-20 הונחו על שולחנה 12 הצעות לשינוי שיטת הבחירה ומשך הכהונה של שופטי בית המשפט העליון ונשיאיו.¹

לפי פרסומים שונים, שיטת בחירת השופטים עמדה בלב דיוני המשא ומתן הקואליציוני להקמת ממשלת ישראל ה-35, בחודש מאי 2019, ובמהלכם נידונו יוזמות לשינוי יסודי בעניין.² המשא ומתן כשל אומנם (מסיבות אחרות), ולאחרונה נערכו במדינת ישראל, לראשונה בתולדותיה, בחירות חוזרות. עם זאת, ניתן להניח כי סוגיית שיטת הבחירה של שופטי בית המשפט העליון תוסיף ללוות את השיח הציבורי והפוליטי בישראל גם בעתיד.

בראשית ימי המדינה נשענה בחירת שופטי בית המשפט העליון (וכן בחירת השופטים ליתר ערכאות השיפוט) על הכרעתם של נבחרים הציבור. שר המשפטים היה מוסמך לבחור את השופטים, ובחירתו את שופטי בית המשפט העליון הייתה טעונה אישור של הממשלה.³

בשנת 1953 נחקק חוק השופטים,⁴ ובו נקבעו עיקרי השיטה הנהוגה בישראל עד היום. ההסדר עוגן בשנית בשנת 1984 בחוק-יסוד: השפיטה⁵ ובחוק בתי המשפט,⁶ ולפיו שופטי ישראל (ובהם שופטי בית המשפט העליון) נבחרים כולם בידי ועדה ייעודית, בה מכהנים תשעה חברים: שני שרים (בהם שר המשפטים, המכהן כיו"ר הוועדה), שני חברי כנסת,

1 ראו, לדוגמה, הצעת חוק-יסוד: השפיטה (תיקון – הרכב הוועדה לבחירת שופטים), פ/3544/20; הצעת חוק-יסוד: השפיטה (תיקון – הגבלת כהונת שופט בית המשפט העליון), פ/4009/20; הצעת חוק-יסוד: השפיטה (תיקון – הגבלת כהונתם של שופטי בית המשפט העליון), פ/4203/20; הצעת חוק-יסוד: השפיטה (תיקון – בחירת נשיא בית המשפט העליון בידי הכנסת), פ/4529/20.

2 טל שניידר "איחוד מפלגות הימין פרסמו את רשימת הדרישות לכניסה לקואליציה" **גלובס** 22.4.2019 <https://tinyurl.com/y6d59vur>; חגי עמית "בדרך למשרד המשפטים – סמוטריץ' מבטיח לנתניהו לתמוך בחסינותו" **The Marker** 23.4.2019 <https://tinyurl.com/yxb3h4k2>; יהודה יפרח "קרבות צאלח א-דין" **מקור ראשון** 7.5.2019 <https://tinyurl.com/yyyys8>

3 ראו דברי ההסבר להצעת חוק השופטים, התשי"א-1951, ה"ח 120, 124.

4 חוק השופטים, התשי"ג-1953, ס"ח 149.

5 ס' 4 לחוק-יסוד: השפיטה.

6 ס' 6-10 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (אשר החליף מספר חוקים ישנים, ובהם חוק השופטים).

שלושה משופטי בית המשפט העליון (ובהם נשיא בית המשפט), ושני נציגים שבוחרת המועצה הארצית של לשכת עורכי הדין. בעקבות תיקון לחוק בתי המשפט משנת 2008,⁷ בחירת שופטי בית המשפט העליון מחייבת תמיכה של שבעה מתוך תשעת חברי הוועדה (בניגוד לבחירת שופטי הערכאות הנמוכות, הנעשית ברוב קולות רגיל). לפיכך, ונוכח הרכב הוועדה, כיום לא ניתן הלכה למעשה לבחור שופט לבית המשפט העליון בישראל ללא תמיכה של אחד משופטי בית המשפט העליון החברים בוועדה, לכל הפחות.

חלק מן ההצעות לשינוי הליך הבחירה שהועלו לאורך השנים ביקשו להעצים את משקלם היחסי של נבחרי הציבור בוועדה הבוחרת הקיימת, אך נמנעו מלקדם שינוי משמעותי ויסודי יותר במנגנון הבחירה עצמו. לעומת זאת, בתקופה האחרונה גובר השיח הקורא להעביר את בחירת שופטי בית המשפט העליון לאחריותם הבלעדית של נבחרי הציבור. כך למשל, בשלהי כהונת הכנסת ה-20 הכריזה שרת המשפטים איילת שקד על כוונתה ליזום שינוי מקיף ומעמיק בשיטת הבחירה, ולהפקידה בידי הממשלה, אשר תבחר במועמד בהסתמך על הצעת שר המשפטים ובכפוף לאישור הכנסת.⁸ מנגד, יש הקוראים, גם כיום, למנוע כל שינוי בשיטת בחירת השופטים, בשם התנגדות עקרונית לדומיננטיות של נבחרי הציבור בתהליך.⁹

את הדין הישראלי הער בנושא ביקשנו להעשיר בבחינה השוואתית סדורה של שיטות בחירת השופטים לערכאה החוקתית העליונה במדינות בולטות, ולשם כך נעשה מחקר זה. בראש ובראשונה בכוונתנו לבחון את המישור הפוזיטיבי של הסוגיה: קרי, האם בחירת שופטי הערכאה החוקתית העליונה בשיטות משפט זרות מופקדת בידי נבחרי הציבור, והאם היוזמות ברוח זו אשר הוצעו בישראל אכן כה חריגות ביחס למדינות העולם. שיטות הבחירה הפוזיטיביות הנהוגות במדינות הנסקרות משקפות איזונים נורמטיביים שונים, בעיקר באשר לשאלה עקרונית אחת: האם נכון להפקיד את בחירת שופטי הערכאה החוקתית העליונה בידי נבחרי ציבור או שמא ראוי להתנות מינויים שכאלו באישור גורמים משפטיים מקצועיים ונעדרי שיוך פוליטי.¹⁰ לפיכך, בפתח המחקר נתייחס באופן תמציתי לטיעונים בעד ונגד בחירת שופטי הערכאה החוקתית העליונה על ידי נבחרי ציבור. מיפוי נורמטיבי זה יעמוד לנגד עינינו בבואנו לעסוק בסקירה הפוזיטיבית שלב המחקר.

בטרם נפנה לגוף הדברים, עלינו למקד כהלכה את שאלת המחקר. מסמך זה יעסוק בשיטת בחירת השופטים **לערכאה החוקתית העליונה** במדינות השונות – בית משפט ייעודי לחוקה או בית משפט עליון (אשר לצד עיסוקו כבית משפט חוקתי משמש גם ערכאת ערעור עליונה). ערכאה כזו היא חוד החנית של הביקורת השיפוטית על פעולות השלטון (לרבות, בחלק מן המקרים, באמצעות פסילת חקיקה), ומחזיקה ביכולת לשלוט (גם אם באופן עקיף) בקביעת המדיניות העקרונית בשאלות ציבוריות.¹¹

7 חוק בתי המשפט (תיקון מס' 55), התשס"ח-2008.

8 צבי זרחיה ומשה גורלי "התוכנית של שקד: הכנסת תמנה את השופטים לעליון" **כלכליסט** 18.3.2019 <https://tinyurl.com/y4kuefkz>; יהושע (ג'וש) בריינר ויהונתן לים "התוכנית של שקד: הכנסת תמנה את שופטי העליון במקום הוועדה לבחירת שופטים" **הארץ** 18.3.2019 <https://tinyurl.com/y6mdfw44>.

9 ראוידידה שטרן "הבשורה על פי שקד" **ידיעות אחרונות – חדשות** 24.2.2018 <https://tinyurl.com/yxtk67gb>; לעמדה דומה ראוידידה לוריא "לא לגעת בשיטת מינוי השופטים" **גלובס** 17.6.2019 <https://tinyurl.com/y43z8n5s>.

10 בדבר האיזון שבין מידת האחריות של שופטי ערכאה שכזו ובין הצורך שיפעלו באופן בלתי תלוי (וכן אודות היקף סמכויותיהם) ראו יואב דותן, "הביקורת השיפוטית במסגרת חוקה: שאלת האחריות – מבט השוואתי" **משפט וממשל** יז 489 (2007), ובפרט שם, בעמ' 493-496 ו-508-510.

11 אבחנה זו חשובה במיוחד ביחס למערכות משפט הכוללות בית משפט לחוקה. במדינות שכאלו, מוסד בית המשפט העליון, חרף שמו הרשמי, משמש רק ערכאת **ערעור** עליונה, הכפופה במדרג לבית המשפט לחוקה ומחוייבת לפסיקתו.

מטבע הדברים, היקף סמכויותיה של הערכאה הנבחרת, ובפרט יכולתה לפסול את חוקי הפרלמנט, משפיעים על מערכת יחסי הכוחות שבין שלוש רשויות השלטון. במדינות שבהן הערכאה החוקתית העליונה אינה מוסמכת לפסול חקיקה, עליונות המחוקק (הריבון) בהתווית המדיניות הציבורית נותרת ללא עוררין, אף אם הליך בחירת השופטים אינו נשלט על ידי נבחר הציבור. אולם, כאשר לבית המשפט קנויה סמכות הפסילה, מתעצמת עד מאוד יכולתו להשפיע על קביעת המדיניות. משום כך, גוברת גם חשיבותה של התאמה מסוימת בין עמדות הריבון, כלומר העם, ובין העמדות הרווחות בקרב השופטים.

עניינו של המחקר אינו בבחינה האם נבחר הציבור מעורבים בהליך בחירת השופטים, אלא האם השופטים נבחרים כתוצאה מהכרעת רוב דמוקרטית. במצב שבו גורמים שאינם נבחר הציבור יכולים לחבור כלשון מאזניים לקבוצת המיעוט בקרב נבחר הציבור ולבחור שופטים שאינם מקובלים על נציגי הרוב, הרי שהשופטים אינם נבחרים על פי הכרעת רוב דמוקרטי. על כן שאלת המחקר הרלוונטית היא האם נבחר הציבור מכריעים באופן בלעדי באשר לזהות המועמד הנבחר. נגזרת נוספת של הקריטריון האמור נוגעת למעורבותם בהליך של גורמים משפטיים מקצועיים שאינם נבחרים, ובפרט לשאלה האם מוגדר להם תפקיד מובנה במסגרת הליך הבחירה. ודוק, היועצות וולונטרית עם אנשי מקצוע רלוונטיים היא רצויה לכל הדעות ומובנת מאליה. עם זאת, אנו ביקשנו לבדוק האם ישנם גורמי מקצוע ספציפיים המהווים חלק מובנה במנגנון הבחירה. אם נמצאה מעורבות מבנית כזו מצד משפטנים, נִחַנּוּ האם היא אומנם מחייבת (קרי, האם הסכמתם מהווה תנאי בל יעבור לבחירת המועמד), האם מדובר במעורבות סטטוטורית (המוגדרת במפורש בלשון החוק) או במנהג שהשתרש במדינה לאורך השנים, והאם המשפטנים האמורים נבחרים בעצמם בידי גורמים פוליטיים, ולפיכך עשויה בחירתם לשקף ולו באופן עקיף את העדפותיהם של נבחר הציבור.¹²

גם משך תקופת הכהונה של השופטים רלוונטי לשאלת מידת ההשפעה של הציבור על אופיו של בית המשפט, ולפיכך גם סוגיה זו נכללה במחקר. כאשר כהונתם קצובה, הרי שההשפעה היא מתמדת. לעומת זאת, כאשר שופטים ממונים לכל חייהם, גובר הסיכוי כי בחלוף השנים יוצר פער בין עמדת הציבור ונבחריו (המשתנה, יש לזכור, נוכח חילופי הגברי בפרלמנט ובשלטון) ובין העמדות האידאולוגיות המיוצגות בהרכב בית המשפט. מנגנון אחר לחיזוק הקשר בין הציבור ואופיו של בית המשפט הוא קדנציה מתחדשת. כך חייב השופט להביא בחשבון את הצורך להלום ערכית את העמדות הרווחות בקרב הגורמים הבוחרים בו, אם ברצונו להיבחר בשנית. אולם, מנגנון כזה טומן בחובו גם סכנה ממשית לעצמאות השיפוט.

לבסוף, בבחינת ההסדרים בשיטות המשפט השונות יש להבחין בין **בחירת** השופטים ובין **מינויים**. מדינות רבות, ובכללן ישראל, מפקידות את מינוי השופטים בידי גורם טקסי, בעוד ההכרעה בפועל בדבר זהות השופטים שימונו מצויה בידי גורם אחר. לפיכך, חשוב להדגיש כי מיקדנו את שאלת המחקר הנוכחי בזהות הגורם המכריע **בבחירת** השופטים, ואילו זהות הגורם הממנה מהווה נתון רקע אגבי בלבד.

נוכח כל האמור לעיל, וכדי להשיב כראוי לשאלת המחקר, כללנו בסקירת שיטות בחירת השופטים שורה של מאפייני משנה, אשר עוזרים להבהיר כהלכה את מערכת יחסי הכוחות שבין הציבור ונבחריו ובין שופטי הערכאה העליונה בכל מדינה:

12 טעמנו, האבחנה בין המלצות משפטנים מחייבות ובין המלצות המותרות בידי נבחר הציבור את זכות המילה האחרונה לא זכתה לתשומת לב מספקת במחקרים קודמים בנושא, ובכך הביאה לעיוותים בסקירה המשווה של שיטות המשפט השונות בעולם. דוגמה עדכנית לכך ניתן למצוא אצל גיא לוריא **הוועדה לבחירת שופטים** 81 (המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2019) ("לוריא – הוועדה לבחירת שופטים"), ובהקשר הספציפי של שיטת המשפט הקנדית, שם, בעמ' 89-90.

1. באיזו ערכאת שיפוט מדובר – בית משפט עליון או בית משפט לחוקה?
2. מהי שיטת בחירת השופטים לאותה ערכאה?
3. האם נדרש רוב מוחלט או מיוחס לבחירה במועמד?
4. מהם תנאי הכשירות לכהונה באותה ערכאה?
5. האם בית המשפט במדינה מוסמך לפסול חקיקה ראשית?
6. האם התרחשה במדינה הכרזה שיפוטית על חוקה?
7. האם תקופת הכהונה של שופטי הערכאה קצובה והאם היא מתחדשת?

סקירות משוות אחדות בעניין שיטות בחירת השופטים במדינות שונות בעולם פורסמו בעבר בישראל.¹³ בכללן, כך נדמה, לא נשענה בחירת המדינות על רציונל מסודר וברור. בנוסף, כאשר שבנו ובחנו כמה מאותם המחקרים, מצאנו מספר אי-דיוקים הדורשים תיקון. כמה מהם נובעים, לדעתנו, מהצמדות החוקרים ללשון חוקת המדינה, ללא בחינה מעמיקה של הסדרים מחייבים נוספים ושל הפרקטיקה הנהוגה בה בפועל. לכך מצטרפים, כמובן, הצורך לתת תמונת מצב עדכנית במדינות השונות, נוכח שינויים בלתי מבוטלים שהתרחשו בשנים האחרונות בכמה מן המדינות הבולטות, וכן הערך המוסף שבמספר המדינות הרב אותן בחנו.

הסקירה שלהלן תעסוק במדינות המשתייכות לשלוש קטגוריות. בכל קטגוריה נבחנו כל המדינות החברות, במטרה למנוע הטייה בבחירת מושאי המחקר:

א. 36 המדינות החברות בארגון לשיתוף פעולה ולפיתוח כלכלי (OECD) – ארגון בינלאומי שהוקם בשנת 1961 כדי לקדם שגשוג כלכלי ואת ערכי חירות הפרט. הארגון נחשב למועדון יוקרתי שבו חברות הדמוקרטיות המשפיעות בעולם המערבי. מדינת ישראל חברה בארגון מאז שנת 2010.

ב. 30 המדינות המובילות במדד הדמוקרטיה לשנת 2018 של קבוצת "האקונומיסט" (The Economist) (ישראל ממוקמת בו במקום ה-30). בחרנו לעסוק בקבוצה זו נוכח הטענות העולות (משני צדי המתרס של הוויכוח המקומי הער), בדבר פגיעה בדמוקרטיה הישראלית ובשלטון החוק,¹⁴ ומתוך הבנה כי אין עוררין ששיטת בחירת השופטים לערכאה השיפוטית העליונה משפיעה על ציבונה הדמוקרטי של המדינה. 24 מאותן המדינות חברות ב-OECD. לפיכך, בפרק זה יסקרו רק שש המדינות הנוספות שאינן חברות בארגון.

ג. 50 מדינות ארצות הברית. אף שליבת המחקר נוגעת להסדרים הנהוגים ברמה הארצית (בפרט במדינות פדרטיביות, דוגמת אוסטרליה או קנדה), אנו סבורים כי אין זה נכון

13 מרדכי הלר "מינוי שופטים – הפתרון למשבר העליון" תכלת 8, 54 (1999); יצחק קליין ומשה קופל **לקראת איזון: מאזן סמכויות רשויות השלטון בישראל ושיטת מינוי השופטים** (המרכז המדיני לישראל, 2003); דינה צדוק **שיטות מינוי שופטים לערכאות עליונות – סקירה משווה** (הכנסת, מרכז מחקר ומידע, 2010); אביעד בקשי **שינוי שיטת בחירת השופטים בישראל** (המכון לאסטרטגיה ציונית, 2011); גיא לוריא **שיטת מינוי השופטים בישראל – רקע השוואתי** (המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2018); זאב לב **הליך בחירת שופטים בישראל ובעולם** (התנועה למשילות ודמוקרטיה, 2019). כן ראו את סקירת המדינות האקלקטית אצל גיא לוריא – הוועדה לבחירת שופטים, בעמ' 79-95.

14 ראו, לדוגמה, את הודעתם לתקשורת של אנשי "המכון הישראלי לדמוקרטיה" מיום 18.3.2019, בעקבות הצהרות שרת המשפטים איילת שקד בדבר תוכניותיה לרפורמה במערכת המשפט, באתר המכון, בקישור: www.idi.org.il/articles/26236. לגישה הרואה במצב הנוכחי פגיעה בדמוקרטיה ראו אבישי גרינצייג "מחזירים את המושכות לנבחרי העם" ערוץ 7 – חדשות 3.11.2016. <https://tinyurl.com/y2bjsyzy>

להתעלם לחלוטין מניסיונה העשיר של ותיקת הדמוקרטיה החוקתיות. בנוסף, כפי שיוצג להלן, שיטות הבחירה ברבות ממדינות ארצות הברית כוללות בחירה ישירה של השופטים בקלפי על ידי ציבור הבוחרים – אלטרנטיבה הנעדרת, ככלל, מן השיטות הארציות הנסקרות בחלקיו האחרים של המחקר. אף ששיטות שבאלו מציבות בעיות ייחודיות משלהן (החורגות ממסגרת הדיון הנוכחי), חשוב להכירן כפרספקטיבה נוספת לשיח אודות השיטה הראויה לבחירת שופטי הערכאה השיפוטית העליונה.

חלקי המחקר יהיו אפוא כדלהלן: החלק הראשון יכלול מיפוי נורמטיבי תמציתי של הטיעונים העיקריים בעד ונגד הפקדת בחירת שופטי הערכאה החוקתית העליונה בידי נבחר הציבור; החלק השני יסקור את שיטות הבחירה לערכאה החוקתית העליונה בכל מדינות ה-OECD; החלק השלישי יסקור את שיטות הבחירה לערכאה החוקתית העליונה בשש מדינות נוספות, המדורגות ב-30 המקומות הראשונים של מדד הדמוקרטיה לשנת 2018 אך אינן חברות ב-OECD; החלק הרביעי יסקור את שיטות הבחירה לערכאות העליונות בכל 50 מדינות ארצות הברית; חלקו האחרון של המחקר ינתח ויסכם את הממצאים.

חלק ראשון – רקע נורמטיבי

כאמור, מטרתנו במחקר זה היא לספק לקורא הישראלי סקירה אינפורמטיבית משווה ומקיפה של שיטות בחירת השופטים לערכאות החוקתיות בשורה של דמוקרטיות מובילות. יחד עם זאת, יש לזכור כי סקירה זו רואה אור כחלק מן השיח בישראל בדבר שיטת בחירת השופטים הראויה. לפיכך, מצאנו לנכון לפתוח דווקא בבחינה קצרה ותמציתית של השיקולים הנורמטיביים העומדים בבסיס הדיון בסוגיה בארץ ובעולם. נדגיש – אין בכוונתנו לסקור את מכלול הכתיבה האקדמית בנושא (אשר מטבע הדברים נידון רבות לאורך השנים), אלא לעמוד בתמציתיות על השיקולים העקרוניים שמונחים בפני קובעי המדיניות בבואם לאמץ שיטה כזו או אחרת לאיוש ערכאה חוקתית.

נקודת המוצא של הדיון היא סוג הערכאות שעל הפרק, שאינן עוסקות רק בשאלות משפטיות-מקצועיות או בפתרון סכסוכים קונקרטיים, כי אם גם (ויש שיאמרו בעיקר) בקביעת הסדרי מדיניות רחבי היקף. הנושאים המובאים בפניהן הם בעלי חשיבות ציבורית רבה, מחייבים בהכרח איזון בין ערכים רבים, ונמצאים לרוב במוקד מחלוקות אידיאולוגיות ופוליטיות המשסעות את החברה.¹⁵ אכן, קשה לקבל כיום את הטענה כי בית משפט המפרש את הטקסט החוקתי מבצע פעולה "מקצועית" גרידא, שאינה כוללת הכרעות אידיאולוגיות וערכיות.¹⁶ עובדה זו היא שמובילה את הדיון הנורמטיבי לגבי הליך בחירת השופטים לאותן ערכאות, והיא שהביאה ליצירתם של שני מחנות מרכזיים – זה התומך בבחירה על ידי הציבור או נבחריו, וזה הדורש בחירה א-פוליטית ובלתי-תלויה.¹⁷

הדוגלים בבחירה אשר נשענת על הציבור גורסים בראש ובראשונה כי עצם עיסוקם של השופטים בשאלות חברתיות-ערכיות רחבות השפעה ובביקורת על פעילות המחוקק

15 גדעון ספיר "ההליך החוקתי כהליך פוליטי" מחקרי משפט יט 461, 470-468 (2003).

16 אביעד בקשי **שינוי שיטת בחירת השופטים בישראל** 8-9 (המכון לאסטרטגיה ציונית, 2011), ובפרט הפנייה לאמור אצל יואב דותן "האם ישראל צריכה בית משפט לחוקה?" **משפט וממשל** ה' 117, 137 (2000).

17 Nuno Garoupa & Tom Ginsburg, *Guarding the Guardians: Judicial Councils and Judicial Independence*, R. Daniel Kelemen, *Selection, Appointment, and Legitimacy: a* כן ראו 57 Am. J. Comp. L. 103, 107 (2009) *Political Perspective*, in *SELECTING EUROPE'S JUDGES: A CRITICAL REVIEW OF THE APPOINTMENT PROCEDURES TO THE EUROPEAN COURTS* 244, 245, 251-252 (Michal Bobek ed., 2015) ("דניאל קלמן"), שם נכתבו הדברים בקשר להליך בחירת השופטים לערכאות החוקתיות העליונות באירופה – בית הדין האירופי לצדק (ECJ) ובית הדין האירופי לזכויות אדם (ECtHR).

מחייב נשיאה באחריות בפני האזרחים.¹⁸ זו יכולה להיות מדרג ראשון, כאשר השופט נבחר במישרין במערכת בחירות ייעודית (לעיתים אף לכהונה בת-חידוש). לחלופין, היא יכולה להיות מדרג שני, כאשר השופטים נבחרים על ידי נציגי הציבור, אשר נותנים בתורם דין וחשבון בפני האזרח ביחס לבחירתם. כך או כך, תומכי גישה זו רואים הכרח בהפקדת קביעת זהות השופטים בידי העם, מתוך הבנה כי מידת השפעתה של הערכאה החוקתית על התוויית עולם הערכים הציבורי מגיעה במצבים מסוימים לזו של המחוקק, ואף גוברת עליה.¹⁹ כך מובטח כי ערכי הציבור באים לידי ביטוי בהכרעות הערכאה החוקתית, ומעניקים להן לגיטימציה דמוקרטית.²⁰ להבדיל, מערכת המבוססת על בחירה א-פוליטית תסבול, כך נטען, מגירעון דמוקרטי חמור, עד כדי פגיעה יסודית במשטר הדמוקרטי גופו.²¹ תפקידו של שופט בערכאה חוקתית, לפי גישה זו, הוא להשתמש בכישוריו המשפטיים כדי "לתרגם את עמדותיו של הציבור לשפה משפטית וליישם את השקפתו של הציבור במסגרת החוקתית".²² לשם כך, עליו בהכרח להפעיל שיקול דעת ערכי.²³ כך, למשל, בהקשר הישראלי, קשה למצוא תשובה מקצועית המנותקת מעולמו הערכי של השופט לשאלות כגון מיהו יהודי,²⁴ מה חשיבותו של לימוד תורה על ידי בני ישיבות כערך ציבורי,²⁵ וכיצד יש לאזן בין זכויות תושבי גוש קטיף אל מול תכליתה המדינית של תוכנית ההתנתקות.²⁶ לפיכך, אך מתבקש כי לציבור תהיה האפשרות להשפיע על זהות הגורמים שאמורים להוציא לפועל את ראיית עולמו.

לצד הטיעון הדמוקרטי העקרוני, מציגים תומכי הגישה גם מספר טיעוני תועלת פרגמטיים. ראשית, נטען כי בסוגיות המובאות לפתחה של ערכאה חוקתית, שאינן שאלות משפטיות גרידא אלא דורשות איזון עדין בין ערכים חברתיים (לעיתים עמומים), אין כל סיבה להעדיף את שיקול דעתם של משפטנים "מקצועיים". אדרבא, במקרים שכאלו מתבקש כי ההחלטה הטובה ביותר תתקבל דווקא במסגרת "שוק רעיונות" (Marketplace of Ideas) המשקף זרמים אידאולוגיים שונים שרווחים בחברה. אולם, חלף הרכב רב-גוני עלול הליך בחירה א-פוליטי להביא דווקא לאיזוש הומוגני מבחינה רעיונית.²⁷ שנית, ככל שירגישו חלקי האוכלוסייה השונים כי עמדותיהם הערכיות באות לידי ביטוי בפסיקת הערכאה

18 Erin F. Delaney, *Searching for Constitutional Meaning in Institutional Design: the Debate over Judicial Appointments in the United Kingdom*, 14 INT'L J. CONST. L. 753, 763-765, 771 (2016) אברהם טננבוים וסיוון רצון "על הוועדה לבחירת שופטים – תובנות מתורת המשחקים, חכמת המונים ואינטליגנציה קבוצתית לשיפור הרכבה ונהליה" **המשפט** כד 176, 184 (2018).

19 שם, בעמ' 177; ספיר, בעמ' 476-477.

20 לפירוט נוסף בדבר עמדה זו ראו גדעון ספיר ושאלו שארף "חוקתנות עממית" **מחקרי משפט** ל 161, 166-164 (2015).

21 P.D. Webster, *Selection and Retention of Judges: Is There One "Best" Method?* 23 FLORIDA STATE U. L. REV. 1, 11 (1995) Tom Ginsburg, *Economic Analysis and the Design of Constitutional Courts* 11, 11 (1995) 25, שם עומד המחבר על הסכנה כי בחירה א-פוליטית תביא, הלכה למעשה, לשליטת בית המשפט במחוקק. ברי כי סכנה שכזו מערבת יותר מאשר את סוגיית הליך בחירת השופטים, וכי ניתן למתנה גם באמצעות מנגנונים נוספים, שיעודדו שיח בין שלוש הרשויות – למשל באמצעות מנגנון התגברות חוקתי (ראו בהקשר זה אצל ספיר, בעמ' 479-483).

22 ספיר ושארף, בעמ' 164.

23 ספיר, בעמ' 470-471.

24 השוו את דעות הרוב ודעות המיעוט בעניין בג"צ 58/68 **שליט נ' שר הפנים**, פ"ד כג 477 (1970).

25 השוו את בג"צ 6298/07 **רסלר נ' כנסת ישראל** (פורסם בנבו, 21.2.2012) לעומת בג"צ 200/83 **וואד נ' שר האוצר**, פ"ד לח(3) 113 (1984).

26 השוו את דעות הרוב ודעת המיעוט בעניין בג"צ 1661/05 **המועצה האזורית חוף עזה נ' כנסת ישראל**, פ"ד נט(2) 481 (2005).

27 ספיר ושארף, בעמ' 169-173; ספיר בעמ' 476. ראו גם עידו פורת "השתלטות חוקתית בישראל – האמנם?" **ICON-S-IL Blog** 8.6.2017 <https://tinyurl.com/y3bezany>

החוקתית, כך יגבר אמון הציבור במוסד בית המשפט ובפסיקותיו. להבדיל, הליך בחירה א-פוליטי, המתבסס על מגגנוני בחירה "מקצועיים", עלול ליצור ניתוק בין ערכי העם ובין הערכים אותם מקדמת הערכאה החוקתית. יצירת תחושה בציבור כי שופטי הערכאה אינם אלא "אצילי גלימה" מורמים מעם, עלולה בהחלט להביא לפגיעה בתדמית המוסד ובסופו של דבר גם בערכים שעל קידום אמונה הרשות השופטת.²⁸ שלישית, מנגנון בחירה דמוקרטי צפוי להביא להרכב אשר משקף את הקבוצות השונות באוכלוסייה לא רק מבחינה רעיונית, כי אם גם בפועל (מבחינת תמהיל מגדרי, אתני, אמוני וכדומה). גיוון שכזה צפוי אף הוא לחזק את אמון הציבור בבית המשפט,²⁹ ואילו בית משפט שאינו מגוון כהלכה ייחנה מאמון מופחת.³⁰

מן הצד השני של המתרס עומדים מתנגדי ההסדר הדמוקרטי שתואר לעיל, אשר דוגלים בהליך בחירה א-פוליטי, הנשען על שיקול דעתם של גורמי מקצוע משפטיים. גם אלו מציגים שורה של שיקולים התומכים בעמדתם, ובראשם החשש מעירוב הפוליטיקה במשפט. למעשה, מדובר בטיעון המערב כמה שיקולים שונים. יש הרואים במשפט מושג נשגב וטהור, שפשוט אין להכתימו בשיקולים פוליטיים מבוססי אינטרס.³¹ אחרים מביעים חשש קונקרטי כי בחירת השופט על ידי גורם פוליטי עלולה לגרום להטיית פסיקתו, וזאת במובן כפול: השופט הממונה עלול להיטיב באופן קונקרטי עם הגורם או הגורמים הפוליטיים שבחרו בו, ומעבר לכך, נטען כי לא ראוי ששופט, אשר כל תפקידו להעביר ביקורת על פעולות השלטון במובן הרחב, ייבחר על ידי המערכת שאותה הוא מופקד לבקר.³² לפי גישה זו, טיב עיסוקה של הערכאה החוקתית וחשיבות הכרעותיה מחייבים אף יותר מכל ערכאה אחרת שופטים בלתי-תלויים, שלא יהיה חשש כי החלטותיהם יושפעו מגורמים חיצוניים. כעניין עקרוני, נטען, משימתם של שופטי הערכאה החוקתית היא לפסוק בהתאם לחוקה, ולא בהתאם לדעה הפופולרית.³³ לא זו אף זו, הפקדת הליך הבחירה

28 ספיר ושארף, בעמ' 174; מנחם מאוטנר "מינוי שופטים לבית המשפט העליון בחברה רב תרבותית" מחקר משפטי יט 423, 426-425, 428 (2003). בניגוד לדברי הביקורת אליהם הוא מתייחס, מאוטנר עצמו דווקא דוגל בעמדה אליטיסטית, לפיה על בית המשפט לשקף את ערכי החברה הישראלית "האידיאלית" (בעיניו) (ראו שם, בעמ' 445-448). מיותר לציון כי עמדה זו עולה לכדי תמיכה ברודנות שיפוטית, ולדידנו צריכה להידחות בכל תוקף. כן ראו Ginsburg, בעמ' 33, שם מנתח המחבר את שיטת בחירת השופטים בישראל כהתנהלות של אליטה המשמרת את כוחה.

29 לדיון ברציונל זה ראו SELECT COMMITTEE ON THE CONSTITUTION, JUDICIAL APPOINTMENT PROCESS: ORAL AND WRITTEN EVIDENCE, pa. 17 (28.3.2012); "דו"ח ועדת בית הלורדים"; JAN VAN ZYL SMIT, THE APPOINTMENT, TENURE AND REMOVAL OF JUDGES UNDER COMMONWEALTH PRINCIPLES: A COMPENDIUM AND ANALYSIS OF BEST PRACTICE 20 (2015). כן ראו EUROPEAN COMMISSION FOR DEMOCRACY THROUGH LAW (VENICE COMMISSION), VADEMECUM ON CONSTITUTIONAL JUSTICE 6-7, 10 (11.5.2007), available at: <https://tinyurl.com/y2qxq62y>; "By likening the composition of the court to the composition of society, such criteria for a pluralistic composition can be an important factor in attributing the court with the necessary legitimacy for striking down legislation adopted by parliament as the representative of the sovereign people... While the composition of a constitutional court may and should reflect *inter alia* ethnic, geographic or linguistic aspects of the composition of society, once appointed, each judge is member of the court as a collegiate body with an equal vote, acting independently in a personal capacity and not as a representative of a particular group"

30 Delaney, בעמ' 766-767.

31 נראה כי עמדה דאוטולוגית זו עומדת מאחורי החשש שמוצג אצל אהרן ברק "בית המשפט העליון כבית משפט לחוקה" מנחר כתבים כרך ד – על בית המשפט ושופטיו 85, 90 (2017): "אכן, אחת התוצאות השליליות של הקמת בית משפט לחוקה נוסח אירופה היא שהמינויים בבית משפט כזה הם בעלי אופי פוליטי. המפלגות השונות המיוצגות בפרלמנט ממנות את אנשי שלומן לבית המשפט החוקתי. השופט החוקתי, להבדיל מהשופט המקצועי, נחשב שופט 'פוליטי'. תוצאה שלילית דומה קיימת גם בכמה מדינות של המשפט המקובל, כגון ארצות-הברית... קשה להבין, מדוע מפלגות אחרות נותנות את ידן לרעיון זה, שתוצאתו המיידית היא פוליטיזציה של הערכאה השיפוטית העליונה במדינה. מדוע לפגוע באחד הנכסים היקרים ביותר שיש למדינת ישראל – מערכת שפיטה, מקצועית וא-פוליטית?". ראו גם Webster, בעמ' 10; van Zyl Smit, בעמ' 11-12.

32 Lenny Roth, JUDICIAL APPOINTMENTS: BRIEFING PAPER NO 3/2012, 2, 15 (2012); "דו"ח ועדת בית הלורדים, בפס' 14; גיא לוריא הוועדה לבחירת שופטים 60, 65 (המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2019). לטיעון דומה, בהקשר מעט אחר, ראו Webster, בעמ' 7-9.

33 לדיון נוסף בדבר חשיבות עצמאותו של בית משפט המופקד על פרשנות החוקה ראו ספיר, בעמ' 473-476; Delaney, בעמ' 759.

בידי גורמים פוליטיים עלולה לתת בידי הקואליציה השולטת בנקודת זמן מסוימת כל "להצפת" בית המשפט בשופטים התומכים בעמדותיה, שימשיכו להתוות את המדיניות הציבורית גם במקרה בו יוחלף השלטון בקואליציה התומכת באידיאולוגיה שונה (ככל שלא תיקצב כהונת השופטים).³⁴

שיקול שני המובא כתימוכין להליך בחירה א-פוליטי נוגע למקצועיות כוח האדם הנבחר. לפי עמדה זו, העובדה כי שופטי הערכאה החוקתית עוסקים בשאלות המורכבות והחשובות ביותר מחייבת שיהיו איכותיים ומקצועיים במיוחד. מעורבות פוליטית בהליך הבחירה (בין אם של הציבור ובין של נציגיו) עלולה להביא למינויים של גורמים פחות מקצועיים.³⁵ כך, למשל, ייתכן קידומו של מועמד בינוני על ידי גורם בעל אינטרס או ללא הבנה מספקת של דרישות התפקיד.³⁶ לחלופין, בחירת מועמד במסגרת משא-ומתן בין מספר נציגים פוליטיים עלולה להביא למינוי פשרה, ולא לבחירה במועמד הראוי ביותר מבחינה מקצועית.³⁷ שופטים ומשפטנים, להבדיל, נתפשים על ידי תומכי גישה זו כגורמי מקצוע נטולי פניות, שיקדמו לתפקיד רק את המועמדים המוכשרים ביותר.³⁸ שיקול משיק נוגע לתמהיל הרכב בית המשפט, ולפיו דווקא הליך בחירה א-פוליטי הוא שיאפשר לוודא כי הערכאה החוקתית מאויישת בנציגים מכל רובדי החברה. דהיינו, הליך א-פוליטי יאפשר לוודא כי קבוצות מיעוט (אתניות או אידיאולוגיות) אשר אינן מחזיקות בכוח פוליטי רב יזכו בכל זאת לייצוג בהרכב בית המשפט.³⁹

לבסוף, גם תומכי ההליך הא-פוליטי נתלים בסוגיית אמון הציבור להצדקת עמדתם. ראשית, כפי שצינו לעיל, יש הטוענים כי התמהיל המגדרי, האתני או האידיאולוגי של בית המשפט משפיע בהכרח גם על אמון הציבור בו. אם מקבלים את ההנחה שהליך בחירה א-פוליטי הוא הדרך המיטבית לקדם רב-גוניות שכזו, הרי שהוא יבטיח בנוסף גם את אמון הציבור במוסד. שנית, נטען כי הליך פוליטי עלול לצבוע את בית המשפט, או את מי מן השופטים המכהנים בו, בצבעים פוליטיים כאלה או אחרים, ובכך הוא יפגע בתדמיתם הניטרלית והאובייקטיבית.⁴⁰

לטעמנו, אין זה ראוי כי טענות בדבר אמון הציבור או רמתם המקצועית של השופטים הנבחרים בשיטה שאינה מייצגת את הציבור יוצגו ללא בסיס מחקרי אמפירי מספק. אדרבא, כשעל הפרק עומד איושה של ערכאה כה חשובה, מן הראוי שטענות כאמור ייתמכו בעובדות חותכות ומשכנעות – ועובדות כאלו, לפחות כיום, אין בנמצא.

כך, למשל, מתבקש לחקור אמפירית אפשרות שלפיה גם שופטים או עורכי דין המשתתפים

34 ברק, בעמ' 94. עם זאת, כאמור, ניתן להתמודד עם החשש בפשטות יחסית, באמצעות קציבת כהונה או מינוי מדורג. ראו בהקשר זה אצל ספיר, בעמ' 490-491, ובפרט שם, בה"ש 107; דניאל קלמן, בעמ' 252-253.

35 הוועדה לסדרי הבחירה של השופטים **דין וחשבון**, פס' 27-29 (2001).

36 Webster, בעמ' 14. סכנה אחרת היא כי מינוי מועמד מטעם מחנה פוליטי מסוים יעוכב עד בלי די על ידי אנשי המחנה היריב מטעמים פוליטיים דווקניים (כפי שקרה לפני מספר שנים בארצות הברית, שם הכשיל הסנאט הרפובליקני את מינוי המועמד הדמוקרטי, השופט מריק גרלנד (Merrick Garland), לבית המשפט העליון הפדרלי). ביחס לחשש זה ראו VAN ZYL SMIT, בעמ' 26.

37 שם; לוריא, בעמ' 67-68; טננבוים ורצון, בעמ' 182. יציין כי טענה דומה ניתן להעלות כנגד כל שיטת בחירה מבוססת משא-ומתן, לרבות זו המיושמת כיום בישראל.

38 שם, בעמ' 203; Delaney, בעמ' 760; Webster, בעמ' 14. עם זאת, אין ספק כי מדובר בטענה קשה להוכחה אמפירית. ראו לעניין זה שם, בעמ' 31-32.

39 שם, בעמ' 33; R. Sackville, *Three Issues Facing the Australian Judiciary*, 20 JUDICIAL OFFICERS BULLETIN 17, 33 (2009) pa. 20.

40 טננבוים ורצון, בעמ' 185; לוריא, בעמ' 63-64; Webster, בעמ' 9-10. ראו גם Adam Goldenberg, *Why Canada's Supreme Court Appointments are Nothing Like America's Circus*, MACLEAN'S (16.7.2018), available at: <https://tinyurl.com/y4xj2cxs>

באיוש ערכאה חוקתית שוקלים שיקולים פוליטיים, ולעיתים מעדיפים שיקולים כאלה על חשבון איכותם המקצועית של המועמדים. אם יימצא שכך הם פני הדברים, הרי שאמון הציבור נפגע דווקא כאשר שיקולים שכאלה מגיעים מצדם של מי שמתכנסים באיצטלה מקצועית.⁴¹ באופן דומה, ראוי לשאול האם מדינות שבוחרות את שופטי הערכאות החוקתיות שלהן באמצעות הציבור או נבחריו אכן סובלות משופטים נחותים מבחינה מקצועית או מאמון ציבורי ירוד במוסד בית המשפט. בכל אלה מתבקש מחקר אמפירי מבוסס (שאף אנו איננו מתיימרים להציגו). כך או כך, לא מצאנו כי מצדדי שיטת הבחירה המקצועית אכן הוכיחו כי דרכם מובילה לשיפור איכותם המקצועית של השופטים או להגברת אמון הציבור בהכרעותיהם.

לסיום, עלינו לשוב ולזכור כי הערכאה הנידונה היא מזן מיוחד – בית משפט חוקתי העוסק בסוגיות שיורדות לשורשי החברה; מוסד המכריע בסוגיות החשובות והמשפיעות ביותר, המחייבות איזון ערכים מתנגשים, ולא רק כזה המיישם באופן יבש את לשון החוק.⁴² אנו סבורים כי השיטה הדמוקרטית דורשת השפעה **ציבורית** בסוגיות כאמור.⁴³

לכן, לעמדתנו, כאשר אנו עוסקים בערכאות חוקתיות, הצורך בלגיטימציה דמוקרטית להכרעות בית המשפט חייב להיות השיקול המכריע בהסדרת הליך איושו.⁴⁴ בהתאם, כל הסדר לבחירתם של שופטים לערכאה חוקתית צריך להיות כזה **המעניק את השליטה** בבחירת זהות השופטים בידי נבחריו הציבור. לא ניתן לקבל פגיעה באופייה הדמוקרטי של שיטת משטר נתונה בגין שיקולים הנוגעים למקצועיות ולעצמאות גרידא. אף שלא חשיבות לא מבוטלת, ניתן להביאה לידי ביטוי בעיצוב מאפייניו הספציפיים של הליך הבחירה המופקד בידי הציבור. כך, למשל, את עצמאות השופטים ניתן לחזק על ידי מנגנוני אי-תלות תקציבית נוקשים או קביעת כהונה בלתי-מתחדשת, ואת מקצועיותם ניתן להבטיח על ידי תנאי סף מקצועיים ברורים או בהסדרת מנגנון היוועצות **בלתי-מחייבת** בגורמי מקצוע. עם זאת, אין לקבל הסדר שמשמעותו פגיעה ביסודות המשטר הדמוקרטי גופו. נבחריו הציבור ונציגיו חייבים להיות הגורמים שבסמכותם הבלעדית לבחור את זהות שופטי הערכאה החוקתית. כפי שנראה להלן, מצב שכזה בהחלט נפוץ ומקובל בקרב דמוקרטיות משפיעות ובוולטות.

Michael R. Dimino, *The Futile Quest for a System of Judicial "Merit" Selection*, 67 ALB. L. REV. 803, 811-813 41 (2003).

אוטה לימבך "תפקיד בית-המשפט החוקתי הפדרלי כשומר החוקה" **משפטים** כח 5, 8 (1996). 42

בקשי, בעמ' 9-8; ספיר, בעמ' 471-468. 43

דניאל קלמן, בעמ' 252-251. ראו גם ספיר ושארף, בעמ' 177-178. 44

חלק שני – מדינות ה-OECD

הארגון לשיתוף פעולה ולפיתוח כלכלי (OECD) הוא ארגון בינלאומי שבו חברות כיום 36 מדינות. הארגון הוקם בשנת 1961 על מנת לקדם שגשוג כלכלי ומדיניות המבוססת על עקרונות השוק החופשי, וזאת באמצעות מחקר רחב היקף, השוואת ביצועים, ושיתוף מידע בין מדינות.⁴⁵ חברות ב-OECD מקנה מעמד ויוקרה בינלאומיים.⁴⁶ יחד, מהוות כלכלות המדינות החברות בארגון כ-62% מהתוצר העולמי (נכון לשנת 2018).⁴⁷ הארגון אינו מציב תנאי סף רשמיים להצטרפות לשורותיו, אך על המדינות המבקשות להצטרף להראות נכונות לשמירה על שלטון החוק ועל זכויות אדם, ולקידום כלכלת שוק חופשית ושקופה.⁴⁸ ישראל הצטרפה לארגון בשנת 2010.⁴⁹

45 פרטים נוספים ניתן למצוא באתר הארגון, בקישור: www.oecd.org/about.

46 מוטי בסוק "ישראל קרובה מתמיד להצטרף ל-OECD בשבוע הבא" **הארץ** 9.5.2007. כמו כן, ראו התיאור באתר המכון הישראלי לדמוקרטיה, בקישור: www.haaretz.co.il/misc/1.1407979 www.idi.org.il/articles/16412.

47 ראו פירוט באתר אגף הכלכלן הראשי במשרד האוצר, בקישור: <https://tinyurl.com/yyjn34ul>.

48 TRADE ADVISORY COMMITTEE TO THE OECD, OECD MEMBERSHIP AND THE VALUES OF THE ORGANISATION 2 (2018), available at: <https://tinyurl.com/y47dcge3>.

49 ברק רביד "ישראל התקבלה לארגון ה-OECD" **הארץ** 10.5.2010 www.haaretz.co.il/news/politics/1.1559341.

עליון	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת), באישור הסנאט	שיטת בחירה
-	פרטים נוספים
לכל החיים	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
אין	מעורבות משפטנים

אף שכל ערכאה בארצות הברית מוסמכת להעביר ביקורת חוקתית על חוקי הקונגרס, הערכאה הסופית בנושא היא בית המשפט העליון הפדרלי, בו מכהנים 9 שופטים.⁵⁰ בנוסף, משמש בית המשפט העליון גם כערכאת הערעור האחרונה בכל תחומי המשפט האמריקני. שופטי העליון הפדרלי דנים כולם יחדיו בכל אחד מן התיקים המתנהלים בפניו.

החוקה האמריקנית אינה מגדירה תנאי סף לכהונה בבית המשפט העליון. עם זאת, בפועל, נהוג למנות לכהונה בו משפטנים הנחשבים למקצועיים ולמוכשרים במיוחד – לעיתים קרובות בוגרי הפקולטות המובילות במדינה. ברוב המקרים נבחרים המועמדים מקרב ציבור השופטים המכהנים, בין אם בערכאות הפדרליות ובין אם בערכאות השונות של מדינות ארצות הברית. שופטי בית המשפט העליון ממונים לכל חייהם, ללא כל מגבלת גיל, ואין זה נדיר למצוא בקרבם משפטנים אשר כיהנו בעברם בתפקידי ממשל שונים מטעם המפלגה הדמוקרטית או מקבילתה הרפובליקנית.⁵¹

הליך מינוי השופטים לבית המשפט העליון (ולמעשה, הליך המינוי לכל הערכאות הפדרליות) מוגדר במפורש בחוקת המדינה: הנשיא (ראש הרשות המבצעת) הוא שבוחר את המועמדים⁵² – בחירה הנעשית בדרך כלל מטעמים פוליטיים-ערכיים מובהקים.⁵³ על כל מועמד לעבור שימוע בפני ועדת המשפט של הסנאט – ועדה פרלמנטרית שהרכבה משקף את כוחן היחסי של כל אחת משתי המפלגות בסנאט עצמו. במסגרת השימוע נשאל המועמד שאלות בתחומים שונים, בדגש על עמדותיו הפוליטיות והערכיות, ולאחריו מצביעה הוועדה (ברוב רגיל) אם להמליץ עליו למינוי, לדחות את מועמדתו או להימנע מהמלצה. הוועדה מעבירה את מסקנותיה למליאת הסנאט. אם אישר הסנאט את בחירת הנשיא (ברוב רגיל),⁵⁴ חותם הנשיא על צו מינוי, והשופט מושבע לתפקידו.

50 ס' 1 בסימן 3 לחוקת ארצות הברית.

51 לדוגמה, אלנה קגן (Elena Kagan), המכהנת כיום כשופטת בבית המשפט העליון, שימשה בעבר כיועצת לנשיא ארצות הברית ביל קלינטון. באופן דומה, נשיא בית המשפט העליון המכהן, ג'ון רוברטס (John Roberts) כיהן בתפקידי ממשל בבית הלבן בתקופתם של רונלד רייגן וג'ורג' בוש האב; לפרטים, ראו באתר בית המשפט העליון של ארצות הברית, בקישור: www.supremecourt.gov/about/biographies.aspx.

52 ס' 2(2) בסימן 2 לחוקת ארצות הברית.

53 ראו למשל אצל BARRY J. McMILLION, SUPREME COURT APPOINTMENT PROCESS: SENATE DEBATE AND CONFIRMATION (2018), available at: <https://fas.org/sgp/crs/misc/R44234.pdf>.

54 ס' 2(2) בסימן 2 לחוקת ארצות הברית; כן ראו תיאור באתר רשות בתי המשפט הפדרלית של ארצות הברית, בקישור: <https://tinyurl.com/y6xky9mf>.

להלן, בפרק נפרד של מחקר זה, נציג את שיטות בחירת השופטים לבתי המשפט העליונים של 50 המדינות שמרכיבות את ארצות הברית ונראה כי בכולן קיים מרכיב דומיננטי של בחירת הציבור – אם במישרין בקלפי ואם באמצעות נבחריו.

חוקה	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
בידי שני בתי המחוקקים: 8 נבחרים בידי הבונדסטאג ו-8 בידי הבונדסראט	שיטת בחירה
מינוי טקסי על ידי נשיא המדינה (שאינו ראש הרשות המבצעת)	פרטים נוספים
12 שנים (ללא אפשרות חידוש) או עד גיל 68	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
אין	מעורבות משפטנים

בית המשפט לחוקה, המוסמך להעביר ביקורת חוקתית על חוקי המדינה,⁵⁵ כולל שני בתי (chambers), 8 שופטים בכל אחד. לפחות 3 מן השופטים בכל בית חייבים להיבחר מקרב שופטי הערכאות הפדרליות העליונות בגרמניה,⁵⁶ ובתנאי שניהנו בתפקידם לפחות 3 שנים.⁵⁷ את יתר השופטים ניתן לבחור מקרב ציבור עורכי הדין במדינה. בנוסף, על השופטים המועמדים להיות לכל הפחות בני 40. שופטי בית המשפט לחוקה מכהנים לקדנציה חד-פעמית של 12 שנים (אך פורשים בכל מקרה בהגיעם לגיל 68).⁵⁸

מחצית משופטי בית המשפט לחוקה נבחרים בידי המועצה הפדרלית (הבונדסראט), ברוב מיוחס של 2/3 מן המצביעים. מחציתם האחרת נבחרים בידי הפרלמנט הפדרלי (הבונדסטאג), בהצבעה חשאית במליאה, ובהתבסס על הצעתה של ועדה פרלמנטרית בת 12 חברים, המשקפים את יחסי הכוחות הפוליטיים במליאת הפרלמנט (ההצעה עצמה מחייבת את תמיכתם של 8 מחברי הוועדה בטרם ניתן להעבירה להצבעה במליאה). לבחירה מטעם הבונדסטאג נדרש רוב מיוחס של 2/3 מקרב המצביעים, **המהווה גם רוב מוחלט** מחברי הפרלמנט (כלומר, בהקבלה לישראל, 2/3 מן המצביעים שהם לפחות 61 חברי כנסת).⁵⁹ יש לציין כי בעבר, בטרם תוקן חוק בית המשפט לחוקה בשנת 2015, הוועדה היא שבחרה, בשם הבונדסטאג, את השופטים שעל בחירתם הוא מופקד, וזאת ללא צורך באישור ממליאת הפרלמנט.⁶⁰ אם כן, שיטת בחירת השופטים הגרמנית לבית המשפט לחוקה, שכבר בעברה התבססה על עיקרון הייצוגיות הדמוקרטית, שונתה

55 ס' 39 לחוק היסוד של הרפובליקה הפדרלית הגרמנית ("חוקת גרמניה"); ס' 31 לחוק בית המשפט לחוקה (גרמניה) <https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=221>, קישור: Bundesverfassungsgerichtsgesetz (BVerfGG).

56 כמדינה השייכת למסורת המשפט הקונטיננטלי, קיימות בגרמניה מספר היררכיות שיפוטיות מקבילות ומובחנות. כל אחת מאלו מיועדת לעסוק בתחום נפרד ויעודי של המשפט הגרמני. כך, לצד בית המשפט לחוקה, ניתן למצוא במדינה בתי משפט לדיון האזרחי והפלילי, בתי משפט מנהליים, בתי משפט לדיני עבודה, ובתי משפט לדיני מיסים. בראש כל אחת מן המערכות ניצבת ערכאה פדרלית עליונה ויעודית. מבנה אדמיניסטרטיבי-שיפוטי דומה ניתן למצוא בשאר מדינות מסורת המשפט הקונטיננטלית (ובהן אלו הנסקרות במחקר זה).

57 ס' 2 לחוק בית המשפט לחוקה (גרמניה).

58 ס' 4 לחוק בית המשפט לחוקה (גרמניה).

59 ס' 6(1) לחוק בית המשפט לחוקה (גרמניה).

60 ס' 5-7 לחוק בית המשפט לחוקה (גרמניה).

לאחרונה באופן שרק מגביר את מאפייני הייצוגיות אף יותר. נשיא בית המשפט לחוקה וסגנו נבחרים לסירוגין מקרב שופטי הערכאה המכהנים, זה על ידי הבונדסראט וזה על ידי הבונדסטאג. לבסוף, השופטים שנבחרים על ידי בתי המחוקקים ממונים מינוי טקסי על ידי נשיא המדינה, שאינו ראש הרשות המבצעת.⁶¹

בתי המחוקקים רשאים, לפי שיקול דעתם, לבחור כשופט כל מועמד בעל כשירות לשיפוט. יחד עם זאת, על פי החוק, משרד המשפטים (אשר נשלט בידי שר המשפטים) מנהל מאגר שמות של מועמדים רלוונטיים למשרת שיפוט בבית המשפט לחוקה, ומגיש את המאגר **כהצעה בלתי מחייבת** לגופים הבוחרים, לכל הפחות שבוע קודם לתחילת הליך הבחירה.⁶² המאגר מורכב משתי רשימות: אחת שאותה מגבש משרד המשפטים מיוזמתו, ואחרת המורכבת משמות שהוצעו למשרד על ידי מפלגות הבונדסטאג, על ידי הממשלה הפדרלית ועל ידי ממשלות המדינות השונות הנכללות בפדרציה.⁶³ אם בחלוף חודשיים מעת שהתפנתה משרה טרם נבחר השופט שימונה לה, מצטרפים שופטי בית המשפט לחוקה עצמם לתהליך ומציעים, לבונדסטאג או לבונדסראט (בהתאם למשרה הנידונה), שלושה מועמדים לתפקיד.⁶⁴ יש להדגיש כי הן בתי המחוקקים והן הוועדה הפרלמנטרית **אינם מוגבלים לרשימות האמורות, והם רשאים לבחור בשופטים ששמותיהם אינם נכללים בהן.**

61 ס' 10 לחוק בית המשפט לחוקה (גרמניה).

62 ס' 8 חוק בית המשפט לחוקה (גרמניה).

63 שם.

64 ס' 7א לחוק בית המשפט לחוקה (גרמניה). אם ישנה יותר ממשרה אחת המחייבת איוש, על שופטי בית המשפט לחוקה להציע מספר מועמדים הכפול ממספר המשרות הפנויות. על הרשימה לקבל את אישור מליאת בית המשפט לחוקה, ברוב רגיל.

חוקה	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
3 בידי נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת), 3 בידי נשיא הסנאט ו-3 בידי נשיא האסיפה הלאומית; כולם באישור בתי המחוקקים	שיטת בחירה
בנוסף, נשיאי צרפת לשעבר מכהנים בבית המשפט מעצם תפקידם	פרטים נוספים
9 שנים (ללא אפשרות חידוש)	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
אין	מעורבות משפטנים

בית המשפט לחוקה בצרפת מכונה "המועצה החוקתית". עד לפני מספר שנים, בסמכותו היה רק לעצור הצעות חוק בלתי חוקתיות בטרם נחקקו סופית. אולם, בשנת 2010 נוספה לו סמכות לבטל חקיקה ראשית של בתי המחוקקים גם לאחר כניסתה לתוקף.⁶⁵ המועצה החוקתית מורכבת מנשיאי צרפת בעבר (המכהנים בה לכל ימי חייהם, כל עוד הם מעוניינים בכך), וכן מ-9 חברים נוספים, המכהנים לתקופה חד-פעמית של 9 שנים.⁶⁶ בכל 3 שנים נבחרים שלושה מן החברים הנוספים: האחד על ידי נשיא הרפובליקה (ראש הרשות המבצעת), השני על ידי נשיא האסיפה הלאומית (הבית התחתון של הפרלמנט הצרפתי), והשלישי על ידי נשיא הסנאט. נשיא המועצה החוקתית נבחר באופן בלעדי על ידי נשיא צרפת מקרב כל חברי המועצה (הן אלו הממונים, והן נשיאי המדינה לשעבר).⁶⁷ במועצה רשאים לכהן גם מי שאינם משפטנים.

בשנת 2008 נכנס לתוקפו תיקון לחוקה,⁶⁸ שלפיו כל מינויי השופטים דלעיל מחייבים את אישור שני בתי הפרלמנט, כך שבכל אחד מבתי המחוקקים יאושרו המינויים בפני ועדה פרלמנטרית הפועלת תחתיו, וביחס לבחירת נשיא המועצה החוקתית – בפני שתי הוועדות יחד.⁶⁹ מינוי ידחה על ידי הפרלמנט אם סכום ההצבעות נגדו בוועדה הפרלמנטרית הרלוונטית (ובמקרה של מינוי נשיא המועצה בשתי הוועדות הפרלמנטריות יחד), עומד על 60% מכלל המצביעים. המועמדים עוברים שימוע קצר במעמד אישורם על ידי הוועדות הפרלמנטריות.⁷⁰

65 ס' 1-61 לחוקת צרפת.

66 ס' 56 לחוקת צרפת.

67 שם; ס' 1 לחוק המועצה החוקתית (צרפת), קישור (צרפתית): <https://tinyurl.com/y2bou4p9>.

68 תיקון חוקתי מס' 2008-724 בדבר המודרניזציה של מוסדות הרפובליקה החמישית (צרפת), קישור (צרפתית): www.senat.fr/dossier-legislatif/pjlo7-365.html

69 ס' 13 ו-56 לחוקת צרפת.

70 ראו, לדוגמה, את פרוטוקול החלטת ועדת הסנאט לאשר את מינויה של השופטת דומיניק לוטין (Dominique Lottin), בקישור (צרפתית): www.senat.fr/compte-rendu-commissions/20171023/lois.html.

עליון	סוג בית המשפט
כן; קיימת פסקת התגברות	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
ראש הממשלה (ראש הרשות המבצעת), על סמך המלצה בלתי מחייבת של מועצה מייצגת	שיטת בחירה
מינוי טקסי על ידי המושלת הכללית	פרטים נוספים
עד גיל 75	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
המלצה מנהגית בלתי מחייבת	מעורבות משפטנים

לבית המשפט העליון בקנדה הסמכות לפסול חקיקה ראשית,⁷¹ אך בהתאם לסעיף 33 לחוקת המדינה, שמורה לפרלמנט הזכות לחוקק חוקים (במרבית הנושאים) באופן שימנע את פסילתם על ידי בית המשפט (סעיף זה מכונה "פסקת ההתגברות"). בית המשפט מורכב מ-8 שופטים ומנשיא. על פי חוק, על שלושה מתשעת השופטים להגיע מהפרובינציה של קוויבק.⁷² כתנאי סף לכהונה בבית המשפט העליון על השופט לכהן תחילה בבית משפט גבוה במדינה או להיות עורך-דין בעל ותק של 10 שנים לפחות.

בחודש אוגוסט 2016 הוסדר לראשונה נוהל, ולפיו כאשר מתפנה משרת שיפוט בבית המשפט העליון מוקמת מועצה מייצגת ייעודית, עצמאית, בלתי מפלגתית ובת 7 חברים.⁷³ על המועצה להעביר לשר המשפטים, ודרכו לראש הממשלה, המלצת מינוי **בלתי מחייבת** הכוללת את שמותיהם של 3 עד 5 מועמדים לכל משרת שיפוט פנויה. לפי הנוהל, את זהותם של שלושה מחברי המועצה (ובהם היו"ר) קובע שר המשפטים, ולפחות שניים מהם חייבים להיות ללא רקע משפטי. זהותם של ארבעת חברי המועצה הנוותרים – שופט בדימוס, שני עורכי דין ומשפטן – נקבעת על ידי ארגונים מקצועיים-משפטיים עצמאיים (מועצת השיפוט הקנדית, שתי לשכות עורכי הדין הקנדיות ומועצת דיקני בתי הספר למשפטים במדינה, בהתאמה).⁷⁴ מועצה כאמור הוקמה עד כה פעמיים, בשנים 2016 ו-2017, ובשני המקרים כיהנה בראשותה ראש הממשלה לשעבר קים קמפבל (Kim Campbell). לאחרונה, בשנת 2019, כאשר התפנתה בבית המשפט העליון משרת שופט השמורה לתושבי קוויבק, הוחלט כי הנוהל הקיים יותאם כדי לשקף כהלכה את השפעת מסורת המשפט הקונטיננטלי על שיטת המשפט הנהוגה בפרובינציה. לפיכך, הוחלט כי במקרים שכאלו ישונה במקצת הרכב המועצה. מקרב 8 חברי המועצה החדשה,

71 ראו, לדוגמה: 1 S.C.R. 493 [1998] *Vriend v. Alberta*.

72 ס' 6 לחוק בית המשפט העליון (קנדה), קישור: <https://tinyurl.com/y64tfdao>.

73 ראו את הודעתו של ראש ממשלת קנדה ג'סטין טרודו מיום 2.8.2016, באתר משרד ראש הממשלה הקנדי, בקישור: <https://tinyurl.com/y6mzcjqz>. כן ראו את הודעת דוברות משרד ראש הממשלה הקנדי מיום 17.7.2017, באתר משרד ראש הממשלה הקנדי, בקישור: <https://tinyurl.com/y4hkky47>.

74 הודעת ראש ממשלת קנדה ג'סטין טרודו מיום 2.8.2016, קישור: <https://tinyurl.com/y6mzcjqz>; ראו גם Peter H. Russell, *Selecting Supreme Court Justices: Is Trudeau's Sunny Way a Better Way*, 68 U.N.B.L.J. 3, 13 (2017).

שניים נבחרו על ידי שר המשפטים הפדרלי (בהם היו"ר – תפקיד אותו מילאה שוב ראש הממשלה לשעבר קמפבל), שניים נבחרו על ידי שר המשפטים של קוויבק (בהם לפחות אחד שאינו עורך דין), וזהותם של ארבעת הנוותרים – שופט בדימוס בבית המשפט העליון הפדרלי או בבית המשפט העליון של קוויבק, שני עורכי דין ומשפטן – נקבעה, בהתאמה, על ידי מועצת השיפוט הקנדית, לשכות עורכי הדין של קנדה וקוויבק, ודיקני בתי הספר למשפטים בפרובינציה ובאוניברסיטת אוטווה.⁷⁵

יודגש כי פעילות המועצות המייעצות מוסדרת ברמה הממשלתית בלבד, ואינה מעוגנת בחקיקה ראשית או בחוקת המדינה. הנוהל הנוכחי שם דגש רב על שקיפות, וכל מועצה מגישה דו"ח המתאר בפירוט כיצד מילאה את המנדט שניתן לה. כל עורך דין או שופט קנדי שעומד בתנאי הסף דלעיל רשאי להציג את מועמדותו לתפקיד.

כל מועצה מעבירה את רשימת שמות המועמדים המומלצים לשר המשפטים, שמעבירה בתורו לראש הממשלה, בצירוף המלצתו. בטרם יגבש את ההמלצה, על שר המשפטים להיוועץ תחילה בנשיא בית המשפט העליון של קנדה, בעורכי דין רלוונטיים מהמדינות השונות בפדרציה, בשרי הממשלה הרלוונטיים, וכן בחברי ועדת בית הנבחרים לצדק ולזכויות אדם ווועדת הסנאט לעניינים משפטיים וחוקתיים. משהוגשו לראש הממשלה המלצות המועצה והשר, הוא בוחר את המועמד שימונה, ומזמנו לשימוע פורמאלי בפני חברי הוועדות הפרלמנטריות שמייעצות לשר המשפטים (אין מדובר בהליך שנועד לאשר את בחירת ראש הממשלה, בדומה לנוהל האמריקאי, אלא בשימוע שעיקרו שקיפות ההליך). כאמור, ראש הממשלה אינו מוגבל להמלצות הוועדה או שר המשפטים, והוא רשאי לבחור במועמד שלא זכה לתמיכה מן הגורמים המייעצים, ואף במועמד שכלל לא הופיע ברשימה שגיבשה המועצה.⁷⁶ כהונתו של השופט הממונה תמה בהגיעו לגיל 75.⁷⁷

75 פרטים נוספים אודות המועצה המייעצת החדשה וקודמותיה ניתן למצוא בקישור: <https://tinyurl.com/yyqrrgsy>.

76 שם.

77 ס' 9(2) לחוק בית המשפט העליון (קנדה).

עליון	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
ראש הממשלה (ראש הרשות המבצעת), לפי המלצת שר המשפטים	שיטת בחירה
מינוי טקסי על ידי המושל הכללי	פרטים נוספים
עד גיל 70	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
המלצה מנהגית בלתי מחייבת	מעורבות משפטנים

לבית המשפט הגבוה באוסטרליה (כינויו של הבית המשפט העליון במדינה) קנויה הסמכות לבטל חקיקה ראשית של הפרלמנט בשל אי-התאמה לחוקה.⁷⁸ שבעת שופטי בית המשפט ממונים מינוי טקסי על ידי המושל הכללי של המדינה (נציג בית המלוכה הבריטי).⁷⁹ בפועל, ממשלת אוסטרליה היא שבחרת את המועמד שימונה. באופן רשמי, ראש הממשלה (ראש הרשות המבצעת) מציע את שם המועמד, לאחר שהתייעץ עם שרי הקבינט, ובפרט עם שר המשפטים (The Attorney General). עם זאת, הלכה למעשה, שר המשפטים הוא שמחליט על זהות המועמדים.⁸⁰ כהונתו של שופט הממונה לבית המשפט הגבוה תמה בהגיעו לגיל 70.⁸¹

בטרם יחליט על זהות המועמד שיוצג בפני הממשלה, מחויב שר המשפטים על פי חוק להיוועץ בשרי המשפטים של המדינות והפרובינציות השונות המרכיבות את הפדרציה האוסטרלית.⁸² בנוסף, מקובל שיתיעץ עם גורמים נוספים, בהם שופטים, לשכות עורכי דין, ואקדמאים.⁸³ עם זאת, יודגש כי השר אינו מחויב להתחשב בהמלצות האמורות, ולמעשה, הבחירה במועמד כזה או אחר נחשבת לסוגיה פוליטית באופן מובהק.⁸⁴ בשנת 2009 הקים הסנאט האוסטרלי ועדת בדיקה לבחינת שיטת המשפט במדינה, ובכלל זה הליך בחירת ומינוי שופטי בית המשפט הגבוה. מסקנת הוועדה הייתה כי אין לשנות את שיטת המינוי, אלא להותיר את מלוא הסמכות בנושא בידי הרשות המבצעת.⁸⁵

78 ס' 76-75 לחוקת אוסטרליה; כמו כן, ראו את התיאור באתר בית המשפט הגבוה של אוסטרליה, בקישור: www.hcourt.gov.au/about/role-of-the-high-court

79 ס' 72(i) לחוקת אוסטרליה.

80 LEGAL AND CONSTITUTIONAL AFFAIRS REFERENCES COMMITTEE, INQUIRY INTO AUSTRALIA'S JUDICIAL SYSTEM AND THE ROLE OF JUDGES, pa. 3.10 (2009), available at: <https://tinyurl.com/y5k54xta> ("דו"ח הסנאט האוסטרלי").

81 ס' 72 לחוקת אוסטרליה.

82 ס' 6-5 לחוק בית המשפט הגבוה (אוסטרליה), קישור: <https://tinyurl.com/y6emkipy>.

83 דו"ח הסנאט האוסטרלי, בעמ' 12.

84 Rachel David & George Williams, *Reform of the Judicial Appointments Process: Gender and the Bench of the High Court of Australia*, 27 MELBOURNE U. L. REV. 819, 821 (2003)

85 את מסקנות דו"ח הסנאט האוסטרלי ניתן למצוא באתר הפרלמנט האוסטרלי, בקישור: <https://tinyurl.com/yyumjfyh>.

עליון	סוג בית המשפט
לא	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
שר המשפטים	שיטת בחירה
מינוי טקסי על ידי המושלת הכללית	פרטים נוספים
עד גיל 70	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
המלצה מנהגית בלתי מחייבת	מעורבות משפטנים

בית המשפט העליון בניו זילנד, כמו יתר בתי המשפט במדינה, אינו מוסמך לפסול חקיקה ראשית.⁸⁶ חמשת שופטי בית המשפט העליון במדינה נבחרים על ידי שר המשפטים (The Attorney General), ובמקרה של נשיא בית המשפט – על ידי ראש הממשלה (ראש הרשות המבצעת), וממונים כולם באופן טקסי על ידי המושלת הכללית של המדינה (נציגת בית המלוכה הבריטי).⁸⁷ בטרם הוא בוחר במועמד, נוהג שר המשפטים להיוועץ בנשיאת בית המשפט העליון ובפרקליטת המדינה (The Solicitor General), אולם למנהג אין כל מקור חוקי ודעתן של השתיים **אינה מחייבת**. בנוסף, מקובל כי שר המשפטים, חרף היותו דמות פוליטית, אינו מתחשב בשיקולים פוליטיים בבואו לבחור את המועמדים.⁸⁸ בדרך כלל נבחרים לתפקיד שופטים מכהנים מן הערכאות העליונות במדינה (הכפופות לבית המשפט העליון) – בית המשפט הגבוה ובית המשפט לערעורים.⁸⁹ כהונתו של שופט הממונה לבית המשפט העליון תמה בהגיעו לגיל 70.⁹⁰

86 ס' 2(3) לחוק בתי המשפט הגבוהים (Senior Courts Act 2016) (ניו-זילנד), קישור: Stephen Gardbaum, *Are Strong Constitutional Courts Always a Good Thing for New Democracies?*, 53 COLUM. J. TRANS. L. 285, 292-293 (2014); <https://tinyurl.com/yxqg98ht>

87 ס' 100 לחוק בתי המשפט הגבוהים (Senior Courts Act 2016) (ניו-זילנד); כן ראו תיאור באתר מנהלת בתי המשפט של ניו-זילנד, בקישור: <https://tinyurl.com/y4bv77a>. חרף העובדה שלא קיים כל נוהל מוגדר בנושא, נראה כי ראש הממשלה היא אכן בעלת הדעה הסופית בבחירת נשיא בית המשפט העליון, ואינה מגבילה את עצמה להצעות שר המשפטים או כל גורם אחר; כך עולה מתשובתה של פרופ' ג'נט מקלין (Janet McLean) מאוניברסיטת אוקלנד, מומחית למשפט ציבורי, לשאלות פורום קהלת, מיום 21.11.2018.

88 שם.

89 Philip A. Joseph, *Appointment, Discipline and Removal of Judges in New Zealand*, in JUDICIARIES IN COMPARATIVE PERSPECTIVE 66, 69 (H.P. Lee ed., 2011).

90 ס' 133 לחוק בתי המשפט הגבוהים (Senior Courts Act 2016) (ניו-זילנד).

עליון	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
הרשות המבצעת (עם אישור תקופתי במשאל עם)	שיטת בחירה
מינוי טקסי על ידי הקיסר	פרטים נוספים
עד גיל 70 (עם אפשרות חידוש כל 10 שנים, בכפוף לאישור חוזר במשאלי עם)	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
נשיא בית המשפט – המלצה מנהגית בלתי מחייבת; יתר השופטים – אין	מעורבות משפטנים

בית המשפט העליון ביפן מוסמך להעביר ביקורת חוקתית על חקיקה ראשית.⁹¹ בבית המשפט מכהנים 14 שופטים, ובראשם נשיא. הגיל המינימאלי לכהונה הוא גיל 40, ובנוסף, 10 מהשופטים נדרשים להיות בעלי ותק בהתאם לאחת מן החלופות הבאות: כהונה כנשיא בית משפט גבוה (ללא דרישת ותק מינימאלית); שיפוט בערכאות הנמוכות (למשך 10 שנים לפחות); או רקע כפרופסור למשפטים, כעורך דין או כתובע כללי (למשך 20 שנים לפחות). פרקי הזמן המינימאליים דלעיל קצרים בחצי אם כיהן המועמד באחד משורה של תפקידים המפורטים בחוק – בעיקר משרות המקבילות לתפקידי עוזר משפטי.⁹²

נשיא בית המשפט העליון נבחר על ידי ממשלת יפן וממונה בפועל על ידי הקיסר (לזה האחרון תפקיד טקסי בלבד).⁹³ שופטי בית המשפט האחרים נבחרים וממונים על ידי הממשלה, באישורו הטקסי של הקיסר (שניתן תמיד).⁹⁴ בנוסף, המשך כהונתו של כל שופט עליון עומד **למשאל עם** במסגרת הבחירות הכלליות הראשונות שלאחר מינויו, וכן בבחירות הכלליות הנערכות כל 10 שנים לאחר מכן (בקירוב) – עד לפרישתו לגמלאות.⁹⁵ משאל העם נערך במתכונת opt-out, ולפיה ברירת המחדל היא השארת השופט בתפקידו – רק אם מרבית המשתתפים בבחירות הכלליות יצביעו באופן אקטיבי בעד הדחת השופט, תסתיים כהונתו.⁹⁶ יש לציין כי בפועל עד כה לא קוצרה כהונתו של אף שופט עקב משאל עם כאמור, אך זאת בעיקר נוכח העובדה שלרוב פורשים שופטי העליון ביפן לגמלאות בטרם עבר עשור ממינוים.⁹⁷

91 ס' 81 לחוקת יפן, קישור: <https://tinyurl.com/ysp6vuhn>.

92 ס' 41 לחוק בית המשפט (יפן), קישור: <https://tinyurl.com/y57gvog6>.

93 ס' 6 לחוקת יפן.

94 ס' 7 ו-79 לחוקת יפן.

95 שם.

96 Colin P.A. Jones, *At the Polls, a Sweep for Abe and a Rubber Stamp for Japan's Supreme Court Judges*, 96 JAPAN TIMES (5.11.2017), available at: <https://tinyurl.com/y8g4a6wr>

97 שם.

אף שבחירת נשיא בית המשפט העליון מוטלת בחוק על הממשלה היפנית, נהוג כי זו מתייעצת עם נשיא בית המשפט העליון היוצא באשר לזהות מחליפו, והמלצתו בדרך כלל מתקבלת.⁹⁸ כמו כן, במהלך השנים התפתחו פרקטיקות לא רשמיות בבחירת השופטים, כגון הנהוג לבחור 7 שופטים שלא מקרב הרשות השופטת.⁹⁹

⁹⁸ *Change at the Top Court's Helm*, JAPAN TIMES (17.3.2014), available at: <https://tinyurl.com/y6jvxf3r>

⁹⁹ למשרות השיפוט בבית המשפט העליון נהוג למנות מועמדים כדלהלן: 6 שופטים, 4 עורכי דין פרטיים, שני תובעים כלליים לשעבר, משפטן אחד מן האקדמיה, ו-2 משפטנים מן הפקידות הציבורית (אחד מהם לרוב משרות משרד החוץ). לפרטים נוספים ראו P.A. Jones, *At the Polls, a Sweep for Abe and a Rubber Stamp for Japan's Supreme Court Judges*, JAPAN TIMES (5.11.2017), available at: <https://tinyurl.com/y8g4a6wr>

חוקה	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
הרשות המחוקקת, בשיתוף הרשות המבצעת	שיטת בחירה
מינוי טקסי על ידי המלך; מחצית מהשופטים הם פוליטיקאים לשעבר	פרטים נוספים
עד גיל 70	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
אין	מעורבות משפטנים

12 שופטי בית המשפט לחוקה בבלגיה, אשר מוסמך להעביר ביקורת חוקתית על חוקי המדינה,¹⁰⁰ ובחרים על ידי ממשלת בלגיה, מתוך רשימה בת שני מועמדים לכל משרה פנויה. לכל משרה כאמור מוצעים מועמד אחד על ידי הסנאט ומועמד אחד על ידי בית הנבחרים (בשני המקרים, ברוב מיוחס של 2/3 מהנוכחים). לאחר בחירתם, ממונים השופטים מינוי טקסי על ידי המלך הבלגי.¹⁰¹ על פי חוק על מחצית מן השופטים להיות דוברי פלמית ועל מחציתם להיות דוברי צרפתית (כאשר אחד מן השופטים חייב להיות בקיא גם בשפה הגרמנית). בנוסף, על המועמדים להיות לפחות בני 40. לבסוף, על מחצית מן השופטים לכהן לפחות 5 שנים באחד מן התפקידים הבאים: שופט באחת מן הערכאות האזרחיות, הפליליות או המנהליות במדינה; פרקליט באחד ממושרדי התביעה השונים; מזכיר משפטי בבית המשפט לחוקה; או פרופסור למשפטים באוניברסיטה מוכרת בבלגיה. על יתר השופטים לכהן לפחות 5 שנים כנבחרו ציבור באחד מבתי הנבחרים במדינה.¹⁰²

הלכה למעשה ובעניין של מנהג, מחולקים מושבי בית המשפט לחוקה בין מפלגות הפרלמנט השונות, בהתאם ליחסי הכוחות הפוליטיים ביניהן, לפי שיטת חישוב המכונה "שיטת דהונדט".¹⁰³ אם כן, בכל זמן נתון משקף הרכב בית משפט לחוקה את התפלגות יחסי הכוחות הפוליטיים במדינה. כהונתו של שופט הממונה לבית המשפט לחוקה תמה בהגיעו לגיל 70.¹⁰⁴

100 ס' 142 לחוקת בלגיה, קישור: <https://tinyurl.com/yxdmg6a6>; ס' 1 לחוק בית המשפט לחוקה (בלגיה), קישור: <https://tinyurl.com/yxyyadtj>.

101 ס' 31-32 לחוק בית המשפט לחוקה (בלגיה); ראו גם תיאור באתר בית המשפט לחוקה של בלגיה, בקישור: <https://tinyurl.com/y4ms8wfs>.

102 ס' 34 לחוק בית המשפט לחוקה (בלגיה).

103 שיטת חישוב שמסדירה את חלוקת הקולות העודפים בבחירות בהתאם לגודלן של המפלגות השונות; להרחבה בנושא "שיטת דהונדט" ראו את התיאור בקישור: <https://tinyurl.com/yzkty4gy>.

104 EUROPEAN COMMISSION FOR DEMOCRACY THROUGH LAW (VENICE COMMISSION), THE COMPOSITION OF CONSTITUTIONAL COURTS 12 (1997), available at: <https://tinyurl.com/y57omndb>.

עליון	סוג בית המשפט
לא	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
הרשות המחוקקת	שיטת בחירה
-	פרטים נוספים
6 שנים (עם אפשרות חידוש), אך עד גיל 68	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
אין	מעורבות משפטנים

בית המשפט העליון הפדרלי של שווייץ, כמו יתר בתי המשפט במדינה, אינו מוסמך לפסול חקיקה ראשית.¹⁰⁵ בבית המשפט מכהנים 38 שופטים קבועים. כהונתו של שופט קצובה ל-6 שנים, אך ניתן לשוב ולחדשה כל עוד לא הגיע השופט לגיל 68.¹⁰⁶ אין תנאי סף מיוחדים לכהונה כשופט בבית המשפט העליון, ואין חובה למנות לתפקיד משפטנים.¹⁰⁷

השופטים בבית המשפט העליון הפדרלי נבחרים ברוב רגיל על ידי שני בתי הפרלמנט, המכונים יחדיו "האסיפה הפדרלית",¹⁰⁸ לפי המלצתה של ועדה פרלמנטרית.¹⁰⁹ הוועדה מונה 17 חברים, כולם חברי האסיפה הפדרלית, המתחלקים באופן המייצג את יחסי הכוחות הפוליטיים באסיפה.¹¹⁰ בשנת 2001, במסגרת הדיונים להסדרת הליך בחירת שופטי העליון (שסופם בהקמתה של הוועדה הפרלמנטרית), עלתה גם הצעה לפיה ימונו השופטים על סמך המלצתה של ועדה מקצועית. הצעה זו נדחתה, בראש ובראשונה בטענה שתביא לפגיעה חמורה בעקרון הפרדת הרשויות.¹¹¹

105 ס' 4(189 לחוקת שווייץ, קישור: <https://tinyurl.com/y2vukx3j>).

106 ס' 9 לחוק בית המשפט הפדרלי (שווייץ), קישור (צרפנית): <https://tinyurl.com/yxgy2u9f>.

107 ס' 2(5 לחוק בית המשפט הפדרלי (שווייץ)).

108 ס' 1(168 לחוקת שווייץ; ס' 1(5 לחוק בית המשפט הפדרלי (שווייץ)).

109 ס' 4(4 לחוק האסיפה הפדרלית (שווייץ), קישור (גרמנית): <https://tinyurl.com/y3ksmp43>. למידע נוסף ראו את אתר האסיפה הפדרלית של שווייץ, בקישור: <https://tinyurl.com/y2lhfnah>.

110 Benjamin Suter, *Appointment, Discipline And Removal Of Judges: a Comparison of the Swiss and New Zealand Judiciaries*, 5 VUWLR 268, 280-281 (2014).

111 שם, בעמ' 282. פרוטוקול הדיון זמין באתר האסיפה הפדרלית של שווייץ, בקישור (גרמנית וצרפתית): <https://tinyurl.com/y55z728c>.

חוקה	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
11 בידי הרשות המבצעת, 9 בידי בתי המחוקקים	שיטת בחירה
מינוי טקסי על ידי נשיא המדינה (שאינו ראש הרשות המבצעת)	פרטים נוספים
עד גיל 70	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
אין	מעורבות משפטנים

באוסטריה קיים בית משפט לחוקה, ובסמכותו לבטל חקיקה ראשית הנוגדת את הוראות החוקה.¹¹² בית המשפט מורכב מ-20 שופטים (14 שופטים רגילים ו-6 שופטים מחליפים).¹¹³ תנאי הכשירות לכהונה בו הם תואר אקדמי משפטי וניסיון של לפחות 10 שנות עבודה במקצוע הדורש תואר כאמור.¹¹⁴ נשיא בית המשפט, סגנו, 6 מן השופטים המכהנים ו-3 מן המחליפים נבחרים בידי הממשלה, מקרב שופטים, עובדי ציבור או אנשי האקדמיה המשפטית. שאר השופטים נבחרים ברוב רגיל בידי בתי המחוקקים: 3 שופטים מכהנים ו-2 שופטים מחליפים על ידי האסיפה הלאומית, ו-3 שופטים מכהנים ושופט מחליף אחד על ידי האסיפה הפדרלית.¹¹⁵ הלכה למעשה, מועמדים אלו מייצגים חלוקה יחסית מאוזנת בין שתי המפלגות המרכזיות במדינה. כהונתו של שופט נמשכת עד לתום השנה הקלנדרית בה הוא מגיע לגיל 70,¹¹⁶ ומינויו הטקסי נעשה על ידי נשיא המדינה, שאינו ראש הרשות המבצעת.¹¹⁷

112 ס' 137-139 לחוקת אוסטריה, קישור: <https://tinyurl.com/y3fw8ud4>; ראו גם באתר בית המשפט לחוקה של אוסטריה, בקישור: <https://tinyurl.com/y5d2w3zx>.

113 ס' 147 לחוקת אוסטריה; ס' 1 לחוק בית המשפט לחוקה (אוסטריה), קישור: <https://tinyurl.com/y6z8vx46>.

114 ס' 147 (3) לחוקת אוסטריה.

115 ס' 147 (2) לחוקת אוסטריה.

116 ס' 147 (6) לחוקת אוסטריה; כן ראו את התיאור באתר בית המשפט לחוקה של אוסטריה, בקישור: <https://tinyurl.com/y4fd6bxo>.

117 ס' 147 (2) לחוקת אוסטריה.

עליון	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת), ככלל בשיתוף הסנאט	שיטת בחירה
-	פרטים נוספים
15 שנים (ללא אפשרות חידוש)	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
אין	מעורבות משפטנים

בית המשפט העליון במקסיקו מוסמך להעביר ביקורת שיפוטית על חוקי הקונגרס.¹¹⁸ 11 שופטי בית המשפט מכהנים בתפקיד לתקופה חד-פעמית של 15 שנים.¹¹⁹ על המועמדים לכהונה בבית המשפט להיות בני 35 ומעלה ובעלי תואר במשפטים למשך 10 שנים לפחות, וחל איסור שיכהנו בתפקיד פוליטי בשנה שקדמה למינוי.¹²⁰

נשיא מקסיקו (ראש הרשות המבצעת) הוא שמגבש רשימה בת שלושה מועמדים לכל משרת שופט המתפנה בבית המשפט העליון. הנשיא מציג את הרשימה לסנאט, אשר עורך שימועים לכל המועמדים ובוחר מקרבם את השופט שימונה, ברוב מיוחס של 2/3 מהנוכחים ותוך 30 ימים. אם לא התקבלה החלטה במסגרת זמנים זו, נשיא המדינה הוא שבוחר את המועמד שימונה, מתוך הרשימה שהוגשה לסנאט. אם דוחה הסנאט את כל המועמדים המופיעים ברשימה, על הנשיא לגבש רשימה חדשה בת שלושה שמות ולהביא גם אותה בפני הסנאט. אם דוחה הסנאט את הרשימה החדשה, יבחר הנשיא את המועמד שיימצא לנכון, **בין אם הופיע שמו במי מן הרשימות ובין אם לאו.**¹²¹ את נשיא בית המשפט העליון בוחרים השופטים מקרבם לתקופת כהונה של 4 שנים.¹²²

118 ס' 105 לחוקת מקסיקו, קישור: <https://tinyurl.com/y3c4o4hg>; להרחבה בנושא ראו Andrea Castagnola & Saúl López Noriega, *The Supreme Court and the (no) Rights Revolution: an Empirical Analysis of the Court's Rulings from 2000-2011*, in JUDICIAL POLITICS IN MEXICO: THE SUPREME COURT AND THE TRANSITION TO DEMOCRACY 95 (Andrea Castagnola & Saúl López Noriega eds., 2017).

119 ס' 94 לחוקת מקסיקו.

120 ס' 95 לחוקת מקסיקו.

121 ס' 96 לחוקת מקסיקו.

122 ס' 97 לחוקת מקסיקו.

חוקה	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
נשיא המדינה (שאינו ראש הרשות המבצעת, אך נבחר בבחירות כלליות), באישור הסנאט	שיטת בחירה
-	פרטים נוספים
10 שנים (עם אפשרות חידוש)	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
אין	מעורבות משפטנים

לבית המשפט לחוקה בצ'כיה קנויה הסמכות לבטל חקיקה אשר נוגדת את החוקה,¹²³ אך זאת רק אם הושגה הסכמתם של 9 מן השופטים המכהנים.¹²⁴ בבית המשפט מכהנים 15 שופטים, לפרק זמן של 10 שנים – כהונה הניתנת לחידוש. על השופטים להיות בעלי השכלה משפטית אקדמית, כשירות להיבחר לסנאט, ולפחות 10 שנות ניסיון במקצוע המשפטים.¹²⁵ בחירת השופטים מתבצעת על ידי נשיא הרפובליקה (שאינו ראש הרשות המבצעת, אך מחזיק בסמכויות שלטוניות ריאליות),¹²⁶ באישור הסנאט ברוב רגיל.¹²⁷ הסנאט בוחר את הבחירה בוועדות פרלמנטריות שונות, ומסקנותיהן מוצגות למליאת הסנאט בישיבת בה נוכח גם המועמד.¹²⁸

123 ס' 87 לחוקת צ'כיה, קישור: www.psp.cz/en/docs/laws/constitution.html.

124 ס' 13 לחוק בית המשפט לחוקה (צ'כיה), קישור: <https://tinyurl.com/y6hxlomf>.

125 ס' 84(3) לחוקת צ'כיה.

126 מבנה השלטון בצ'כיה הוא נשיאותי למחצה (קרי, מבוסס על חלוקה של סמכויות השלטון בין הנשיא ובין ראש הממשלה), ייתכן שבשל מעמדו הרם של ואצל האבל, נשיאה הראשון של המדינה, שהפך בפועל את המשרה מתפקיד סמלי לתפקיד בעל סמכויות ריאליות מסוימות. כך, לפי ס' 50 לחוקת צ'כיה, לנשיא (שנבחר כיום בבחירות ישירות) קנויה הסמכות להטיל וטו על חקיקה רגילה, לסרב לחתום עליה ולהעבירה בחזרה לדיון בבית הנבחרים (שיכול לשוב ולחוקקה ברוב רגיל, ובכך לחייב את הנשיא לאשרה). סמכויות ריאליות נוספות של הנשיא כוללות את הסמכות לפזר את בית הנבחרים (במקרים מסוימים המנויים בחוקה), וכן את הסמכות למנות את שופטי בית המשפט לחוקה (באישור הסנאט).

127 ס' 84(2) לחוקת צ'כיה; ס' 6 לחוק בית המשפט לחוקה (צ'כיה). כן ראו את תיאור ההליך באתר בית המשפט לחוקה של צ'כיה, בקישור: <https://tinyurl.com/y6qacqmv>.

128 שם.

סוג בית המשפט	חוקה
סמכות לפסול חוקים	כן
הכרזה שיפוטית על חוקה	לא
שיטת בחירה	הרשות המחוקקת
פרטים נוספים	-
קדנציה	12 שנים (ללא אפשרות חידוש) או עד גיל 70
נבחרי ציבור מכריעים	כן
מעורבות משפטנים	אין

בית המשפט לחוקה בהונגריה, המוסמך להעביר ביקורת חוקתית על חוקי המדינה,¹²⁹ מונה 15 שופטים המכהנים לתקופה חד-פעמית של 12 שנים,¹³⁰ אך פורשים לגימלאות בגיל 70, אף אם טרם נסתיימה אותה תקופה.¹³¹ על השופטים להיות לפחות בני 45, בעלי תואר משפטי, ורקע כמרצים למשפטים באוניברסיטה או כעורכי דין בעלי ותק מקצועי של 20 שנים.¹³²

ועדה פרלמנטרית ייעודית בת 9-15 חברי פרלמנט, הממונים על בסיס מפתח מפלגתי אשר תואם את יחסי הכוחות במליאת הפרלמנט, מציעה את שם המועמד ומעבירה אותו למליאה. בנוסף, בטרם הדיון בדבר המינוי, על המועמד לעבור שימוע בפני ועדה פרלמנטרית נוספת – הוועדה לעניינים חוקתיים. משעבר שמו של המועמד למליאה, בצירוף המלצת הוועדה לעניינים חוקתיים, על הפרלמנט לאשר את המינוי ברוב מוחלט של 2/3 מקרב חברי הפרלמנט.¹³³ כמו כן, בוחר הפרלמנט ברוב זהה את נשיא בית המשפט לחוקה, מקרב השופטים המכהנים בו.¹³⁴

129 ס' 26-23 לחוק בית המשפט לחוקה (הונגריה), קישור: <https://hunconcourt.hu/act-on-the-cc>.

130 ס' 8)24 לחוקת הונגריה, קישור: <https://tinyurl.com/y3hkyah5>; ס' 6)3 לחוק בית המשפט לחוקה, הונגריה.

131 131 ראו EUROPEAN COMMISSION FOR DEMOCRACY THROUGH LAW (VENICE COMMISSION), THE COMPOSITION OF CONSTITUTIONAL COURTS 12 (1997), available at: <https://tinyurl.com/y57omndb>.

132 ס' 6 לחוק בית המשפט לחוקה (הונגריה).

133 ס' 8-7 לחוק בית המשפט לחוקה (הונגריה); ס' 8)24 לחוקת הונגריה.

134 שם.

סוג בית המשפט	חוקה
סמכות לפסול חוקים	כן
הכרזה שיפוטית על חוקה	לא
שיטת בחירה	הרשות המחוקקת, בשיתוף נשיאת המדינה (שאינה ראש הרשות המבצעת, אך נבחרת בבחירות כלליות)
פרטים נוספים	-
קדנציה	12 שנים (עם אפשרות חידוש)
נבחרו ציבור מכריעים	כן
מעורבות משפטנים	אין

בית המשפט לחוקה בסלובקיה מוסמך להעביר ביקורת חוקתית על חוקי המדינה.¹³⁵ נשיאת המדינה בוחרת את 13 שופטי בית המשפט לחוקה, לתקופה של 12 שנים, הניתנת לחידוש. על השופטים להיות בני 40 ומעלה, הזכאים להיבחר למועצה הלאומית, ובעלי תואר במשפטים וניסיון של לפחות 15 שנים בתחום המשפט.¹³⁶

הנשיאה (שאינה ראש הרשות המבצעת, אך סמכותה לעניין זה ריאלית) בוחרת את השופטים מתוך רשימה של שני מועמדים לכל כסא שיפוט פנוי, שאותה מגבש עבורה הפרלמנט (ברוב רגיל).¹³⁷ לאחרונה, במהלך כהונתו של נשיא המדינה הקודם, התעורר ויכוח ציבורי חריף ביחס לשאלה האם רשאי הנשיא לבחור במועמד שלא נכלל בהצעת הפרלמנט. שאלה זו הוכרעה בפסיקת בית המשפט לחוקה עצמו, בשנת 2016.¹³⁸ בפסק הדין קבע בית המשפט כי הסדר בחירת השופטים הקבוע בחוקה הוא הסדר ממצה, וכי הנשיא מחויב לבחור באחד מהמועמדים שמוצעים לו מטעם הפרלמנט.¹³⁹

135 ס' 125 לחוקת סלובקיה, קישור (סלובקית): www.zakonypreludi.sk/zz/1992-460.

136 ס' 134 לחוקת סלובקיה.

137 שם.

138 Nález I. ÚS 575/2016; לסיקור פסק הדין ראו בקישור: <https://tinyurl.com/yxuuh5j4>.

139 שם.

סוג בית המשפט	חוקה
סמכות לפסול חוקים	כן
הכרזה שיפוטית על חוקה	לא
שיטת בחירה	נשיא המדינה (שאינו ראש הרשות המבצעת, אך נבחר בבחירות כלליות), בשיתוף הרשות המחוקקת
פרטים נוספים	-
קדנציה	9 שנים (ללא אפשרות חידוש)
נבחר ציבור מכריעים	כן
מעורבות משפטנים	לא

בית המשפט לחוקה בסלובניה מוסמך להעביר ביקורת חוקתית על חוקי המדינה.¹⁴⁰ מכהנים בו 9 שופטים,¹⁴¹ הנבחרים לכהונה חד-פעמית של 9 שנים על ידי האסיפה הלאומית (הפרלמנט), ברוב מוחלט מקרב החברים, ובהתאם להמלצת נשיא המדינה (שאינו ראש הרשות המבצעת, אך נבחר לתפקידו בבחירות כלליות).¹⁴² הנשיא רשאי להמליץ על יותר ממועמד אחד. במקרה שכזה, המועמד שמקבל את מרבית הקולות בהצבעת הפרלמנט ממונה לתפקיד.¹⁴³ מועמדים נדרשים להיות בני 40 ומעלה ובעלי הכשרה משפטית בולטת. נשיא בית המשפט לחוקה נבחר לכהונה של 3 שנים על ידי שופטי בית המשפט המכהנים, מקרבם ובהצבעה חשאית.¹⁴⁴

140 ס' 160 לחוקת סלובניה, קישור: www.us-rs.si/media/constitution.pdf.

141 ס' 163 לחוקת סלובניה.

142 ס' 165 לחוקת סלובניה.

143 ס' 13-14 לחוק בית המשפט לחוקה (סלובניה), קישור: www.us-rs.si/media/the.constitutional.court.act-zusts.pdf.

144 ס' 10 לחוק בית המשפט לחוקה (סלובניה); ס' 163 לחוקת סלובניה.

חוקה	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
הרשות המחוקקת	שיטת בחירה
המדינה נמצאת בעיצומו של משבר חוקתי חריף	פרטים נוספים
9 שנים (ללא אפשרות חידוש)	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
אין	מעורבות משפטנים

חוקת פולין מבהירה במפורש כי לבית המשפט לחוקה קנויה הסמכות להעביר ביקורת חוקתית על חוקי המדינה.¹⁴⁵ עם זאת, תיאור מדויק של סמכויות בית המשפט בפועל, כמו גם של מעמדו ושל הליכי בחירת השופטים המכהנים בו, אינו סוגיה פשוטה כלל ועיקר. זאת, כיוון שפולין נמצאת, בימים אלו ממש, בעיצומו של משבר חוקתי משמעותי, הנוגע להליכי בחירת השופטים לערכאה החוקתית, כמו גם למעמדה של מערכת המשפט כולה במסגרת יחסי הכוחות שבין רשויות השלטון במדינה.

בהתאם לחוקה, בית הנבחרים הפולני (המכונה "הסיים") הוא המוסמך לבחור את 15 שופטי בית המשפט לחוקה, ברוב מוחלט,¹⁴⁶ לכהונה חד-פעמית של 9 שנים.¹⁴⁷ להבדיל, נשיא בית המשפט לחוקה וסגנו נבחרים על ידי נשיא המדינה (שאינו ראש הרשות המבצעת, אך נבחר בבחירות כלליות), מתוך רשימה המגובשת על ידי שופטי בית המשפט לחוקה עצמם.¹⁴⁸ השופטים כולם מושבעים לתפקיד על ידי נשיא המדינה – ומעמדו של זה הוא שעומד במוקד המשבר החוקתי הנוכחי. תנאי הכשירות לכהונה בבית המשפט לחוקה זהים לתנאי הכשירות לכהונה בבית המשפט העליון הפולני: על המועמד להיות לפחות בן 40, להחזיק בתואר שני במשפטים ולהציג ותק של 10 שנים לפחות כשופט, כתובע או כעורך דין פרטי. לחלופין, ניתן למנות לתפקיד גם פרופסור או דוקטור למשפטים שהועסק באחד ממוסדות האקדמיה במדינה, וזאת גם אם אינו עומד בתנאים דלעיל.¹⁴⁹

145 ס' 188 לחוקת פולין, קישור: www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/koni.htm.

146 ס' 2) לחוק מעמד שופטי בית המשפט לחוקה (פולין), קישור: <https://tinyurl.com/yyykxtac>; ס' 26 ו-31 לכללי בית הנבחרים של פולין, קישור: <https://tinyurl.com/y68pjhjb>.

147 ס' 1)194 לחוקת פולין.

148 ס' 2)194 לחוקת פולין.

149 ס' 3 לחוק מעמד שופטי בית המשפט לחוקה (פולין); ס' 30 לחוק בית המשפט העליון (פולין), קישור (פולנית): <https://tinyurl.com/y37xfb7u>. תנאים אלו היו בתוקף עוד בטרם החל המשבר החוקתי הנוכחי; ראו ס' 18 לחוק בית המשפט לחוקה (פולין) בנוסחו הישן מיום 25.6.2015, קישור: <https://tinyurl.com/y4xa0a3m>.

הרקע למשבר החוקתי הנוכחי טמון במאבק הפוליטי בין שתי המפלגות הגדולות במדינה – מפלגת "המצע האזרחי" ומפלגת "החוק והצדק".¹⁵⁰ ראשיתו בשנת 2015, אשר בתחילתה החזיקה "המצע האזרחי" בכל מוקדי השלטון במדינה – נציגיה כיהנו בראשות הממשלה ובבית הנשיא והיוו רוב בשני בתי הפרלמנט. במהלך אותה שנה היו עתידים 5 משופטי בית המשפט לחוקה לסיים את כהונתם. 3 ממשרות השיפוט היו צפויות להתפנות במהלך כהונת בית הנבחרים היוצא (הסיים ה-7), ואילו 2 מהן היו עתידות להתפנות לאחר השבעתו של בית הנבחרים הנכנס (הסיים ה-8).

בחודש מאי זכה מועמדה של "החוק והצדק" בבחירות לנשיאות. בחודש יוני חוקק הסיים ה-7 תיקון לחוק בית המשפט לחוקה,¹⁵¹ אשר אפשר לו (קרי, למפלגת "המצע האזרחי" שחבריה היוו רוב) למנות שופטים לכל 5 משרות השיפוט, לרבות אלו שהיו אמורות להיות באחריות בית הנבחרים הנכנס. בחודש יולי, כשבועיים בטרם נכנס נציג "החוק והצדק" לתפקידו החדש כנשיא המדינה, חתם על החוק הנשיא היוצא (איש "המצע האזרחי") ובסוף חודש אוגוסט הוא נכנס לתוקפו. בראשית חודש אוקטובר השתמש הסיים ה-7 בסמכות החדשה, ובחר בחמישה שופטים שיחלו את כהונתם בבית המשפט לחוקה. אולם, בסוף אותו החודש נערכו בחירות כלליות לבית הנבחרים ולסנאט, מפלגת "המצע האזרחי" הפסידה, ואיבדה את שני בתי הפרלמנט לטובת יריבתה "החוק והצדק", שבתורה הצהירה כי התיקון לחוק בית המשפט לחוקה אינו חוקתי, וכפועל יוצא המינויים אותם קידם הסיים ה-7 אינם תקפים. במקומם בחר בחודש דצמבר הסיים ה-8 (קרי, מפלגת "החוק והצדק" שהיוותה כעת רוב) בחמישה שופטים חדשים שיחלו את כהונתם.

נשיא המדינה, שכאמור השתייך גם הוא למפלגת השלטון החדשה, הצהיר כי לא ימנה את השופטים בהם בחר בית הנבחרים היוצא, אלא את אלו בהם בחר בית הנבחרים הנכנס. עד אותה העת היה מקובל לראות בסמכות המינוי של נשיא המדינה סמכות טקסית בלבד. כעת, טען הנשיא החדש כי כל עוד לא הושבעו השופטים על ידו הם אינם אלא "מועמדים הצפויים להתמנות" (to be appointed) (קרי, שסמכותו לעניין המינוי היא ריאלי, וכי לא מוטלת עליו החובה למנות את המועמדים אותם בחר הסיים ה-7). בתגובה לעתירה שהוגשה לבית המשפט לחוקה נגד התיקון לחוק ונגד המינויים, קבע בית המשפט כי מינויי הסיים ה-7 ביחס ל-3 המשרות שהתפנו במהלך כהונתו נעשו כדין, וכי 2 המינויים האחרים אינם חוקיים. עם זאת, הממשלה והנשיא הנכנסים, אנשי "החוק והצדק", סירבו לקבל את פסיקת בית המשפט, וטענו כי בסמכותם למנות את כל 5 השופטים הנידונים. עתירה שהוגשה לבית המשפט לחוקה כנגד החלטה זו התקבלה, וקבעה בנוסף כי סמכותו של נשיא המדינה להשביע את השופטים הממונים היא טקסית בלבד, וכי אין לו שיקול דעת בנושא. בתגובה, הודיעה הממשלה כי היא מסרבת לפרסם את פסק הדין, ובכך מנעה את כניסתו לתוקף.¹⁵²

150 תיאור המשבר בפרק זה הוא תמציתי, ומטבע הדברים אינו ממצה. לסקירה מפורטת יותר, המרחיבה גם ביחס לתגובותיהם של גורמים נוספים להתפתחויות, ראו MAŁGORZATA SZULEKA, MARCIN WOLNY & MARCIN SZWED, *THE CONSTITUTIONAL CRISIS IN POLAND 2015-2016* (2016), available at: <https://tinyurl.com/y4dsjzek>; Marek Zubik, *A.D. 2015/2016: Anni Horribili of the Constitutional Tribunal in Poland*, ASSOCIATION OF CONSTITUTIONAL JUSTICE OF THE COUNTRIES OF THE BALTIC AND BLACK SEA REGIONS (5.12.2016), available at: <https://tinyurl.com/yx8mwzpw>.

151 את לשון חוק בית המשפט לחוקה (פולין), בנוסחו הישן מיום 25.6.2015, ניתן למצוא, כאמור, באתר בית המשפט לחוקה של פולין, בקישור: <https://tinyurl.com/y4xaoa3m>.

152 בהמשך, עיגן הפרלמנט בחוק את סמכות הנשיא בהליך המינוי; ראו 5 לחוק מעמד שופטי בית המשפט לחוקה (פולין).

מרגע זה ניטש במדינה מאבק מזן חדש – נוסף על הסכסוך הפוליטי בין שתי המפלגות הגדולות בפרלמנט, החל כעת סכסוך מוסדי בין גורמי הכוח הפוליטיים (הפרלמנט, בית הנשיא והממשלה), ובין בית המשפט לחוקה ומערכת המשפט. במסגרת המאבק, חוקק הפרלמנט שורת תיקוני חקיקה משמעותיים, שנועדו לזרז את סיום כהונתם של נשיא בית המשפט לחוקה וסגנו המכהנים, ולהעניק, הלכה למעשה, למפלגת השלטון את הסמכות לבחור בהליך מזורז שופטים חדשים שיחליפו אותם. כמו כן, הגדילה החקיקה החדשה את הקוורום המינימאלי המחייב לדיוני בית המשפט לחוקה ל-13 שופטים, וכן קבעה כי כל הכרעותיו של בית המשפט חייבות להתקבל ברוב מוחלט של 2/3 מקרב השופטים המכהנים. בית המשפט לחוקה הכריז על התיקונים כלא חוקתיים, אולם הממשלה שבה וסירבה לפרסם את פסקי הדין ברשומות, בטענה כי בית המשפט לא התכנס לפי הוראות החוק המתוקן, ולכן הכרזתו על פסילת החוק בעצמה אינה חוקית. הסכסוך יצר אי-בהירות ובלבול במוסדות המדינה, כאשר חלקן מסתמכות על פסיקת בית המשפט חרף אי-פרסומה, ואילו אחרות פועלות לפי החקיקה המתקנת חרף פסילתה. בהמשך, הסכין הפרלמנט במידה מסוימת עם פסיקת בית המשפט, תיקן את החוק, והסיר את דרישות הקוורום והרוב המוחלט, ואילו הממשלה הסכימה לפרסם את פסקי הדין נשואי הוויכוח.¹⁵³

אם-כן, כיוון שמעמדו וסמכותיו של נשיא פולין במסגרת הליך בחירת שופטי בית המשפט לחוקה מצויים במוקד המשבר החוקתי, אין כיום אפשרות להגדיר באופן ודאי את הדין הנהוג בפולין בסוגיה זו. כמו כן, מעמדו של בית המשפט לחוקה עצמו אינו ברור, לאור הפרקטיקה שפיתחה הממשלה לפיה ביכולתה להימנע מפרסום פסיקותיו ברשומות – מהלך שהופך את בית המשפט לחוקה, הלכה למעשה, לגורם מייעץ בלבד (בדומה למודל הנהוג בבריטניה).

153 ראו ס' 106 לחוק בית המשפט לחוקה וההליכים בפניו (פולין), קישור: <https://tinyurl.com/y3eofkhc>. בכך לא תם הסכסוך המוסדי. במהלך שנת 2017, ממשלת "החוק והצדק", שראתה במערכת המשפט מעוז של מתנגדיה, המשיכה וקידמה תיקוני חקיקה מהותיים נוספים. כעת עבר מוקד העימות למועצת המשפט, הגוף האחראי על בחירת שופטים לערכאות השונות שאינן בית המשפט לחוקה. תיקוני החקיקה העניקו כוח רב יותר במועצה לנציגי הפרלמנט (קרי, לנציגי מפלגת השלטון), וכן קיצרו באופן מלאכותי את תקופת כהונתם של השופטים המכהנים באותה העת על ידי הורדת גיל הפרישה. הלכה למעשה, ניסתה הממשלה לזרז את פרישתם של השופטים שלא מונו על ידה, ולהחליפם בשופטים המזוהים עימה. הסוגיה הובאה לפתחו של בית הדין האירופי לצדק, אשר פסק לאחרונה כי בפעולותיה עברה פולין על הוראות אמנת האיחוד האירופי (ה-TEU) (אחת משתי אמנות היסוד של האיחוד); ראו, C-619/18, European Commission v. Poland, 2019 E.C.L.I 325, available at: <http://curia.europa.eu/juris/documents.jsf?num=C-619/18#> ממשלת פולין מכמה מן הפעולות בהן נקטה, מחשש לעימות עם רשויות האיחוד ועם מדינות אחרות החברות בו. עם זאת, גם כיום לא תם המאבק, ובכירים במערכת הפוליטית עודם מחזיקים בחלק מן העמדות שתוארו לעיל. סמכותו הריאלית של נשיא המדינה בהליך מינוי שופטי בית המשפט לחוקה מעוגנת כיום בחקיקה (ראו ס' 5 לחוק מעמד שופטי בית המשפט לחוקה (פולין)), ועדיין נשמעים קולות המערערים על חובת פרסום פסקי הדין של בית המשפט לחוקה. לתיאור ההתפתחויות האחרונות במשבר אשר פוקד את המדינה, ראו, Piotr Mikuli, *The Declining State of the Judiciary in Poland*, INT'L J. CONST. L. BLOG (15.5.2018), Joanna Berendt & Marc Santora, *Poland Reverses*; available at: <https://tinyurl.com/y3yfk7wn> Supreme Court Purge, *Retreating From Conflict With E.U.*, NEW YORK TIMES (17.12.2018), available at: <https://tinyurl.com/y46p3s3x>

עליון	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
נשיא בית המשפט העליון – בידי הרשות המחוקקת, על פי הצעת נשיאת המדינה (שאינה ראש הרשות המבצעת); יתר שופטי בית המשפט העליון – בידי הרשות המחוקקת	שיטת בחירה
-	פרטים נוספים
עד גיל 68	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
נשיא בית המשפט העליון – אין; יתר שופטי בית המשפט העליון – המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת של משפטים שמונו בעצמם על ידי נבחרו הציבור	מעורבות משפטים

בית המשפט העליון באסטוניה מונה 19 שופטים. בית המשפט כולל "אגף" ייעודי לביקורת חוקתית, בו מכהנים 9 שופטים.¹⁵⁴ בסמכות האגף להכריז על חוקים כבטלים,¹⁵⁵ ובראשו עומד נשיא בית המשפט העליון, שנבחר לקדנציה של 9 שנים על ידי הפרלמנט, ברוב רגיל, על פי הצעתה של נשיאת המדינה (שאינה ראש הרשות המבצעת). יתר השופטים נבחרים על ידי הפרלמנט, ברוב רגיל, על פי הצעתו של נשיא בית המשפט העליון (אשר נבחר, כאמור, בידי הנשיאה והפרלמנט).¹⁵⁶ כדי להתמנות לכהונה בבית המשפט, על המועמד להיות בעל תואר שני במשפטים.¹⁵⁷

בטרם מציע נשיא בית המשפט העליון מועמד מסוים, הוא נוהג להתייעץ עם יתר שופטי בית המשפט העליון, כמו גם עם מנהל בתי המשפט במדינה (המלצות אלו **אינן מחייבות**).¹⁵⁸ הצעתו של נשיא בית המשפט העליון **אינה מחייבת** את הפרלמנט, שאף עורך שימוע למועמד בפני ועדת החוקה.¹⁵⁹ עד כה הקפיד הפרלמנט למנות תמיד את המועמד אותו הציע נשיא בית המשפט העליון. עם זאת, בטרם בוחר נשיא בית המשפט את המועמד עליו ימליץ, הוא מודע לאפשרות הסירוב העקרונית של הפרלמנט, ואף נוהג לברר את מידת התמיכה במועמד בקרב חברי ועדת החוקה.¹⁶⁰ כהונתו של שופט הממונה לתפקיד תמה בהגיעו לגיל 68.¹⁶¹

154 ס' 129 (1) לחוק בתי המשפט (אסטוניה), קישור: <https://tinyurl.com/y363movc>; ס' 149 לחוקת אסטוניה, קישור: <https://tinyurl.com/y2dvtybe>. ראו לציון כי אף שמדובר באגף חוקתי ייעודי, העוסק באופן ייחודי רק בעתירות חוקתיות, בחרנו לסווג את הערכאה כבית משפט עליון, ולא כבית משפט לחוקה. זאת, כיוון שהשופטים המכהנים בערכאה החוקתית דינם במקביל גם בתיקים שאינם חוקתיים, במסגרת אגפי בית המשפט העליון האחרים.

155 ס' 152 לחוקת אסטוניה.

156 ס' 150 לחוקת אסטוניה; ס' 127 (1) לחוק בתי המשפט (אסטוניה); ס' 78 לחוק סדרי הדין של הפרלמנט (אסטוניה) (Riigikogu Rules of Procedure and Internal Rules Act), קישור: <https://tinyurl.com/y6nbo8zb>.

157 ס' 47 לחוק בתי המשפט (אסטוניה).

158 ס' 55 (4) לחוק בתי המשפט (אסטוניה); תשובתה של גב' קרין טוליק (Karin Tuulik), היועצת המשפטית של ועדת החוקה של הפרלמנט האסטוני, לשאלות פורום קהלת, מיום 2.4.2019.

159 ס' 117 לחוק סדרי הדין של הפרלמנט (אסטוניה).

160 תשובתה של גב' קרין טוליק (Karin Tuulik), היועצת המשפטית של ועדת החוקה של הפרלמנט האסטוני, לשאלות פורום קהלת, מיום 2.4.2019.

161 ס' 48 ו-99 לחוק בתי המשפט (אסטוניה).

עליון	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
הרשות המבצעת	שיטת בחירה
מינוי טקסי על ידי נשיא המדינה (שאינו ראש הרשות המבצעת); הצעת חקיקה לרפורמה בהליך בחירת השופטים אושרה בבית הנבחרים ומונחת כיום בפני הסנאט	פרטים נוספים
עד גיל 70	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
במועמדים שהם שופטים – אין במועמדים שאינם שופטים – המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת	מעורבות משפטנים

לבית המשפט העליון באירלנד, המונה 9 שופטים ונשיא,¹⁶² קנויה הסמכות לבטל חקיקה ראשית של הפרלמנט.¹⁶³ מועמדים למשרת שיפוט בבית המשפט העליון חייבים להימנות על אחת מהקטגוריות הבאות: שופטים בערכאות עליונות, שופטים בערכאות ביניים עם ניסיון של לפחות שנתיים או עורכי דין בעלי ותק של 12 שנים לפחות, שעסקו באופן אקטיבי בעריכת דין לפחות בשנתיים שקדמו למינוי.¹⁶⁴ שופטי בית המשפט נבחרים על ידי הממשלה, וממונים באופן טקסי על ידי נשיא המדינה (שאינו ראש הרשות המבצעת).¹⁶⁵ משמונה, כהונתו של השופט תמה בהגיעו לגיל 70.¹⁶⁶

בשנת 1995 הוקמה ועדה עצמאית לבחירת שופטים, שתפקידה להמליץ לממשלה על שמות מועמדים למינוי שאינם שופטים מכהנים.¹⁶⁷ הוועדה מונה כיום 11 חברים: 5 שופטים (נשיא העליון, המכהן כיו"ר, ו-4 נשיאי בתי משפט מן הערכאות הנמוכות), היועץ המשפטי לממשלה, 2 עורכי-דין (שנבחרים על ידי לשכות עורכי הדין במדינה), ו-3

162 בנוסף לאלו, מכהנים בבית המשפט העליון, מתוקף תפקידיהם (ex officio), גם נשיאי שתי ערכאות הכפופות לו – נשיא בית המשפט הגבוה ונשיא בית המשפט לערעורים. ראו, בהתאמה, ס' 1(3) לחוק בתי המשפט (הקמה) (אירלנד) (Courts (Establishment and Constitution) Act 1961), קישור: <https://tinyurl.com/y4t6epwr>, וס' 1א(4) לאותו חוק, שהוסף במסגרת ס' 6 לחוק בית המשפט לערעורים (אירלנד) (Court of Appeal Act 2014), קישור: <https://tinyurl.com/y5dvt6vm>

163 ס' 34(2)(3) ו-34(4)(4) לחוקת אירלנד, קישור: www.irishstatutebook.ie/eli/cons/en/html
164 ס' 5 לחוק בתי המשפט (הוראות נוספות) (אירלנד) (Courts (Supplemental Provisions) Act 1961), קישור: <https://tinyurl.com/yxtvy7y4>

165 ס' 35 לחוקת אירלנד.

166 ס' 47 לחוק בתי המשפט ופקידי בית המשפט (אירלנד) (Courts and Court Officers Act 1995), קישור: <https://tinyurl.com/y2ahlyr>

167 הוועדה אומנם עוסקת באופן רשמי רק במועמדים שאינם שופטים מכהנים, אך ברי כי גם כל מועמד המגיע מכס השיפוט הספיק לעבור תחת ידיה, בטרם מונה למשרתו הנוכחית. ראו לעניין זה את תשובתו הראשונה של בית המשפט העליון של אירלנד לשאלון בנושא "מינוי שופטים לבית המשפט העליון, לבית הדין האירופי לצדק ולבית הדין האירופי לזכויות אדם", לקראת כינוסו החמישי של "ארגון נשיאי בתי המשפט העליונים של האיחוד האירופי" (Network of Presidents of the Supreme Courts of the European Union), שנערך בפריז ב-25.10.2012, בקישור: <https://tinyurl.com/yygxb3q> ("תשובות אירלנד לשאלון מינוי שופטים").

נציגים חסרי רקע משפטי שנבחרים על ידי שר המשפטים.¹⁶⁸ על הוועדה להמליץ לשר המשפטים לפחות על 7 מועמדים ראויים לתפקיד לכל משרת שיפוט, וככל שאין היא מצליחה בכך, עליה להעביר חוות-דעת מפורטת לגבי כל מועמד שהוצג בפניה והתאמתו לתפקיד.¹⁶⁹ אף שמקובל כי הממשלה בוחרת במועמדים (שאינם שופטים מכהנים) מקרב אלו שזכו לאישור הוועדה, המלצותיה **אינן מחייבות**, והממשלה רשאית לחרוג מהן כל עוד החלטתה מפורסמת בבירור ברשומות.¹⁷⁰

יצוין כי בחודש מאי 2017 הגישה הממשלה הצעת חוק שנועדה לבצע רפורמה נוספת בהליך בחירת השופטים במדינה ובפעילות הוועדה לבחירת שופטים. לפי הצעת החוק תוקם ועדת מינויים חדשה, חלף זו הקיימת, שתמליץ באשר לכלל מינויי השופטים (לרבות אלו שהם שופטים מכהנים בעת בחינת מועמדותם).¹⁷¹ כמו כן, מגדילה הצעת החוק את מספר הנציגים שאינם משפטנים בהרכב ועדת המינויים (מ-3 נציגים כיום, ל-9 במודל החדש – בהם היו"ר), אך במקביל מפקיעה את סמכות בחירת חברי הוועדה מידי שר המשפטים.¹⁷² במודל המוצע, אחד מאותם נציגים יהיה חבר ועדת זכויות האדם והשוויון האירית,¹⁷³ שאת זהותו תקבע אותה ועדה, ואילו שמונת הנותרים, ובהם היו"ר, ימונו רשמית על ידי השר, באישור שני בתי הפרלמנט ברוב רגיל, אך יבחרו בפועל על ידי שירות המינויים הציבוריים – גוף מנהלי עצמאי שאחראי על גיוס כח-אדם למגזר הציבורי האירי.¹⁷⁴ החלטה על המלצה תעשה ברוב קולות בוועדה (כאשר במקרה של שוויון יכריע קול היו"ר),¹⁷⁵ ולפי המודל החדש חבריה ישאפו להעביר לשר 2-3 שמות מועמדים לכל משרה פנויה (בהתאם למספר המשרות הפנויות ולטיבן).¹⁷⁶

הצעת החוק אושרה בהצבעה בבית הנבחרים, נידונה בוועדת החקיקה של הסנאט, ומונחת כיום לדין במליאתו.¹⁷⁷ ההצעה זוכה לתמיכה רבה, בין השאר במטרה לצמצם את כוחם של המשפטנים בהליך הבחירה (שמוביל, לטענת התומכים, לנפוטזים).¹⁷⁸

168 ס' 13 לחוק בתי המשפט ופקידי בית המשפט (אירלנד), כפי שתוקן על ידי ס' 12 לחוק בית המשפט לערעורים (אירלנד).

169 ס' 16(4) לחוק בתי המשפט ופקידי בית המשפט (אירלנד).

170 ס' 16(6) לחוק בתי המשפט ופקידי בית המשפט (אירלנד); ראו גם את תשובות אירלנד לשאלון מינוי שופטים, בקישור: <https://tinyurl.com/ygxygb3q>; כן ראו את האמור באתר בית המשפט העליון של אירלנד, בקישור: <https://tinyurl.com/y3pwk59b>, ובאתר הוועדה לבחירת שופטים של אירלנד, בקישור: www.jaab.ie/en/JAAB/Pages/WP12000001. לבסוף, ראו את דברי שר המשפטים האירי, מיום 21.6.2017, בפני מליאת הפרלמנט בדבר מינוי מועמדת לכהונה בבית המשפט לערעורים (לאחר שוועדת המינויים לא הצליחה להציע מועמדים לתפקיד), באתר משרד המשפטים של אירלנד, בקישור: www.justice.ie/en/ELR/Pages/SP1700021.

171 ס' 39 להצעת חוק הוועדה למינוי שופטים (אירלנד) (Judicial Appointments Commission Bill 2017), קישור: <https://tinyurl.com/yyc68jmy>. יצוין כי הנוסח הנידון הוא טיוטה בלבד, שכן החוק נמצא בעיצומם של תהליכי החקיקה. לסקירת גרסה קודמת של הצעת החוק, לרבות סתירות ברורות שתוקנו בהמשך, ראו Fiach Kelly, *Confusion over Judicial Appointments Branded 'Farce'*, THE IRISH TIMES (24.5.2018), available at: <https://tinyurl.com/y6n9wah4>.

172 ס' 10(1) להצעת חוק הוועדה למינוי שופטים (אירלנד).

173 ס' 10(1)(ז) ו-12(9) להצעת חוק הוועדה למינוי שופטים (אירלנד). ועדת זכויות האדם והשוויון האירית היא גוף סטטוטורי, אשר הוקם לראשונה בשנת 2014, המשמש כגוף עצמאי חוץ-ממשלתי לעידוד ולקידום נושא זכויות האדם במדינה.

174 ס' 12 ו-14 להצעת חוק הוועדה למינוי שופטים (אירלנד).

175 ס' 15(6) להצעת חוק הוועדה למינוי שופטים (אירלנד).

176 ס' 40-42 להצעת חוק הוועדה למינוי שופטים (אירלנד).

177 למעקב אחר התקדמות הצעת החוק, ראו עדכונים באתר הפרלמנט האירי, בקישור: <https://tinyurl.com/y5uqtj6z>.

178 Pat Leahy, *Government Nominates Judges as Judiciary Bill Moves Slowly*, THE IRISH TIMES (10.7.2018), available at: <https://tinyurl.com/y3ghspjg>.

עליון	סוג בית המשפט
לא	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
שר המשפטים, בהמלצת הרשות המחוקקת	שיטת בחירה
מינוי טקסי על ידי המלך	פרטים נוספים
עד גיל 70	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת	מעורבות משפטנים

בית המשפט העליון בהולנד מונה נשיא, 7 סגני נשיא, 24 שופטים וארבעה שופטים מיוחדים, אשר מכהנים עד הגיעם לגיל 70.¹⁷⁹ בית המשפט אינו מוסמך להעביר ביקורת שיפוטית על חקיקה.¹⁸⁰ כל שופט, הממונה באופן טקסי על ידי המלך או המלכה המכהנים, נבחר בפועל ידי שר המשפטים, מתוך רשימה מצומצמת של שלושה שמות עליה הצביע בית הנבחרים (הבית התחתון של הפרלמנט ההולנדי), ברוב רגיל.¹⁸¹ רשימה זו מגובשת על סמך רשימה מורחבת של 6 שמות מועמדים, המוגשת לפרלמנט מטעם שופטי בית המשפט העליון עצמם, ולאחר שנערכו שימועים למועמדים השונים בפני ועדה פרלמנטרית של בית הנבחרים.¹⁸² על כל מועמד להיות בעל תואר במשפטים.¹⁸³ יובהר כי הפרלמנט ושר המשפטים אינם מחויבים בדיון להמלצות בית המשפט, והם רשאים לבחור בכל מועמד, לפי שיקול דעתם. עד כה נבחרו שופטי בית המשפט העליון החדשים, הלכה למעשה, בהתאם להמלצות עמיתיהם המכהנים.¹⁸⁴ עם זאת, ניתן להניח כי העובדה שבחירת זהות השופטים נתונה בסופו של דבר לשיקול דעתם הבלעדי של נבחרו הציבור השפיעה מראש על תוכן המלצות השופטים.¹⁸⁵

Elaine Mak, *Case Selection in the Supreme Court of the Netherlands – Inspired by Common Law Supreme Courts?*, 21(1) EURO. J. CURRENT L. ISSUES (2015), available at: <http://webjcli.org/article/view/419/532>

180 ס' 120 לחוקת הולנד, קישור: <https://tinyurl.com/y3onayok>

181 ס' 118 לחוקת הולנד; in JUDICIAL INDEPENDENCE; 118 לחוקת הולנד; Roel de Lange, *Judicial Independence in the Netherlands*, in TRANSITION 231, 270 (Anja Seibert-Fohr ed., 2012) ("דה לנגה").

182 שם. ראו גם את תשובות בית המשפט העליון של הולנד לשאלון בנושא "מינוי שופטים לבית המשפט העליון, לבית הדין האירופי לצדק ולבית הדין האירופי לזכויות אדם", לקראת כינוסו החמישי של "ארגון נשיאי בתי המשפט העליונים של האיחוד האירופי" (Network of Presidents of the Supreme Courts of the European Union), שנערך בפריז ב-25.10.2012, בקישור: <https://tinyurl.com/y2waz7mu>

183 שם.

184 שם; דה לנגה, בעמ' 270.

185 הדבר מתבקש מאופי מערכת יחסי הכוחות שבין גורם ממליץ ובין גורם בעל זכות וטו. לניתוח בראי תורת המשחקים של סיטואציה דומה (הליך מינוי שופטי העליון האמריקאים, בו נשיא המדינה הוא שמציע את המועמד, אך עליו לקבל את אישור הסנאט, שמחזיק בזכות וטו) ראו Keith Krehbiel, *Supreme Court Appointments as a Move-the-Median Game*, 51 AM. J. POLITICAL SCI. 231 (2007) Avinash K. Dixit & David McAdams, *Applying Move-the-Median Game*, HARVARD BUSINESS REVIEW (26.9.2016), available at: <https://hbr.org/2016/09/applying-game-theory-to-the-supreme-court-confirmation-fight>

עליון	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
שר המשפטים, על סמך המלצה בלתי מחייבת של ועדה	שיטת בחירה
מינוי טקסי על ידי המלכה	פרטים נוספים
עד גיל 70	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת	מעורבות משפטנים

כל בתי המשפט בדנמרק מוסמכים להעביר ביקורת חוקתית על תוקפם של חוקי הפרלמנט, ובית המשפט העליון משמש כערכאה הסופית והמכרעת בשאלות חוקתיות.¹⁸⁶ בבית המשפט העליון מכהנים כיום 17 שופטים ונשיא (שנבחר על ידי שופטי בית המשפט העליון עצמם ומקרבם).¹⁸⁷ המועמדים לכהונה, שאין הכרח שיהיו שופטים מכהנים מן הערכאות הנמוכות, חייבים להיות בעלי תואר שני במשפטים ולעבור מבחן מקצועי הכולל ניסוח של פסקי דין ב-4 תיקים שונים (לפחות אחד מהם מתחום המשפט האזרחי).¹⁸⁸

בהתאם לחוק, השופטים נבחרים על ידי שר המשפטים, על פי המלצה בלתי מחייבת של ועדה שאת חבריה הוא ממנה.¹⁸⁹ עד כה הקפיד השר לקבל תמיד את המלצות הוועדה המקצועית,¹⁹⁰ אך ניתן להניח כי העובדה שבחירת זהות השופטים נתונה בסופו של דבר לשיקול דעתו הבלעדי של השר השפיעה מראש על תוכן המלצות הוועדה.¹⁹¹ את המינוי עצמו מבצעת באופן טקסי מלכת המדינה.¹⁹² כהונתו של השופט הממונה תמה בהגיעו לגיל 70.¹⁹³

186 פסק הדין האחרון בו נפסלה חקיקה לא חוקתית ניתן בשנת 1999 בעניין Tvind; ראו Ufr 1999.841 H.

187 ס' 59 לחוק דנמרק, קישור: <https://tinyurl.com/y2rkqz93>; ס' 2 לחוק השיפוט (Administration of Justice) (Act (דנמרק), קישור (דנית): <https://danskelove.dk/retsplejeloven>. לפרטים נוספים ראו אתר בית המשפט העליון של דנמרק, בקישור (דנית): www.hoejesteret.dk/om/Personale/Pages/default.aspx.

188 תשובות בית המשפט העליון של דנמרק לשאלון בנושא "מינוי שופטים לבית המשפט העליון, לבית הדין האירופי לצדק ולבית הדין האירופי לזכויות אדם", לקראת כינוסו החמישי של "ארגון נשיאי בתי המשפט העליונים של האיחוד האירופי" (Network of Presidents of the Supreme Courts of the European Union), שנערך בפריז ב-25.10.2012, בקישור: <https://tinyurl.com/yy86dvjr> ("תשובות דנמרק לשאלון מינוי שופטים"); ס' 42 לחוק השיפוט (דנמרק).

189 ס' 43 לחוק השיפוט (דנמרק); כן ראו את תשובות דנמרק לשאלון מינוי שופטים, בקישור: <https://tinyurl.com/yy86dvjr>.

190 ראו תיאור באתר מנהלת בתי המשפט של דנמרק, בקישור: <https://tinyurl.com/yxtc80lb>.

191 הדבר מתבקש מאופי מערכת יחסי הכוחות שבין גורם ממליץ ובין גורם בעל זכות וטו. לניתוחי סיטואציה דומה בראי תורת המשחקים, ראו Keith Krehbiel, *Supreme Court Appointments as a Move-the-Game*; Avinash K. Dixit & David McAdams, *Applying Game Theory to the Supreme Court Confirmation Fight*, HARVARD BUSINESS REVIEW (26.9.2016), available at: <https://hbr.org/2016/09/applying-game-theory-to-the-supreme-court-confirmation-fight>.

192 ראו תיאור באתר מנהלת בתי המשפט של דנמרק, בקישור: <https://tinyurl.com/yxtc80lb>.

193 ס' 1א' (2) לחוק השיפוט (דנמרק).

הוועדה המייעצת מונה 6 חברים: שופט עליון, שופט בית המשפט הגבוה, שופט בית המשפט המחוזי, עורך דין, ושני נציגי ציבור (שאינם חברי פרלמנט) – כולם, כאמור, ממונים על ידי שר המשפטים, לכהונה חד-פעמית בת 4 שנים, על סמך המלצותיהם של גופים שונים.¹⁹⁴

194 ס' 43ב לחוק השיפוט (דנמרק). בתי המשפט ולשכת עורכי הדין במדינה ממליצים על זהותם של המשפטנים החברים בוועדה, ואילו ביחס לנציגי הציבור מוגשות לשר המשפטים המלצותיהם של רשות השלטון המקומי ושל Dansk Folkeoplysnings Samråd – ארגון מגזר שלישי המאגד תחתיו ארגונים ועמותות שעוסקים בחינוך בלתי-פורמאלי ברחבי המדינה.

עליון	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
הרשות המבצעת, על סמך המלצה בלתי מחייבת של ועדה	שיטת בחירה
-	פרטים נוספים
עד גיל 69	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת	מעורבות משפטנים

מערכת המשפט השוודית כוללת שתי ערכאות שיפוטיות עליונות שוות מעמד, המונות כל אחת 16 שופטים – בית המשפט העליון (אשר עוסק במשפט אזרחי ופלילי) ובית המשפט העליון למשפט מנהלי.¹⁹⁵ לשתי הערכאות, כמו ליתר בתי המשפט במדינה, קנויה הסמכות לדון בתוקפם החוקתי של חוקי הפרלמנט.¹⁹⁶ בעבר מונו שופטי הערכאות על ידי הממשלה בלבד, בהליך שאינו שקוף וללא כל מעורבות של גורם חיצוני,¹⁹⁷ ורק נדרשו להחזיק בתואר שני במשפטים ולעמוד בתנאי הכשירות המוגדרים בחוק.¹⁹⁸ עם זאת, בשנת 2011 נכנס לתוקפו חוק חדש, ולפיו אף שסמכות הבחירה למשרות השיפוט האמורות נותרה בידי הממשלה, עליה כעת לקבל תחילה המלצה **שאינה מחייבת** מוועדה מייעצת בת 9 חברים (המכהנים 4 שנים), אשר בוחנת את בקשות המועמדות. הוועדה כוללת 2 חברי פרלמנט, וכן 7 שופטים ועורכי דין הממונים על ידי הממשלה.¹⁹⁹ כהונתו של השופט הממונה מסתיימת בהגיעו לגיל 69.²⁰⁰

195 ס' 1 לפרק 11 בחוק יסוד הממשלה השוודי (בשוודית Regeringsformen, ובאנגלית Instrument of Government Act). חוק יסוד זה הוא אחד מארבעה חוקי יסוד המרכיבים יחדיו את החוקה השוודית, קישור: <https://tinyurl.com/y3sfgawy>. יצוין כי בעוד שבבית המשפט העליון חייבים לכהן לכל הפחות 16 שופטים, בבית המשפט העליון למשפט מנהלי חייבים לכהן לכל הפחות 14 שופטים (ראו, בהתאמה, ס' 4 לפרק 3 בחוק סדר הדין השיפוטי (שוודיה), קישור: <http://tinyurl.com/y5mqvmvw> וס' 3 לחוק בתי המשפט המנהליים (שוודיה), קישור (שוודית): <http://tinyurl.com/v67pasb>). את רשימות השופטים המכהנים כיום ניתן למצוא באתרי הערכאות, בקישורים (שוודית): <https://tinyurl.com/r8xfdnx>; <https://tinyurl.com/v6gmdjb>.

196 ס' 14 לפרק 11 בחוק יסוד הממשלה השוודי.

197 ס' 6 לפרק 11 בחוק יסוד הממשלה השוודי. לסקירה בנושא ראו Elise Krumholz, Nominating the Justices in the United States and Sweden 17-22 (2014), available at: <https://tinyurl.com/yyf4ofrv> ("קרומהולץ").

198 ס' 1 לפרק 4 בחוק סדר הדין השיפוטי (שוודיה). כן ראו את תשובות בית המשפט העליון של שוודיה לשאלון בנושא "מינוי שופטים לבית המשפט העליון, לבית הדין האירופי לצדק ולבית הדין האירופי לזכויות אדם", לקראת כינוסו החמישי של "ארגון נשיאי בתי המשפט העליונים של האיחוד האירופי" (Network of Presidents of the Supreme Courts of the European Union), שנערך בפריז ב-25.10.2012, בקישור: <https://tinyurl.com/y5ebsrfs>.

199 שם; ס' 4 ו-11 לחוק מינוי שופטי קבע (שוודיה) (Appointing Permanent Judges Act), קישור (שוודית): <https://tinyurl.com/yywv7pkl>.

200 ס' 7(2) לפרק 11 בחוק יסוד הממשלה השוודי; ס' 32 לחוק ההגנה על התעסוקה (שוודיה) (Employment Protection Act), קישור (שוודית): <https://tinyurl.com/yxlozrzd>; European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), The Composition of Constitutional Courts 12 (1997), available at: <https://tinyurl.com/y57omndd>.

עליון	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
הרשות המבצעת, על סמך המלצות בלתי מחייבות של ועדה ושל נשיא העליון	שיטת בחירה
מינוי טקסי על ידי המלך	פרטים נוספים
עד גיל 70	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת של משפטנים שממונים בעצמם על ידי נבחרו הציבור	מעורבות משפטנים

בית המשפט העליון הנורבגי מוסמך להעביר ביקורת שיפוטית על חקיקת הפרלמנט.²⁰¹ בבית המשפט מכהנים 19 שופטים ונשיא, אשר חייבים להיות לפחות בני 30 ולהחזיק בתואר במשפטים.²⁰² מאז 2002, הליך בחירת השופטים במדינה כולל ועדה מקצועית, שממליצה לממשלה על 3 מועמדים לכל משרת שיפוט.²⁰³ הוועדה, שאת זהות כל החברים בה קובעת הממשלה, כוללת בעיקר גורמים משפטיים מקצועיים (3 שופטים, עורך דין, ומשפטן מן המגזר הציבורי), וכן 2 נציגי ציבור ללא רקע משפטי.²⁰⁴ יודגש כי המלצותיה אינן מחייבות את הממשלה, אשר רשאית לבחור אדם שלא נכלל בהן. אולם, במקרה שכזה עליה להעביר את שם המועמד לעיון הוועדה, כדי שזו תוכל לחוות לגביה את דעתה (שכאמור, אינה מחייבת).²⁰⁵ נוסף להמלצת הוועדה, קובע החוק כי על נשיא בית המשפט העליון לחוות אף הוא את דעתו ביחס למינוי.²⁰⁶ הגם שחוות דעתו של נשיא בית המשפט אינה מחייבת, בפועל, מאז תחילת ההסדר, מונה תמיד המועמד עליו הוא המליץ.²⁰⁷ כהונתו של השופט הממונה תמה בהגיעו לגיל 70.²⁰⁸

201 Anine Kierulf, *Norway: Human Rights and Judicial Review Constitutionalized*, INT'L J. CONST. L. BLOG ANINE KIERULF, JUDICIAL REVIEW IN ראו <https://tinyurl.com/y5x5rb8d> (5.6.2015). להרחבה בנושא ראו <https://tinyurl.com/y266xsws> (2018). NORWAY: A BICENTENNIAL DEBATE

202 ס' 54 לחוק בתי המשפט (Courts of Justice Act) (נורבגיה), קישור: <https://tinyurl.com/hzy3jyo>.

203 ס' 55 לחוק בתי המשפט (נורבגיה). השינוי בהליך המינוי התבסס על הצעותיה של ועדה מיוחדת שעסקה בסדרי הדין של בתי המשפט במדינה; ראו ס' 7.5.4 להמלצות הוועדה בדו"ח שהגישה, בקישור (נורבגית): <https://tinyurl.com/y266xsws>.

204 ס' 55 לחוק בתי המשפט (נורבגיה); ראו גם את תשובות בית המשפט העליון של נורבגיה לשאלון בנושא "מינוי שופטים לבית המשפט העליון, לבית הדין האירופי לצדק ולבית הדין האירופי לזכויות אדם", לקראת כינוס החמישי של "ארגון נשיאי בתי המשפט העליונים של האיחוד האירופי" (Network of Presidents of the Supreme Courts of the European Union), שנערך בפריז ב-25.10.2012, בקישור: <https://tinyurl.com/yyajmymu>.

205 ס' 55 לחוק בתי המשפט (נורבגיה).

206 ס' 55 לחוק בתי המשפט (נורבגיה).

207 ס' 55 לחוק בתי המשפט (נורבגיה); כן ראו *Anine Kierulf, Norway: New Chief Justice Appointed to the Supreme Court*, INT'L J. CONST. L. BLOG (1.3.2016), available at: <https://tinyurl.com/y46x8m7m>.

208 EUROPEAN COMMISSION FOR DEMOCRACY THROUGH LAW (VENICE COMMISSION), THE COMPOSITION OF CONSTITUTIONAL COURTS 12 (1997), available at: <https://tinyurl.com/Y57omndb>.

להבדיל מהליך מינוי שופטי בית המשפט העליון, נשיא בית המשפט עצמו ממונה ללא מעורבות הוועדה.²⁰⁹ מאז החלה הוועדה המייעצת את פעילותה ביחס לשופטי בית המשפט העליון, מונתה לבית המשפט נשיאה אחת בלבד. בהתאם לחוק, לא הייתה מעורבת הוועדה הממליצה בהליך המינוי, והוא נעשה באופן חשאי ולא שקוף, אשר גרר ביקורת ציבורית רבה.²¹⁰

209 ס' 55 לחוק בתי המשפט (נורבגיה).

210 לדוגמה, ראו *NTB, Norge får snart en ny høyesterettsjustitiarius, men Justisdepartementet nekter å utlevere rapporten om de seks søkerne til sjefsjobben, skriver VG, NETTAVISJON (12.1.2016), available at: <https://tinyurl.com/y3chmlzo>*

עליון	סוג בית המשפט
פסילת חוק אינה אפשרית, אך ניתן להתעלם מחוק שאינו חוקתי במסגרת המקרה הנידון	סמכות לפסול חוקים
לא; קיימת פסקת התגברות	הכרזה שיפוטית על חוקה
נשיא המדינה (מראשי הרשות המבצעת), על סמך המלצה בלתי מחייבת של בית המשפט	שיטת בחירה
-	פרטים נוספים
עד גיל 68	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
המלצה סטוטורית בלתי מחייבת	מעורבות משפטנים

מערכת המשפט בפינלנד כוללת שתי ערכאות עליונות שוות מעמד – בית המשפט העליון (אשר עוסק במשפט אזרחי ופלילי) ובית המשפט העליון למשפט מנהלי. כיתר בתי המשפט במדינה, גם כל אחת מן הערכאות הללו מוסמכת להעביר ביקורת שיפוטית על חקיקת הפרלמנט, אולם ביכולתה להתעלם מחוק הסותר את החוקה במסגרת המקרה הנידון בפניה בלבד, ואין בכוחה להכריז על בטלותו.²¹¹ בנוסף, וחרף העובדה שלא קנויה לבתי המשפט סמכות פסילת חקיקה, כוללת חוקת המדינה גם מעין "פסקת התגברות", המאפשרת לחוקק חקיקה רגילה בהליך מיוחד, אשר תסתור את הוראות החוקה. ההליך הנדרש לחקיקת חוק המוחרג מהוראות החוקה זהה להליך הנדרש לתיקונה, ומחייב רוב מיוחד ומחלט מקרב חברי הפרלמנט.²¹²

שופטי שתי הערכאות העליונות (16 שופטים לכל הפחות בכל ערכאה) חייבים להיות בעלי תואר שני במשפטים.²¹³ השופטים הרגילים בכל בית משפט ממונים על ידי נשיא המדינה

211 ס' 3 ו-106 לחוקת פינלנד, קישור: <https://tinyurl.com/z9b8c4v>. ראו בנוסף Seppo Tiitinen, *Constitutional Reform in Finland, in CONSTITUTIONAL AND PARLIAMENTARY INFORMATION* 104, 111 (1999), available at: <https://tinyurl.com/y53lllke>; Toumas Ojanen, *Constitutional Amendment in Finland, in ENGINEERING CONSTITUTIONAL CHANGE: A COMPARATIVE PERSPECTIVE ON EUROPE, CANADA AND THE USA* 93, 106-109 (Xenophon Contidas ed., 2013).

212 שם, בעמ' 104-106. ראו גם הלל סומר "תרופת פלא או גלולת רעל? עיון חוזר במנגנון ההתגברות" חוקים יב 55, 79-77 (2018), <https://tinyurl.com/y68lstfu>; Dag Anckar, *Evading Constitutional Inertia: Exception Laws in Finland*, 11 SCANDINAVIAN POLITICAL STU. 195 (1988). בהן נהוג לזהות מנגנון התגברות הן שונות בתכלית מפסקאות ההתגברות המוכרות במדינות כמו קנדה או ישראל. ראשית, ניתן לטעון כי במקרה הייחודי בו מאמץ המחוקק חקיקה רגילה בהליך הזהה להליך תיקון החוקה (המחייב רוב מיוחד ומחלט מקרב חברי הפרלמנט) אין מדובר בפועל בהתגברות על החוקה, אלא בתיקונה דה-פקטו. עם זאת, מדובר במידה רבה בשאלה פרשנית, ולאותר חקיקה "מתגברת" בפינלנד גם מאפיינים שאינם הולמים טקסט חוקתי. ברם, בין כך ובין כך יש לזכור כי בתי המשפט במדינה כלל אינם מוסמכים לפסול חקיקה. לפיכך, ייתכן כי נכון יותר יהיה לאפיין את המנגנון המדובר כאמצעי התגברות של הרשות המחוקקת על הוראות הרשות המכוננת גרידא, ללא כל מעורבות מצד הרשות השופטת. בכך, שונה המנגנון הפיני באופן מהותי ממנגנוני ההתגברות המקובלים בישראל ובקנדה.

213 ס' 10 לחוק בית המשפט העליון (Supreme Court Act (665/2005) (פינלנד), קישור: <https://tinyurl.com/wp77z18>); ס' 10 לחוק בית המשפט העליון למשפט מנהלי (Supreme Administrative Court Act (1265/2006) (פינלנד), קישור: <https://tinyurl.com/qvz2qco>); ס' 1 לפרק 10 בחוק בתי המשפט (Courts Act (673/2016) (פינלנד), קישור: <https://tinyurl.com/y559b826>); בבית המשפט העליון הפיני מכהנים כיום 19 שופטים; ראו באתר בית המשפט, בקישור: <https://tinyurl.com/wdnpzqd>. בבית המשפט העליון למשפט מנהלי, לעומת זאת, מכהנים כיום 21 שופטים, וכן מספר שופטים נוספים במינוי זמני; ראו באתר בית המשפט, בקישור: <https://tinyurl.com/r8zvs7v>.

(מראשי הרשות המבצעת), בהמלצת בית המשפט הרלוונטי עצמו.²¹⁴ ההמלצה מועברת לנשיא המדינה על ידי שר המשפטים.²¹⁵ אף שנשיא המדינה רשאי לחרוג מהמלצות בית המשפט העליונים, נהוג שהמינוי מתבצע תמיד בהתאם להן.²¹⁶ עם זאת, ניתן להניח כי העובדה שבחירת זהות השופטים נתונה בסופו של דבר לשיקול דעתו הבלעדי של נשיא המדינה משפיעה מראש על תוכן המלצות בתי המשפט.²¹⁷ כמו כן, במסגרת מינוי כאמור מאפשר החוק לערכאות העליונות לבקש את חוות דעתה של הוועדה לבחירת שופטים – גוף סטטוטורי, המורכב ברובו משופטים מכהנים,²¹⁸ שחייב על פי חוק לספק את חוות דעתו ביחס למועמדים לתפקידי שיפוט בערכאות הנמוכות.²¹⁹ להבדיל, נשיאי בית המשפט העליון ובית המשפט העליון למשפט מנהלי ממונים על ידי נשיא המדינה ללא המלצת מי מבתי המשפט.²²⁰ כהונתו של השופט הממונה תמה בהגיעו לגיל 68.

- 214 ס' 7 לפרק 11 בחוק בתי המשפט (פינלנד).
- 215 תשובת פרופ' תומאס אויאנן (Toumas Ojanen) מאוניברסיטת הלסינקי, מומחה למשפט חוקתי, לשאלות פורום קהלת, מיום 22.11.2018.
- 216 שם; תשובת דוברות בית המשפט העליון של פינלנד לשאלות פורום קהלת, מיום 27.11.2018.
- 217 הדבר מתבקש מאופי מערכת יחסי הכוחות שבין גורם ממליץ ובין גורם בעל זכות וטו. לניתוח סיטואציה דומה בראי תורת המשחקים ראו Keith Krehbiel, *Supreme Court Appointments as a Move-the-Median Game*, 51 AM. J. POLITICAL SCI. 231 (2007); Avinash K. Dixit & David McAdams, *Applying Game Theory to the Supreme Court Confirmation Fight*, HARVARD BUSINESS REVIEW (26.9.2016), available at: <https://hbr.org/2016/09/applying-game-theory-to-the-supreme-court-confirmation-fight>
- 218 ס' 1-2 לפרק 20 בחוק בתי המשפט (פינלנד). אף שמינוי חברי הוועדה נעשה באופן רשמי על ידי הממשלה, מרבית שמות המועמדים לכהונה בה מוצעים על ידי בתי המשפט השונים במדינה. החוק מורה כי לשמו של כל אדם שמוצע לתפקיד יצורף שמו של אדם חלופי, ולפיכך נראה כי לממשלה אין השפעה אמיתית על זהות חברי הוועדה, למעט נציג בודד שאת שמו מציע משרד המשפטים.
- 219 ס' 8 לפרק 11 בחוק בתי המשפט (פינלנד).
- 220 ס' 7(1) לפרק 11 בחוק בתי המשפט (פינלנד).

עליון	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
שר המשפטים, על פי המלצת ועדה (עם אפשרות סטייה מסוימת)	שיטת בחירה
מינוי טקסי על ידי נשיא המדינה (שאינו ראש הרשות המבצעת)	פרטים נוספים
עד גיל 70	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
המלצה סטטוטורית מחייבת עם מנגנון התגברות פוליטי	מעורבות משפטנים

בית המשפט העליון באיסלנד מוסמך להעביר ביקורת חוקתית על חוקי הפרלמנט.²²¹ על 9 שופטי בית המשפט להיות אזרחים בני 35 לפחות, אשר כיהנו במשך 3 שנים לפחות באחד מן התפקידים הבאים: שופט; עורך דין המוסמך להופיע בפני בית המשפט העליון; פרופסור למשפטים; איש מערך התביעה המשפטית (באחד מן התפקידים המנויים בחוק); **מזכיר או מנכ"ל משרד ממשלתי**; או חבר פרלמנט. בנוסף, על כל שופט להיות בעל תואר במשפטים.²²²

השופטים נבחרים על ידי שר המשפטים, שהחל משנת 2010 מחויב, ככלל, לבחור במועמד מתוך רשימה שמגבשת ועדה מייעצת. הוועדה מורכבת מ-2 נציגים מטעם בית המשפט העליון (יו"ר ונציג נוסף – לפחות אחד מהם אינו שופט מכהן), מנציג של הנהלת בתי המשפט המחוזיים, מנציג של לשכת עורכי הדין ומנציג של הפרלמנט. אף שככלל מחויב השר להציע מועמד מתוך רשימת מועמדי הוועדה, הוא רשאי גם להגיש בקשה לפרלמנט לסטות מנוהל זה. עם זאת, גם במקרה בו התקבל אישור הפרלמנט, עדיין חייבת הוועדה המייעצת לאשר כי המועמד אותו הציע השר עומד בתנאי הסף לכהונה המפורטים בחוק. כמו כן, על הפרלמנט לאשר את בקשת השר עד חודש ממועד הגשתה, שאם לא כן יהיה השר מחויב להמלצת הוועדה המקורית.²²³ בחרג דלעיל אף נעשה שימוש בתקופה האחרונה, אם כי ביחס למינוי שופטים לערכאת ביניים חדשה, בין בתי המשפט המחוזיים ובית המשפט העליון.²²⁴ משהוחלט על זהות המועמד, מינויו הטקסי נעשה על ידי נשיא המדינה (שאינו ראש הרשות המבצעת), והוא נותר לכהן עד הגיעו לגיל 70.²²⁵

221 סמכות הביקורת החוקתית אינה מוקנית במפורש בלשון החוקה האיסלנדית. היא יצירת הפסיקה, ולפיכך, באופן רשמי לכל בית משפט במדינה קנויה הסמכות להעביר ביקורת חוקתית על חקיקה. לסקירה ראו Ragnhildur Helgadóttir, *Nonproblematic Judicial Review: A Case Study*, 9 INT'L J. CONST. L. 532 (2011), available at: <https://academic.oup.com/icon/article/9/2/532/649665>.

222 ס' 4 לחוק בתי המשפט (איסלנד), קישור: <https://tinyurl.com/yyrxnosz>.

223 ס' 4 לחוק בתי המשפט (איסלנד).

224 ראו סקירה בקישור: <https://tinyurl.com/y27yll3z>; במקרה זה ביקשו האיסלנדים לאייש את ערכאת הביניים החדשה שהקימו. הוועדה המייעצת העבירה לשרה רשימה של 15 מועמדים, וזו החליפה ארבעה מהם במועמדיה שלה, והעבירה את הרשימה המתוקנת לאישור הפרלמנט. בית המשפט העליון אישר את סמכות השרה לחרוג מהמלצות הוועדה, אך קבע שלא הוכיחה שביצועה בחינה מספקת של כישורי מועמדיה החיצוניים אל מול כישורי ארבעת המועמדים שנפסלו, וכן שלא עמדה בתנאים הפרוצדוראליים לקבלת אישור הפרלמנט לחריגה מהמלצת הוועדה (כלומר, האישור אומנם ניתן, אך לפי בית המשפט העליון שלא כדין). פסק הדין זמין באתר בית המשפט העליון של איסלנד, בקישור (איסלנדית): <https://tinyurl.com/y3okzez8>.

225 EUROPEAN COMMISSION FOR DEMOCRACY THROUGH LAW (VENICE COMMISSION), THE COMPOSITION OF CONSTITUTIONAL COURTS 12 (1997), available at: <https://tinyurl.com/Y57omndb>

חוקה	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
3 בידי הרשות המחוקקת, 2 בידי הרשות המבצעת ו-2 בידי בית המשפט העליון; כולם באישור הרשות המחוקקת	שיטת בחירה
-	פרטים נוספים
10 שנים (ללא אפשרות חידוש) או עד גיל 70	קדנציה
5 שופטים – כן; 2 שופטים – לא	נבחרי ציבור מכריעים
5 שופטים – המלצה סטוטורית בלתי מחייבת; 2 שופטים – מעורבות מחייבת	מעורבות משפטנים

בית המשפט לחוקה בלטביה, המוסמך לפסול חקיקה בלתי חוקתית,²²⁶ מונה 7 שופטים, אשר ממונים לקדנציה חד-פעמית של 10 שנים,²²⁷ ומכהנים עד הגיעם לגיל 70. שלושה מן השופטים נבחרים על ידי הפרלמנט, ברוב רגיל (לפחות 10 חברי פרלמנט נדרשים להיות חתומים על הצעת המועמד), שניים נבחרים על ידי הממשלה, ושניים נוספים נבחרים בישיבה מיוחדת של כל שופטי בית המשפט העליון (המובחן מבית המשפט לחוקה). בניגוד לפרלמנט ולממשלה, שופטי העליון מחוייבים לבחור במועמד רק מקרב ציבור השופטים המכהנים במדינה.²²⁸ לבסוף, על כל המועמדים לעבור את אישור הפרלמנט, ברוב מוחלט מקרב חברי הבית.²²⁹ על המועמדים לכהונה בבית המשפט לחוקה להיות לפחות בני 40, להחזיק בתואר שני במשפטים, ולהיות בעלי ניסיון של 10 שנים לפחות בתחום המשפט.²³⁰ החוק מטיל על הפרלמנט דרישה סטוטורית לבקש את חוות דעתו של גוף המכונה "מועצת המשפט",²³¹ בו מכהנים בעיקר שופטים ואנשי מקצוע מכל תחומי המשפט במדינה. אולם, חוות דעת זו אינה מחייבת.²³²

226 ס' 16 לחוק בית המשפט לחוקה (לטביה), קישור: <https://tinyurl.com/y2u42v8s>.

227 ס' 8-7 לחוק בית המשפט לחוקה (לטביה).

228 ס' 4 לחוק בית המשפט לחוקה (לטביה).

229 ס' 85 לחוקת לטביה, קישור: <https://tinyurl.com/yscchmpo>.

230 ס' (2)4 לחוק בית המשפט לחוקה (לטביה).

231 ס' (5)4 לחוק בית המשפט לחוקה (לטביה).

232 ס' 89א(3) לחוק סמכויות השיפוט (לטביה), קישור (לטבית): <https://likumi.lv/doc.php?id=62847>.

חוקה	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
3 בידי יו"ר הפרלמנט, 3 בידי נשיאת המדינה (שאינה ראש הרשות המבצעת, אך נבחרת בבחירות כלליות) ו-3 בידי נשיא בית המשפט העליון; כולם, באישור הרשות המחוקקת	שיטת בחירה
-	פרטים נוספים
9 שנים (ללא אפשרות חידוש)	קדנציה
6 שופטים – כן; 3 שופטים – לא	נבחרו ציבור מכריעים
6 שופטים – אין; 3 שופטים – מעורבות מחייבת של משפטנים שמונו בעצמם על ידי נבחרו הציבור	מעורבות משפטנים

בית המשפט לחוקה בליטא, המוסמך לפסול חקיקה בלתי חוקתית,²³³ מונה 9 שופטים, אשר ממונים לתקופה חד-פעמית של 9 שנים על ידי הפרלמנט, ברוב רגיל, באופן הבא: שלישי על פי הצעת נשיאת המדינה (שאינה ראש הרשות המבצעת, אך מחזיקה בסמכויות ביצועיות מסוימות, לרבות סמכות בחירה ריאלית של שופטי בית המשפט לחוקה);²³⁴ שלישי על פי הצעת יו"ר הפרלמנט; ושלישי על פי הצעת נשיא בית המשפט העליון (שממונה בעצמו על ידי חברי הפרלמנט, ברוב רגיל, על פי הצעת נשיאת המדינה).²³⁵ נשיא בית המשפט לחוקה ממונה על ידי הפרלמנט ברוב רגיל, מקרב שופטי בית המשפט לחוקה, על פי הצעת נשיאת המדינה.²³⁶ בחלוף כל שלוש שנים מתחלפים 3 שופטים, אחד מכל סוג מינוי.²³⁷ על המועמדים להחזיק בתואר אקדמי במשפטים ולהיות בעלי ותק של לפחות 10 שנים באחד מתחומי המשפט.²³⁸

233 ס' 105 ו-107 לחוקת ליטא, קישור: <https://tinyurl.com/y4jukpw7>; ס' 1 לחוק בית המשפט לחוקה (ליטא), קישור: <https://tinyurl.com/ybwsyant>.

234 לפי תשובת בית המשפט לחוקה בליטא לשאלות פורום קהלת, מיום 12.11.2018; יש להעיר כי מבנה השלטון בליטא הוא סמי-נשיאותי (קרי, חלוקה של סמכויות השלטון בין הנשיאה ובין ראש הממשלה). כך, אף שהנשיאה (שנבחרת בבחירות ישירות) היא שממנה את ראש הממשלה, רק הפרלמנט רשאי להעבירו מתפקידו. לצד זאת, אף שראש הממשלה הוא שמנהל את הרשות המבצעת בפועל, לנשיאה עדיין שמורות סמכויות אמיתיות ומשמעותיות, ובהן הסמכות לבחור 3 מן השופטים בבית המשפט לחוקה. לפירוט מעניין באשר ליחסי הכוחות בין בעלי התפקידים במדינה, ראו Tapio Raunio & Thomas Sedelius, *Shifting Power-Centers of Semi-Presidentialism: Exploring Executive Coordination in Lithuania*, GOVERNMENT & OPPOSITION (4.12.2017), available at: <https://tinyurl.com/yz23a8xx>.

235 ס' 84 (11) ו-112 לחוקת ליטא. לעניין מינויו של נשיא בית המשפט העליון, ראו גם את תשובות בית המשפט העליון של ליטא לשאלון בנושא "מינוי שופטים לבית המשפט העליון, לבית הדין האירופי לצדק ולבית הדין האירופי לזכויות אדם", לקראת כינוסו החמישי של "ארגון נשיאי בתי המשפט העליונים של האיחוד האירופי" (Network of Presidents of the Supreme Courts of the European Union), שנערך בפריז ב-25.10.2012, בקישור: <https://tinyurl.com/yyoby58n>.

236 ס' 84 ו-103 לחוקת ליטא; ס' 4 לחוק בית המשפט לחוקה (ליטא).

237 ס' 103 לחוקת ליטא. תיאור נוסף ראו באתר בית המשפט לחוקה של ליטא, בקישור: <https://tinyurl.com/yzk5cvob>.

238 ס' 103 לחוקת ליטא.

חוקה	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
5 בידי נשיא המדינה (אינו ראש הרשת המבצעת; נבחר על ידי הפרלמנט), 5 בידי הרשות המחוקקת ו-5 בידי הרשות השופטת	שיטת בחירה
-	פרטים נוספים
9 שנים (ללא אפשרות חידוש)	קדנציה
10 שופטים – כן; 5 שופטים – לא	נבחרו ציבור מכריעים
10 שופטים – אין; 5 שופטים – מעורבות מחייבת	מעורבות משפטנים

בית המשפט לחוקה באיטליה מוסמך לבטל חוקים שסותרים את החוקה.²³⁹ בית המשפט מורכב מ-15 שופטים: 5 נבחרים על ידי הנשיא (אינו ראש הרשות המבצעת; נבחר על ידי הפרלמנט); 5 נבחרים על ידי שני בתי הפרלמנט, בישיבה משותפת, ברוב מיוחס של לפחות 2/3 מהמצביעים בשלושת הניסיונות הראשונים, ושל 3/5 מהמצביעים במקרה שניסיונות אלו לא צלחו; ו-5 נבחרים על ידי בתי המשפט העליונים במדינה.²⁴⁰ השופטים מכהנים בתפקיד לקדנציה חד-פעמית של 9 שנים, ונבחרים מקרב שופטי בתי המשפט הגבוהים במדינה, פרופסורים למשפטים ועורכי דין עם וותק של 20 שנים לפחות.²⁴¹ נשיא בית המשפט נבחר על ידי שופטי העליון מקרבם.²⁴²

אף שהם עצמאיים לחלוטין מרגע השבעתם לתפקיד, 5 המועמדים הממונים על ידי הפרלמנט (שלובר אינם שופטים מכהנים, אלא עורכי דין או אנשי אקדמיה משפטית) משקפים בדרך כלל את יחסי הכוחות הפוליטיים במדינה – לעיתים אף ממונים אנשים שניהנו בעבר כחברי פרלמנט. על כן, נכללה בהליך המינוי דרישת הרוב המיוחס, שנועדה לאזן את יתרונה האינהרנטי של הקואליציה בבחירת המועמדים.²⁴³ מעבר לכך, מקובל כי בבואו לבחור את המועמדים שבתחום סמכותו, שואף נשיא המדינה לאזן את בחירות הפרלמנט, ולוודא כי הרב בית המשפט לחוקה אכן משקף כהלכה את גיוונה הפוליטי, התרבותי והאידיאולוגי של המדינה.²⁴⁴

239 ס' 134 לחוקת איטליה, קישור: <https://tinyurl.com/y8lkmyfg>.

240 ס' 135 לחוקת איטליה. מתוך 5 השופטים הממונים על ידי בתי המשפט: 3 ממונים על ידי שופטי בית המשפט העליון, אחד על ידי שופטי בית משפט מנהלי (The Court of Audit) ואחד נוסף על ידי חברי מועצת המדינה. ראו גם פירוט באתר בית המשפט העליון של איטליה (בעמ' 20-21), בקישור: <https://tinyurl.com/y6nob4u7> ("סקירת העליון האיטלקי").

241 ס' 135 לחוקת איטליה.

242 שם.

243 שם; לפירוט נוסף ראו את סקירת העליון האיטלקי, בעמ' 21.

244 שם, בעמ' 22.

חוקה	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
8 בידי הרשות המחוקקת, 2 בידי הרשות המבצעת ו-1 בידי הרשות השופטת	שיטת בחירה
מינוי טקסי על ידי המלך	פרטים נוספים
9 שנים (עם אפשרות חידוש, לאחר תקופת צינון)	קדנציה
10 שופטים – כן; 2 שופטים – לא	נבחרי ציבור מכריעים
10 שופטים – אין; 2 שופטים – מעורבות מחייבת של משפטנים שמונו בעצמם על ידי נבחרי הציבור	מעורבות משפטנים

בבית המשפט לחוקה, המוסמך לבטל חקיקה ראשית,²⁴⁵ מכהנים 12 שופטים הממונים לכהונה של 9 שנים (בכל 3 שנים מתחלפים 4 שופטים).²⁴⁶ תנאי הסף לכהונה בתפקיד הם לפחות 15 שנות ניסיון באחד מן המקצועות הבאים: שופט, תובע, משפטן, פקיד ציבור או עורך דין.²⁴⁷ בניגוד לשופטי בתי המשפט הרגילים במדינה, אין כל איסור על השתייכותו של שופט בית המשפט לחוקה למפלגה פוליטית, אך אסור לו לכהן במהלך כהונתו השיפוטית בתפקיד פוליטי.²⁴⁸

4 משופטי בית המשפט לחוקה נבחרים על ידי בית הנבחרים, ברוב מוחלט ומיוחס של 60% מחברי הבית. 4 שופטים נוספים נבחרים על ידי הסנאט, ברוב מוחלט ומיוחס של 60% מחברי הסנאט. לבסוף, 2 מן השופטים נבחרים על ידי הממשלה, ו-2 מהם נבחרים על ידי מועצת השפיטה הכללית.²⁴⁹ בבחירת השופטים על ידי בתי המחוקקים, נהוג לבחור שופטים בהתאם לשיעור הייצוג של כל מפלגה בבית המחוקקים.²⁵⁰ את השופטים ממנה באופן טקסי מלך ספרד.

במועצת השפיטה הכללית מכהנים נשיא בית המשפט העליון (ערכאה נפרדת מבית המשפט לחוקה), 8 עורכי דין או משפטנים – מחציתם נבחרים על ידי הקונגרס ומחציתם על ידי הסנאט, ו-12 שופטים – מחציתם נבחרים על ידי הקונגרס ומחציתם על ידי הסנאט (בכל המקרים מחייבת הבחירה רוב מוחלט ומיוחס של 60% מקרב חברי הבית).²⁵¹

245 ס' 161-163 לחוקת ספרד, קישור: <https://tinyurl.com/3knbq8r>.

246 ס' 159 (3) לחוקת ספרד; ס' 16 לחוק בית המשפט לחוקה (ספרד), קישור (ספרדית): <https://tinyurl.com/yxct7dxc>. מלשון הסעיף, האוסרת על כהונה שנייה **רצופה** של שופט בבית המשפט לחוקה אם כהונתו הראשונה נמשכה מעל שלוש שנים, עולה כי ניתן לשוב ולמנות שופט לכהונת נוספת לאחר "תקופת צינון"; ראו גם תיאור באתר בית המשפט לחוקה של ספרד, בקישור: <https://tinyurl.com/y6myaef5>.

247 ס' 159 (2) לחוקת ספרד.

248 ראו Enrique Guillen Lopez, *Judicial Review in Spain: the Constitutional Court*, 41 Loy. L. A. L. Rev. 529, (2008) 534 ("לופז").

249 ס' 159 (1) לחוקת ספרד.

250 לופז, בעמ' 536.

251 ס' 122 (3) לחוקת ספרד; ס' 567 לחוק הרשות השופטת (ספרד), קישור: <https://tinyurl.com/yyhzu9fy>.

לנשיא בית המשפט לחוקה תפקיד חשוב במיוחד בתיקים חוקתיים, שכן ניתן לו קול מכריע במקרה של שוויון בין התומכים בפסילת החוק ובין המתנגדים לה.²⁵² הנשיא נבחר בהצבעה על ידי שופטי בית המשפט עצמם.²⁵³

252 לופז, בעמ' 532.

253 ס' 160 לחוקת ספרד.

חוקה	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
10 בידי הרשות המחוקקת ו-3 בידי שופטי בית המשפט לחוקה עצמם	שיטת בחירה
-	פרטים נוספים
9 שנים (ללא אפשרות חידוש)	קדנציה
10 שופטים – כן; 3 שופטים – לא	נבחרי ציבור מכריעים
10 שופטים – אין; 3 שופטים – מעורבות מחייבת של משפטנים שמונו בעצמם על ידי נבחרי הציבור	מעורבות משפטנים

בבית המשפט לחוקה בפורטוגל, המוסמך לפסול חקיקה שנוגדת את החוקה,²⁵⁴ מכהנים 13 שופטים הממונים לקדנציה חד-פעמית של 9 שנים. מתוכם, 10 נבחרים ישירות בידי הפרלמנט, ברוב מיוחס של 2/3 מהנוכחים בהצבעה המהווים גם רוב מוחלט מקרב חברי הפרלמנט.²⁵⁵ שופטים אלו, בתורם, בוחרים את 3 השופטים הנותרים. לבסוף, 13 השופטים כולם בוחרים מתוכם שופט אחד שיכהן כנשיא בית המשפט לחוקה.²⁵⁶ מתוך 13 השופטים, על 6 להיבחר מתוך שורות הרשות השופטת. השאר רשאים להיות גם עורכי דין או משפטנים.²⁵⁷

254 ס' 277-283 לחוקת פורטוגל, קישור: <https://tinyurl.com/y2veyr6o>.

255 ס' 163(ח) לחוקת פורטוגל.

256 ס' 222 לחוקת פורטוגל.

257 ס' 222(2) לחוקת פורטוגל. כן ראו תיאור באתר בית המשפט לחוקה של פורטוגל, בקישור: <https://tinyurl.com/y3dce82l>.

חוקה	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
3 בידי נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת), 3 בידי הרשות המחוקקת ו-3 בידי נשיא בית המשפט העליון (שנבחר בעצמו בידי נבחרי הציבור)	שיטת בחירה
-	פרטים נוספים
6 שנים (עם אפשרות חידוש), אך עד גיל פרישה (65 לשופט בית המשפט לחוקה, 70 לנשיא בית המשפט לחוקה)	קדנציה
6 שופטים – כן; 3 שופטים – לא	נבחרי ציבור מכריעים
6 שופטים – אין; 3 שופטים – מעורבות מחייבת של משפטנים שמונו בעצמם על ידי נבחרי הציבור	מעורבות משפטנים

9 שופטי בית המשפט לחוקה בקוריאה הדרומית, אשר מוסמך לפסול חקיקה שנוגדת את החוקה,²⁵⁸ ממונים לתקופת כהונה של 6 שנים, הניתנת לחידוש (כל עוד לא הגיע השופט לגיל פרישה).²⁵⁹ מינוים נעשה באופן הבא: 3 שופטים נבחרים על ידי נשיא המדינה לבדו (ראש הרשות המבצעת, אשר לו סמכות בחירה ריאלית); 3 ממונים על ידי נשיא המדינה, בהתאם לבחירתו של נשיא בית המשפט העליון (שנבחר בעצמו על ידי נשיא המדינה, בהסכמת הפרלמנט);²⁶⁰ ו-3 ממונים על ידי נשיא המדינה, בהתאם לבחירת הפרלמנט, ברוב רגיל.²⁶¹ נשיא בית המשפט לחוקה נבחר מקרב השופטים המכהנים בבית המשפט על ידי נשיא המדינה ובאישור הפרלמנט.²⁶² מועמדים לכהונה בבית המשפט לחוקה נדרשים להיות בני 40 ומעלה, ובעלי ותק של 15 שנים לפחות באחד מהתפקידים הבאים: שופט, תובע, עורך דין או מרצה למשפטים.²⁶³ על כל המועמדים לעבור שימוע בפני הפרלמנט.²⁶⁴

258 ס' 111(1) לחוקת קוריאה הדרומית, קישור: <https://tinyurl.com/y43z8cxs>.

259 גיל הפרישה לשופט מן המניין בבית המשפט לחוקה במדינה הוא 65, ואילו גיל הפרישה לנשיא בית המשפט לחוקה הוא 70; ראו תיאור באתר בית המשפט לחוקה של קוריאה הדרומית, בקישור: <https://tinyurl.com/yxmtmogv>.

260 ס' 110(1) לחוקת קוריאה הדרומית.

261 ס' 111 לחוקת קוריאה הדרומית; כן ראו תיאור באתר בית המשפט לחוקה של קוריאה הדרומית, בקישור: <https://tinyurl.com/yxmtmogv>.

262 ס' 111(4) לחוקת קוריאה הדרומית.

263 ס' 1(5) לחוק בית המשפט לחוקה (קוריאה הדרומית), קישור: <https://tinyurl.com/yxs2m25e>.

264 ס' 6(2) לחוק בית המשפט לחוקה (קוריאה הדרומית).

חוקה	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
3 בידי נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת), 3 בידי בית המשפט העליון ו-4 בידי בתי המחוקקים	שיטת בחירה
-	פרטים נוספים
9 שנים (ללא אפשרות חידוש), אך עד גיל 75	קדנציה
7 שופטים – כן; 3 שופטים – לא	נבחרו ציבור מכריעים
7 שופטים – אין; 3 שופטים – מעורבות מחייבת	מעורבות משפטנים

בבית המשפט לחוקה בצ'ילה, המוסמך לפסול חוקים שסותרים את החוקה,²⁶⁵ מכהנים 10 שופטים, הממונים לתקופה חד-פעמית של 9 שנים. 3 מן השופטים נבחרים על ידי נשיא המדינה (שהוא ראש הרשות המבצעת, וסמכותו סמכות בחירה ריאלית), 3 שופטים נבחרים על ידי בית המשפט העליון עצמו, 2 שופטים נבחרים על ידי הסנאט, ברוב מוחלט ומיוחס של 2/3 מקרב חברי הסנאט, ולבסוף, 2 שופטים נבחרים על ידי בית הנבחרים, ברוב מוחלט ומיוחס של 2/3 מקרב חברי הבית ובאישור דומה של הסנאט.²⁶⁶ על המועמדים להחזיק בתואר במשפטנים במשך 15 שנים לפחות.²⁶⁷

265 ס' 93 לחוקת צ'ילה, קישור: <https://tinyurl.com/y33cescy>.

266 נוסף על כך, כהונתו של שופט במדינה מסתיימת בהגיעו לגיל 75; ראו ס' 92 לחוקת צ'ילה.

267 שם.

עליון	סוג בית המשפט
לא	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
ועדה מקצועית, בשיתוף שר המשפטים, אשר לו מוקנית זכות סירוב והשפעה מוגבלת	שיטת בחירה
מינוי טקסי על ידי המלכה	פרטים נוספים
עד גיל 75	קדנציה
לא	נבחרי ציבור מכריעים
מעורבות מחייבת	מעורבות משפטנים

בשנת 2005 נערכה רפורמה מקיפה במערכת המשפט הבריטית, וכפועל יוצא ממנה הוקם בשנת 2009 בית המשפט העליון הנוכחי, בו מכהנים 12 שופטים, אשר החליף את בית הלורדים, שהיה עד לאותה עת ערכאת השיפוט העליונה במדינה.²⁶⁸ לבית המשפט העליון אין סמכות לפסול חקיקה של הפרלמנט,²⁶⁹ ובסמכותו רק להצהיר על אי-הלימה של חוק עם חוק זכויות האדם הבריטי – הצהרה המותירה את ההכרעה האם לתקן את החוק בידי הפרלמנט.²⁷⁰ על כל מועמד לכהונה בבית המשפט העליון לעמוד באחד מן הקריטריונים הבאים: כהונה כשופט בערכאה גבוהה במשך שנתיים לפחות; פעילות כעורך דין במשך 15 שנים לפחות; או עמידה בתנאי הכשירות להתמנות כשופט באחת מהערכאות הנמוכות במשך 15 שנים לפחות.²⁷¹

במסגרת הרפורמה דלעיל שונה גם הליך מינוי השופטים, שהיה בעבר בסמכותו הבלעדית של שר המשפטים.²⁷² כעת, כאשר מתפנה משרת שיפוט לבית המשפט העליון, מתכנסת ועדת מינוי ארצית, המונה כיום 5 חברים (מספר החברים המינימאלי על פי חוק):²⁷³ בראשות הוועדה עומד נשיא בית המשפט העליון (ובהיעדרו, סגן נשיא בית המשפט העליון); ולצידו מכהנים שופט בכיר נוסף – שאינו שופט עליון – הנבחר על ידו (ובהיעדרו, על ידי סגן נשיא העליון, ובהיעדרו של זה, על ידי זקן שופטי העליון),²⁷⁴ וכן נציג אחד מכל אחת מוועדות המינוי של אנגליה ווויילס, צפון אירלנד וסקוטלנד. נציגי וועדות המינוי נבחרים על ידי הוועדות עצמן, ולפחות על שניים מהם להיות ללא כל רקע משפטי.²⁷⁵ יצויין כי כאשר גם נשיא בית המשפט וגם סגנו המכהן מנועים מלשבת בוועדה

268 ס' 23(2) לחוק הרפורמה החוקתית (בריטניה) (Constitutional Reform Act 2005), קישור: <https://tinyurl.com/y6bngkfe>.

269 אריאל בנדר וז'יב סגל, *Constitutionalism and Trust in Britain: an Ancient Model*, *Constitutional Culture, a New Judicial Review Model*, 17 Am. U. Int'l L. Rev. 683 (2002).

270 ס' 4 לחוק זכויות האדם (בריטניה) (Human Rights Act 1998), קישור: <https://tinyurl.com/y4n4s8v7>.

271 ס' 25 לחוק הרפורמה החוקתית (בריטניה).

272 ראו פס' 120 לדו"ח הוועדה לענייני חוקה של הפרלמנט הבריטי, באתר הפרלמנט, בקישור: <https://tinyurl.com/yyyejnsn>.

273 ס' 26-27 לחוק הרפורמה החוקתית (בריטניה).

274 תק' 7 לתקנות בית המשפט העליון (מינויים) (בריטניה) (The Supreme Court (Judicial Appointments) Regulations 2013), קישור: <https://tinyurl.com/y3c8b48r>; ס' 60 לחוק הרפורמה החוקתית (בריטניה).

275 תק' 5 לתקנות בית המשפט העליון (מינויים) (בריטניה).

הארצית (למשל, כאשר זו מתכנסת למנות סגן נשיא עליון חדש וכיסא נשיא העליון ריק), מכהן כיו"ר במקומם זקן שופטי העליון.²⁷⁶ כאשר מתכנסת הוועדה לבחירת נשיא בית המשפט העליון, הנשיא המכהן אינו רשאי להשתתף בדיוניה,²⁷⁷ ולכן מכהן במקומו סגן הנשיא (ובהיעדרו, זקן שופטי בית המשפט העליון). יחד עם זאת, במקרה זה מכהן כיו"ר דווקא אחד מן הנציגים חסרי הרקע המשפטי.²⁷⁸

על הוועדה להיוועץ בגורמים שונים בטרם תגבש את המלצותיה, ובהם שופטי בית המשפט העליון שאינם חברים בוועדה, נשיאי הערכאות השונות במדינה (להוציא אלו המועמדים למינוי בישיבת הוועדה), ועדת מינוי השופטים של צפון אירלנד, וכן שר המשפטים וראשי ממשלות סקוטלנד ווויילס.²⁷⁹ שר המשפטים רשאי להגיש בכתב לוועדה הנחיות באשר לשיקולים שעל חבריה להביא בחשבון בבואם לגבש את המלצתה, ואלו חייבות באישור שני בתי הפרלמנט. תוכן הנחיות מוגבל בחוק לשיקולים מקצועיים. על הוועדה מוטלת חובה סטטוטורית להתחשב בהנחיות השר, אולם היא אינה מחויבת לבחור בהתאם להן.²⁸⁰

עם גיבושה, מעבירה הוועדה את המלצתה לשר המשפטים, ולו מוקנה שיקול דעת מוגבל ביותר במסגרת ההליך.²⁸¹ הוועדה בוחרת במועמד אחד,²⁸² ומעבירה את שמו לשר בדו"ח מפורט הכולל התייחסות לגורמים שעימם נועצה ולעמדותיהם. עם קבלת הדו"ח, על שר המשפטים להיוועץ באותם גורמים בעצמו.²⁸³ או אז נתונה לו זכות וטו מוגבלת לגבי המינוי – לאחר קבלת הדו"ח, יכול השר לבחור באחת משתי דרכי פעולה:²⁸⁴

בסמכותו לדחות את שם המועמד הראשון שמגישה לו הוועדה. במקרה שכזה, על הוועדה להגיש לשר את שמו של מועמד שני (בהתאם להליך שתואר לעיל), ואם אינו מעוניין גם בו, ביכולתו לבקש עיון חוזר בבחירת המועמד החדש. אם בוחרת הוועדה במועמד שלישי, חייב השר לאשר את מינויו או את מינוי המועמד השני (נשוא העיון החוזר). אם לאחר העיון החוזר שבה הוועדה ובחרת במועמד השני, מחוייב השר לאשר את מינויו.

בסמכותו של השר גם לבקש עיון חוזר בשם **הראשון** שמגישה לו הוועדה. במקרה שכזה, תדון הוועדה שנית במועמד ותחזור לשר עם החלטתה. אם שבה הוועדה ובחרה באותו מועמד, רשאי השר לדחות את שמו, אך כאשר תגיש לו הוועדה את שמו של מועמד שני, הוא יחוייב לאשר את המינוי. לעומת זאת, אם לאחר הליך העיון מחדש בחרה הוועדה במועמד חדש, והשר דוחה את בחירתה ומחייב אותה להציג לו שם של מועמד שלישי, יוכל השר לבחור האם למנות את המועמד השלישי החדש או את המועמד הראשון (נשוא העיון החוזר).

276 תק' 11 לתקנות בית המשפט העליון (מינויים) (בריטניה).

277 ס' 27(ג) לחוק הרפורמה החוקתית (בריטניה).

278 שם; תק' 8 לתקנות בית המשפט העליון (מינויים) (בריטניה).

279 תק' 18 לתקנות בית המשפט העליון (מינויים) (בריטניה); ס' 60 לחוק הרפורמה החוקתית (בריטניה).

280 ס' 27(9) ו-27 לחוק הרפורמה החוקתית (בריטניה).

281 ס' 27א(1)ג) לחוק הרפורמה החוקתית (בריטניה) קובע במפורש כי התקנות בדבר הליך מינוי שופטי העליון (שהוראותיהן הופיעו עד שנת 2013 בחוק עצמו) יכללו הנחיה שלפיה בשלב מסוים יהיה השר מחויב להחליט הוועדה. ראו גם את תשובות בית המשפט העליון של בריטניה לשאלון בנושא "מינוי שופטים לבית המשפט העליון, לבית הדין האירופי לצדק ולבית הדין האירופי לזכויות אדם", לקראת כינוסו החמישי של "ארגון נשיאי בתי המשפט העליונים של האיחוד האירופי" (Network of Presidents of the Supreme Courts of the European Union), שנערך בפריז ב-25.10.2012, בקישור: <https://tinyurl.com/yspbtmjg>.

282 ס' 27(10) לחוק הרפורמה החוקתית (בריטניה).

283 תק' 51(9) לתקנות בית המשפט העליון (מינויים) (בריטניה).

284 תק' 20 לתקנות בית המשפט העליון (מינויים) (בריטניה).

כמו כן, מחייב המחוקק את שר המשפטים לנמק בכתב כל דחיית מועמד או דרישה לעיון חוזר במועמדותו, וזאת בנימוקים מקצועיים בלבד.²⁸⁵ עם אישור שמו של מועמד, מעביר אותו השר לראש הממשלה (ראש הרשות המבצעת), שמעבירו, ללא שיקול דעת, למינוי טקסי על ידי המלכה.²⁸⁶ משמונה שופט בית המשפט העליון, תמה כהונתו בהגיעו לגיל ²⁸⁷.75

285 תק' 21 לתקנות בית המשפט העליון (מינויים) (בריטניה).

286 ס' 23 לחוק הרפורמה החוקתית (בריטניה).

287 ס' 26(7) לחוק פרישה ותנאי פנסיה לשופטים (Judicial Pensions and Retirement Act 1993), קישור: <https://tinyurl.com/yxgnfv7d>

סוג בית המשפט	חוקה
סמכות לפסול חוקים	לא
הכרזה שיפוטית על חוקה	לא
שיטת בחירה	5 בידי ועדה מקצועית, באישור ובשיתוף הרשות המבצעת, ו-4 מתוקף תפקידיהם הסטוטוריים
פרטים נוספים	5 מן השופטים ממונים במינוי טקסי על ידי הדוכס
קדנציה	לכל החיים
נבחרו ציבור מכריעים	לא
מעורבות משפטנים	מעורבות מחייבת

בית המשפט לחוקה בלוקסמבורג מוסמך להעביר ביקורת חוקתית על חקיקת המדינה, אך אינו מוסמך לפסול אותה בעצמו, אלא רק להצהיר על אי-הלימה לחוקה.²⁸⁸ הציבור אינו רשאי להגיש עתירות חוקתיות ישירות לבית המשפט, והסוגיות הנידונות בו מופנות אליו על ידי הערכאות האחרות במדינה.

בית המשפט לחוקה כולל 9 שופטים, הממונים לכל ימי חייהם ומכהנים בו לצד תפקידי השיפוט הרגילים שלהם – נשיא בית המשפט העליון לצדק, נשיא בית המשפט המנהלי, שני שופטים מבית המשפט לקסציה (גוף שהוא חלק מבית המשפט העליון לצדק ומשמש ערכאה עליונה בתחומי המשפט האזרחי והפלילי),²⁸⁹ וחמישה שופטים הממונים באופן טקסי על ידי הדוכס (המקביל למלך). את שמות החמישה דלעיל בוחרת הממשלה, לפי המלצתה של ועדת שופטים שבראשה עומד נשיא בית המשפט הגבוה לצדק.²⁹⁰ הוועדה ממליצה על 3 מועמדים לכל משרה פנויה ומתוכם בוחרת הממשלה את המועמד שימונה, ומעבירה את שמו לאישורו הטקסי של הדוכס.²⁹¹ יש לציין כי גם המועמדים שאינם מכהנים בתפקידים שיפוטיים מוגדרים, מגיעים מקרב שורות הרשות השופטת.²⁹²

Jean Thill & Jörg Gerkrath, *The Grand Duchy of Luxembourg*, in CONSTITUTIONAL LAW OF THE EU MEMBER STATES 1085, 1096-1099, 1139-1140 (Leonard Besselink ed., 2014), available at: <https://tinyurl.com/y5oyxnmu>

לפי ס' 33 לחוק בתי המשפט המנהליים (לוקסמבורג) (Loi du 7 novembre 1996 portant organisation des juridictions de l'ordre administratif) בנוסחו כיום, כולל בית המשפט לקסציה 4 שופטים ייעודיים הכפופים לנשיא בית המשפט העליון לצדק. גרסאותיו השונות של החוק והתיקונים השונים שחוקקו לו החל ממועד פרסומו זמינים כולם באתר ממשלת לוקסמבורג, בקישור (צרפתית): <https://tinyurl.com/y227luhq>.

ס' 95ter לחוקת לוקסמבורג, קישור (צרפתית): <https://tinyurl.com/y54jhvfe>; ס' 2 לחוק בית המשפט לחוקה (לוקסמבורג) (Loi du 27 juillet 1997 portant organisation de la Cour Constitutionnelle), קישור (צרפתית): <https://tinyurl.com/y5jbggrfc>; בשנת 2013 הוגשה הצעת חוק שנועדה לאמץ את המודל הצרפתי, לפיו תוקם מועצה שתמליץ על מועמדים לתפקידי שיפוט. ברם, הצעה זו טרם באה לידי מימוש. ראו פירוט בנושא בקישור: <https://tinyurl.com/yxnut3lv>.

291 ס' 4)3 לחוק בית המשפט לחוקה (לוקסמבורג).

292 שם.

סוג בית המשפט	חוקה
סמכות לפסול חוקים	כן
הכרזה שיפוטית על חוקה	לא
שיטת בחירה	נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת) והרשות המחוקקת, מתוך רשימות מועמדים המגובשות ברובן על ידי גורמים משפטיים שונים
פרטים נוספים	השלטון עורך טיהורים בקרב חלקים נרחבים מן השירות הציבורי, לרבות הרשות השופטת
קדנציה	12 שנים (ללא אפשרות חידוש), אך עד גיל 65
נבחרו ציבור מכריעים	4 שופטים – כן; 11 שופטים – לא
מעורבות משפטנים	7 שופטים – אין; 8 שופטים – מעורבות מחייבת

נוכח מצבה הרעוע של הדמוקרטיה הטורקית (בפרט בשנים שלאחר ניסיון ההפיכה הצבאי, שבשל בשנת 2016) ופעולות הטיהור שמקדם נשיא המדינה ארדואן, לרבות בשורות בתי המשפט והמנהל הציבורי, קיים קושי רב לתאר במדויק את יחסי הכוחות שבין רשויות השלטון במדינה.²⁹³ משכך, סקירה זו תתמקד ב**לשון** החוק והחוקה.

בית המשפט לחוקה בטורקיה, המוסמך לפסול חקיקה שנוגדת את חוקת המדינה,²⁹⁴ מונה 15 שופטים,²⁹⁵ המכהנים לתקופה חד-פעמית של 12 שנים.²⁹⁶ תנאי סף לכהונה הוא ותק של 20 שנים לפחות כעורך דין פרטי, כפקיד בשירות הציבורי, כשופט או כתובע, ולחלופין כהונה כפרופסור מן המניין. כמו כן, חייב כל מועמד להיות לפחות בן 45.²⁹⁷

3 מן השופטים נבחרים על ידי הפרלמנט – שניים מתוך שתי רשימות בנות 3 שמות (רשימה לכל משרה פנויה) שמגבש בית המשפט לענייני מיסוי, ושופט נוסף מתוך רשימה בת 3 מועמדים מן המגזר הפרטי, שמגבשות לשכות עורכי הדין. השופטים נבחרים בהצבעה, בה יש להשיג רוב מוחלט ומיוחס של 2/3 מכלל חברי הבית. אם לא הושג הרוב הנדרש, נערכת הצבעה שנייה, בה יש להשיג רוב מוחלט. אם גם הצבעה זו לא צלחה, נערכת הצבעה שלישית, בין שני המועמדים שזכו למירב הקולות בהצבעה השנייה, והמועמד שזוכה לרוב רגיל מקולות המצביעים הוא שממונה.²⁹⁸

12 השופטים הנותרים בבית המשפט לחוקה נבחרים על ידי נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת): 3 שופטים נבחרים מקרב חברי בית המשפט הגבוה לערעורים, 2 שופטים נבחרים מבין חברי מועצת המדינה (הערכאה המנהלית העליונה במדינה), ו-3 שופטים

293 להרחבה בדבר תוצאות ניסיון ההפיכה הכושל, לרבות מהלכי הטיהור בשורות בתי המשפט, ראו באתר הנציבות האירופית, בקישור: <https://tinyurl.com/yxejb6e9>. כן ראו *Carlotta Gall, Erdogan's Purges Leave Turkey's Justice System Reeling, NEW YORK TIMES (21.6.2019), available at: https://tinyurl.com/y2ljkzre*.

294 ס' 148 לחוקת טורקיה, קישור: https://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf.

295 ס' 146 לחוקת טורקיה.

296 נוסף על כך, כהונתו של שופט במדינה מסתיימת בהגיעו לגיל 65; ראו ס' 147 לחוקת טורקיה.

297 ס' 146 לחוקת טורקיה.

298 שם.

(בהם לפחות שניים בעלי הכשרה משפטית) נבחרים על סמך המלצתה של המועצה להשכלה גבוהה, מקרב האקדמאים במדינה מתחומי המשפטים, הכלכלה ומדעי המדינה. כל אחד מאותם גופים מגבש רשימה של 3 מועמדים לכל משרת שיפוט, ומתוכם בוחר הנשיא את השופט שימונה. נוסף על כך, בוחר הנשיא 4 שופטים מקרב פקידי ציבור בכירים, עורכי דין עצמאיים, שופטים או תובעים, וזאת כראות עיניו ובכפוף לשיקול דעתו הבלעדי (ולתנאי הסף לכהונה שתוארו לעיל).²⁹⁹ לבסוף, בוחרים שופטי בית המשפט לחוקה מקרבם את נשיא בית המשפט, לכהונה בת-חידוש של 4 שנים.³⁰⁰

299 ש.ם.

300 ש.ם.

סוג בית המשפט	חוקה ("בית המשפט העליון המיוחד")
סמכות לפסול חוקים	כן
הכרזה שיפוטית על חוקה	לא
שיטת בחירה	תפקידים סטטוטוריים
פרטים נוספים	רוב המינויים נעשים בהגרלה; מינוי טקסי על ידי נשיא המדינה (שאינו ראש הרשות המבצעת)
קדנציה	10 שופטים (המתמנים בהגרלה) – שנתיים 3 שופטים (שאינם מתמנים בהגרלה) – עד תום כהונתם בתפקידיהם הסטטוטוריים
נבחרו ציבור מכריעים	לא
מעורבות משפטנים	מעורבות מחייבת

ככלל, לכל בית משפט ביוון קנויה הסמכות להעביר ביקורת חוקתית על חקיקה. אולם, להוציא ערכאה אחת מיוחדת, כל בתי המשפט (לרבות בתי המשפט העליונים במדינה) רשאים לכל היותר לקבוע סתירה חוקתית אד-הוק ביחס למקרה הספציפי הנידון בפניהם. קביעות כאמור אינן מהוות תקדים מחייב, ועלולות לסתור האחת את השנייה. בכדי לפתור את הבעיה הוקם ביוון "בית המשפט העליון המיוחד" – ערכאה ייעודית לדיונים חוקתיים, אליה כפופות כל יתר הערכאות במדינה (לרבות בתי המשפט העליונים השונים), שרשאית לפסול חקיקה גם באופן כללי ומחייב.³⁰¹

בית המשפט העליון המיוחד מתכנס רק כאשר נדרשת הכרעה באחד מהנושאים שבתחום סמכותו, והרכבו כדלהלן: נשיא בית המשפט העליון לקסציה (האזרחי והפלילי); נשיא מועצת המדינה (בית המשפט העליון לעניינים מנהליים); נשיא בית המשפט העליון לביקורת מנהלית (מדובר בערכאה מנהלית מיוחדת לנושאי סכסוכים כספיים המערבים עובדי מדינה); 4 שופטים מבית המשפט לקסציה (הנבחרים בהגרלה); 4 חברי מועצת המדינה (הנבחרים בהגרלה); וכן 2 פרופסורים למשפטים (המתמנים בהגרלה),³⁰² שנוספים להרכב כאשר מתכנס בית המשפט המיוחד לדון בחוקתיות חוק (כמו גם במספר נושאים נוספים המפורטים בחוק).³⁰³ ההגרות דלעיל נערכות כל שנתיים, ולא אד-הוק בטרם כל כינוס של בית המשפט העליון המיוחד.³⁰⁴ בית המשפט העליון המיוחד מתכנס לרוב בפעמיים בשנה, ובדרך כלל דן בכ-5 עד 15 תיקים.³⁰⁵

301 ס' 100 לחוקת יוון, קישור: <https://tinyurl.com/yse6mqck>; פעילות בית המשפט העליון המיוחד מוסדרת בחוק מס' 345/1976, קישור (יוונית): <https://tinyurl.com/y5v8u9ou>.

302 משפטנים אלו מוגרלים מביין כל הפרופסורים מן המניין בשלוש הפקולטאות למשפטים במדינה (באתונה, בסלוניקי, ובקומוטני (Komotini)), ללא קשר לתחום התמחותם; כך לפי תשובת פרופ' אקריטאס קיידאצ'יס (Akritas Kaidatzis) מאוניברסיטת סלוניקי, מומחה למשפט חוקתי, לשאלות פורום קהלת, מיום 21.11.2018.

303 PHILIPPOS C. SPYROPOULOS & THEODORE P. FORTSAKIS, CONSTITUTIONAL LAW IN GREECE 199-200 (3rd ed, 2017).

304 ס' 100(2) לחוקת יוון; תשובת פרופ' אקריטאס קיידאצ'יס (Akritas Kaidatzis) מאוניברסיטת סלוניקי, מומחה למשפט חוקתי, לשאלות פורום קהלת, מיום 21.11.2018.

305 שם.

מינוי שופטים וקידומם בתוך המערכת (וממילא גם מינוי השופטים המאיישים את בית המשפט העליון המיוחד כנציגי בתי המשפט בהם הם מכהנים) נעשה בצו נשיאותי טקסי, המבוסס על בחירתה של "המועצה השיפוטית הגבוהה". מועצה זו כוללת את נשיא בית המשפט העליון הרלוונטי, שופטים מבית המשפט העליון הרלוונטי (הנבחרים בהגרלה), והתובע הראשי שפועל בפני בית המשפט העליון הרלוונטי, בהתאם לסוג המינוי הנדון (כאשר מדובר בבית המשפט לקסציה מצורפים למועצה גם שני סגני תובע שנבחרים בהגרלה).³⁰⁶

עליון	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
כן (היחידה מבין המדינות שנסקרו)	הכרזה שיפוטית על חוקה
ועדה שבה הסכמת השופטים נדרשת לבחירה במועמד	שיטת בחירה
מינוי טקסי על ידי נשיא המדינה (שאינו ראש הרשות המבצעת)	פרטים נוספים
עד גיל 70	קדנציה
לא	נבחרי ציבור מכריעים
מעורבות מחייבת	מעורבות משפטנים

מאז המהפכה החוקתית, בשנת 1995, מייחס לעצמו בית המשפט העליון בישראל סמכות להעביר ביקורת שיפוטית על חקיקת הכנסת.³⁰⁷ 15 שופטי בית המשפט העליון ממונים באופן טקסי על ידי נשיא המדינה, ונבחרים על ידי הוועדה לבחירת שופטים, המונה את שר המשפטים (המכהן כיו"ר), שר נוסף, שני חברי כנסת (מתוכם נהוג שאחד יהיה מקרב חברי האופוזיציה, אך אין חובה לכך), שני נציגים שבוחרת המועצה הארצית של לשכת עורכי הדין, ושלושה שופטים בבית המשפט העליון (לרבות נשיאת בית המשפט).³⁰⁸ החל משנת 2008, כל מינוי לבית המשפט העליון מחייב את הסכמתם של 7 חברי ועדה לפחות.³⁰⁹ הסדר זה העניק לשופטי בית המשפט העליון זכות וטו ביחס לכל מינוי שכזה.

על כל מועמד לכהונה בבית המשפט העליון לעמוד באחד מהקריטריונים הבאים: כהונה של 5 שנים כשופט מחוזי; ותק של 10 שנים לפחות בעריכת דין, בשיפוט או בהוראת משפטים אקדמית; או היותו משפטאי מובהק (גם אם אינו עונה לקריטריונים דלעיל).³¹⁰ רוב שופטי בית המשפט העליון נבחרים מקרב שופטי בתי המשפט המחוזיים. בהתאם לנוהג שהתקבל, ממונה השופט בעל הוותק הגבוה ביותר לנשיא בית המשפט.³¹¹ כהונתו של שופט בישראל תמה בהגיעו לגיל 70.³¹²

307 ע"א 6821/93 בנק המזרחי המאוחד בע"מ נ' מגדל כפר שיתופי, פ"ד מט(4) 221 (1995). קודם לפסיקה זו, בית המשפט ביקר רק חוקים שנחקקו תוך הפרת חוק פרוצדורלי שדרש להעבירם בכנסת ברוב מסוים.

308 ס' 4 לחוק-יסוד: השפיטה; ס' 2-16 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 ("חוק בתי המשפט").

309 אם לא כל חברי הוועדה משתתפים בישיבה, ההצבעה על המינוי תהיה ברוב קולות, כל עוד מספר המצביעים בעד המינוי לא יפחת ממספר המשתתפים בישיבה בהחסיר שניים; ראו ס' 7(ג) (2) לחוק בתי המשפט; ס' 1 לחוק בתי המשפט (תיקון מס' 55), התשס"ח-2008.

310 ס' 2 לחוק בתי המשפט.

311 אתי וייסבלאי תקופת כהונתו של נשיא בית המשפט העליון – סקירה משווה (הכנסת, מרכז מחקר ומידע, 2007) <https://tinyurl.com/y3vxhvvo>

312 ס' 13(א)(1) לחוק בתי המשפט.

חלק שלישי – מדינות מדד הדמוקרטיה לשנת 2018

בכדי להרחיב אף יותר את היריעה, ובבחינה משלימה לסקירת מדינות ה-OECD דלעיל, ביקשנו לבחון את שיטות בחירת השופטים לערכאות החוקתיות העליונות בעוד כמה מן הדמוקרטיות המובילות בעולם. התמקדנו במדד הדמוקרטיה לשנת 2018 של קבוצת "האקונומיסט" (The Economist), המוציאה לאור את עיתון החדשות הבריטי באותו השם.³¹³ בפרט בחנו את 30 המדינות המובילות במדד (שכן ישראל מדורגת בו במקום ה-30).³¹⁴ מתוכן, 24 מדינות הן חברות ב-OECD, ולפיכך נסקרו לעיל. לצידן, נכללו בסקירה 6 מדינות נוספות, שאינן חברות בארגון, והן מובאות להלן, לפי סדר הופעתן בדירוג.

313 זהו המדד האחרון שיצא מטעם הקבוצה נכון למועד כתיבת שורות אלו.

314 סקירת מדד הדמוקרטיה לשנת 2018, לרבות המתודולוגיה שבבסיסו, זמינה באתר מחלקת המחקר של קבוצת "האקונומיסט", בקישור: <https://tinyurl.com/yy7hxlqy>. לדירוג 30 המדינות הראשונות במדד, בהן התמקדנו, ראו את הטבלה הרלוונטית המופיעה בנספח למחקר זה.

עליון	סוג בית המשפט
לא	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
הרשות המחוקקת	שיטת בחירה
אם המחוקק נכשל למנות שופט, ממונה לתפקיד באופן אוטומטי השופט הוותיק במערכת	פרטים נוספים
10 שנים (ניתן לשוב לכהונה נוספת אחרי 5 שנות צינון), אך לא מעבר לגיל 70	קדנציה
כן	נבחרו ציבור מכריעים
המלצה מנהגית בלתי מחייבת	מעורבות משפטנים

הערכאה העליונה במערכת המשפט באורוגוואי היא בית המשפט העליון לצדק, שמוסמך להעביר ביקורת שיפוטית על חקיקת הפרלמנט, אך אין בכוחו להכריז על בטלות חוקים, אלא רק להתעלם מחוק הסותר את החוקה במסגרת המקרה הנידון בפניו.³¹⁵ בית המשפט העליון מונה 5 שופטים,³¹⁶ שנבחרים על ידי האסיפה הכללית (שני בתי המחוקקים בישיבה משותפת), ברוב מוחלט ומיוחס של 2/3 מחברי האסיפה.³¹⁷ אם בתום 90 ימים מן היום בו התפנתה המשרה לא נבחר מועמד ברוב הדרוש, ממונה לתפקיד **באופן אוטומטי** השופט הוותיק ביותר מקרב שופטי בתי המשפט לערעורים במדינה (הערכאה הגבוהה ביותר שאינה בית המשפט העליון עצמו).³¹⁸ השופטים מכהנים לתקופה של 10 שנים, ובסיומה עליהם להתמתין 5 שנים לפחות בטרם יוכלו להיבחר שוב לתפקיד.³¹⁹ בכל מקרה, על השופטים לפרוש בהגיעם לגיל 70.³²⁰

בהתאם לחוקה, על המועמדים למשרת שיפוט בבית המשפט העליון להיות בני 40 ומעלה, בעלי ותק של 10 שנים לפחות כעורכי דין או 8 שנים לפחות כשופטים או כפקידי ציבור.³²¹ עם זאת, השתרש במדינה לאורך השנים המנהג לבחור לבית המשפט העליון מועמדים מתוך הרשות השופטת בלבד, ובעיקר מקרב חברי בתי המשפט לערעורים. למעשה, מאז שנות ה-40 של המאה ה-20, לא מונה אף אדם מחוץ למערכת המשפט לתפקיד שופט

315 ס' 1(239) ו-256-259 לחוקת אורוגוואי, קישור: <https://tinyurl.com/ysygnst3>, ובפרט ס' 259 לחוקת אורוגוואי, המציין זאת במפורש; ראו גם en *La Suprema Corte de Justicia* Florencia Antía & Daniela Vairo, *Uruguay: Entre Instituciones Formales e Informales* (1985-2018), 24 *ÓPERA* 27, 37-38 (2019) ("מחקר שופטי העליון באורוגוואי").

316 ס' 234 לחוקת אורוגוואי.

317 ס' 236 לחוקת אורוגוואי.

318 שם. לא מדובר במנגנון תיאורטי – נכון לשנת 2019, יותר מרבע מן המינויים בבית המשפט העליון במדינה נעשו באמצעות ברירת המחדל האוטומטית, ראו מחקר שופטי העליון באורוגוואי, בעמ' 40.

319 ס' 237 לחוקת אורוגוואי. עם זאת, בשל העובדה שלכהונה בבית המשפט העליון מונו עד כה רק שופטים בשלבים מתקדמים של הקריירה המקצועית, הקרובים יחסית לגיל הפרישה, אף שופט לא מונה עד כה לקדנציה שנייה. למעשה, מקרב המינויים בבית המשפט העליון, רק 5 עד כה אכן השלימו את מלוא 10 שנות הקדנציה, ואילו 61 סיימו את כהונתם בהגיעם לגיל פרישה (שופט נוסף נפטר במהלך כהונתו); לפרטים ראו מחקר שופטי העליון באורוגוואי, בעמ' 41-42.

320 ס' 250 לחוקת אורוגוואי.

321 ס' 235 לחוקת אורוגוואי.

בבית המשפט העליון.³²² כמו כן, נראה כי קיים במדינה מנהג לפיו בית המשפט העליון מגבש עבור חברי האסיפה הכללית רשימה של מועמדים אפשריים לתפקיד, בהמלצה **בלתי מחייבת**.³²³

שופטי בתי המשפט לערעורים נבחרים על ידי בית המשפט העליון, באישור הסנאט, ברוב רגיל.³²⁴ אם המועמד מגיע מן המגזר הציבורי, נדרשת הסכמת 3 מתוך 5 השופטים לצורך המינוי, ובכל מקרה אחר נדרשת הסכמתם של 4 מתוך 5 השופטים למינוי.³²⁵

Héctor Gros Espiell, *El Estatuto Jurídico Del Juez Constitucional: Uruguay*, in ESTATUTO JURÍDICO DEL JUEZ CONSTITUCIONAL EN AMÉRICA LATINA Y EUROPA: LIBRO HOMENAJE AL DOCTOR JORGE CARPIZO 613, Leonardo Luzzi & Natalia Gold, *Quiénes son y qué piensan los candidatos a entrar a la Suprema Corte*, EL OBSERVADOR (16.2.2017), available at: <https://tinyurl.com/yxbzvbeg> כן ראו תיאור באתר "המרכז לנגישות למידע ציבורי" (Cainfo), ארגון מגזר שלישי באורוגוואי ששם לו למטרה לקדם את השקיפות והמוערבות האזרחית במדינה, בקישור (ספרדית): <https://tinyurl.com/y27nptes>.

Leonardo Luzzi & Natalia Gold, *Quiénes son y qué piensan los candidatos a entrar a la Suprema Corte*, EL OBSERVADOR (16.2.2017), available at: <https://tinyurl.com/yxbzvbeg>.

324 ס' 4)239 לחוקת אורוגוואי.

325 שם.

עליון	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
נשיא בית המשפט העליון – בידי נשיא המדינה (אינו ראש הרשות המבצעת; נבחר על ידי הפרלמנט); השופט הבכיר – בידי נשיא בית המשפט העליון; יתר השופטים – בידי ועדת משפטים	שיטת בחירה
מינוי טקסי של חלק מהשופטים על ידי נשיא המדינה (אינו ראש הרשות המבצעת; נבחר על ידי הפרלמנט)	פרטים נוספים
עד גיל 67	קדנציה
נשיא בית המשפט העליון – כן; יתר השופטים – לא	נבחרו ציבור מכריעים
נשיא בית המשפט העליון – אין; יתר השופטים – מעורבות מחייבת של משפטים שמונו בעצמם על ידי נבחרו הציבור	מעורבות משפטים

בית המשפט העליון של מאוריציזם הוא הערכאה העליונה במדינה, אולם החלטותיו, לרבות באשר לפרשנות החוקה, ניתנות לערעור לוועדה השיפוטית של המועצה המלכותית בבריטניה (שריד לעברה של המדינה בקולוניה בריטית).³²⁶ לבית המשפט סמכות מפורשת לבטל חקיקה.³²⁷ בית המשפט מונה כיום 20 חברים, בהם נשיא בית המשפט, שופט בכיר, ו-18 שופטים נוספים.³²⁸ תנאי הסף לכהונה בבית המשפט העליון הוא ותק של 5 שנים לפחות כעורך דין (barrister) המוסמך להופיע בפני בית המשפט העליון.³²⁹

נשיא בית המשפט העליון נבחר על ידי נשיא המדינה (שאינו ראש הרשות המבצעת, אך לעניין זה סמכותו ריאלית), בהתייעצות עם ראש הממשלה (ראש הרשות המבצעת).³³⁰ השופט הבכיר ממונה באופן טקסי על ידי נשיא המדינה, אך נבחר בפועל על ידי נשיא בית המשפט העליון. יתר השופטים ממונים באופן טקסי על ידי נשיא המדינה, אך נבחרים בפועל על ידי ועדה מקצועית,³³¹ בה חברים נשיא בית המשפט העליון (המשמש כיו"ר), השופט הבכיר, משפטן נוסף, אותו בוחר נשיא בית המשפט העליון,³³² ויו"ר ועדת השירות הציבורי,

326 ס' 81 לחוקת מאוריציזם, קישור: <https://tinyurl.com/yxzppyjh>. הוועדה השיפוטית של המועצה המלכותית הבריטית (The Judicial Committee of the Privy Council) ממוקמת בלונדון, ומשמשת בעיקר ערכאת ערעור עליונה למושבות הבריטיות דהיום, המהוות חלק אינטגרלי מן המדינה הבריטית. לצד זאת, משמשת הוועדה גם ערכאת ערעור עליונה (בנושאים מסוימים) במספר מצומצם של מושבות לשעבר, ובהן מאוריציזם. את ליבת ומירב עבודת הוועדה מבצעים שופטי בית המשפט העליון הבריטי, המכהנים בה במקביל לתפקידם הרגיל. לצידם, מכהנים בוועדה גם שופטים בכירים מבתי משפט גבוהים אחרים בבריטניה (ערכאות הכפופות לבית המשפט העליון הבריטי), וכן שופטים בכירים בדימוס מרחבי מדינות חבר העמים, הממונים בהחלטת נשיא בית המשפט העליון הבריטי. להרחבה בנושא ראו את אתר הוועדה, בקישור: www.jcpc.uk.

327 ס' 2, 17 ו-283 לחוקת מאוריציזם.

328 ס' 277 לחוקת מאוריציזם.

329 ס' 477 לחוקת מאוריציזם.

330 העובדה שסמכות נשיא המדינה לעניין זה היא סמכות ריאלית נלמדת מס' 64(4) ו-77(1) לחוקת מאוריציזם.

331 ס' 77(2)-77(3) לחוקת מאוריציזם.

332 ס' 85(1) לחוקת מאוריציזם.

שנבחר לתפקידו על ידי נשיא המדינה (סמכותו לעניין זה ריאלית), לאחר התייעצות (לא מחייבת) עם ראש הממשלה ועם ראש האופוזיציה.³³³ השופטים מכהנים על פי החוק עד הגיעם לגיל 67.³³⁴

333 ס' 88(5) לחוקת מאוריציוס.

334 ס' 78(1) לחוקת מאוריציוס; ס' 23(2) לחוק בתי המשפט (מאוריציוס), קישור: <https://tinyurl.com/y4akfzjj>.
בנוסף, ראו תיאור באתר בית המשפט העליון של מאוריציוס, בקישור: <https://tinyurl.com/yyxdgccc>.

חוקה	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
ראש הממשלה (ראש הרשות המבצעת)	שיטת בחירה
מינוי טקסי על ידי נשיא המדינה (שאינו ראש הרשות המבצעת)	פרטים נוספים
עד גיל 65	קדנציה
כן	נבחרי ציבור מכריעים
נשיא בית המשפט לחוקה – אין; יתר השופטים – המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת של משפטנים שמונו בעצמם על ידי נבחרי הציבור	מעורבות משפטנים

בבית המשפט לחוקה במלטה, המוסמך לבחון בביקורת חוקתית את חוקי המדינה,³³⁵ מכהנים 3 שופטים – נשיא, ושני שופטים נוספים. הליך איוש הערכאה נחשב לפוליטי באופן מובהק, וראש הממשלה (ראש הרשות המבצעת) הוא שבוחר בפועל את המועמדים שימונו.³³⁶ נשיא בית המשפט לחוקה נבחר על ידי ראש הממשלה, ללא מעורבות כל גורם נוסף.³³⁷ שני השופטים הנוספים נבחרים אף הם על ידי ראש הממשלה, אך רק לאחר שהוגשה לו תחילה המלצתה של הוועדה לבחירת שופטים, אשר מרבית חבריה נבחרים בידי נבחרי ציבור.³³⁸ ודוק, המלצת הוועדה אינה מחייבת. ראש הממשלה רשאי שלא לפעול בהתאם לה, אולם אז עליו או על שר המשפטים להתייצב בפני הפרלמנט, בסמוך להגשת המלצות הוועדה, ולנמק את הסטייה מהן. כמו כן, עליו לפרסם את נימוקיו ברשומות.³³⁹ השופטים, שחייבים להיות בעלי ותק של 12 שנה לפחות כשופטים או כעורכי דין,³⁴⁰ ממונים באופן טקסי על ידי נשיא המדינה (שאינו ראש הרשות המבצעת), ומכהנים עד לגיל 65.³⁴¹ בוועדה לבחירת שופטים מכהנים הגורמים הבאים:³⁴² נשיא בית המשפט העליון (המכהן כיו"ר, וכאמור, נבחר על ידי ראש הממשלה); התובע הכללי (שנבחר אף הוא על ידי ראש הממשלה);³⁴³ מבקר המדינה ונציב קבילות הציבור (שנבחרים שניהם על ידי בית הנבחרים ברוב מוחלט ומיוחס של 2/3 מחברי הבית);³⁴⁴ וכן נשיא לשכת עורכי הדין במדינה.

335 ס' 95(2) ו-116 לחוקת מלטה, קישור: <https://tinyurl.com/hnkhggy>.

William Elliot Bulmer, *Constrained Majoritarianism: Westminster Constitutionalism in Malta*, 52 36 COMMONWEALTH & COMPARATIVE POLITICS 232, 244 (2014).

337 ס' 96(1) ו-96(4) סיפא לחוקת מלטה.

338 ס' 96(3) לחוקת מלטה.

339 ס' 96(4) לחוקת מלטה.

340 ס' 96(2) לחוקת מלטה.

341 ס' 96(1) ו-97(1) לחוקת מלטה.

342 ס' 96 לחוקת מלטה.

343 ס' 91(1) לחוקת מלטה.

344 ס' 108(2) לחוקת מלטה; ס' 3 לחוק נציב קבילות הציבור (מלטה) (Ombudsman Act), קישור: <https://tinyurl.com/yse9ufuz>

סוג בית המשפט	חוקה (מותב בבית משפט עליון בעל מאפיינים של בית משפט לחוקה)
סמכות לפסול חוקים	כן
הכרזה שיפוטית על חוקה	לא
שיטת בחירה	הרשות המחוקקת
פרטים נוספים	-
קדנציה	לכל החיים, עם אפשרות הדחה פוליטית מדי 8 שנים
נבחרו ציבור מכריעים	כן
מעורבות משפטנים	אין

בית המשפט העליון בקוסטה ריקה – הערכאה העליונה במדינה³⁴⁵ – מחולק לארבעה מותבים קבועים שונים³⁴⁶. מותב לדין האזרחי והמנהלי, מותב לדיני משפחה ולדיני עבודה ומותב לדין הפלילי (בכל אחד מהשלושה מכהנים 5 שופטים ייעודיים), ולצידם, המותב החוקתי, שמונה 7 שופטים ייעודיים. למותב חוקתי זה קנויה הסמכות הבלעדית להכריז על בטלות חקיקה ראשית שסותרת את החוקה.³⁴⁷ ביכולתו לעשות זאת בדיעבד, במסגרת עתירה חוקתית הנידונה בפניו,³⁴⁸ או מראש, בטרם נכנס החוק לתוקפו (לרוב לבקשתם של לפחות 10 חברי פרלמנט).³⁴⁹ עם זאת, פסילה מראש תעשה אך ורק בשל פגם בהליך החקיקה, ואילו קביעת המותב החוקתי כי **תוכן** הצעת חוק הוא בלתי חוקתי לא תחייב את המחוקק.³⁵⁰

שופטי בית המשפט העליון (בכל המותבים) נבחרים על ידי הפרלמנט, ברוב מוחלט ומיוחס של 2/3 מכלל חבריו, על סמך המלצתה הבלתי מחייבת של ועדת מינויים פרלמנטרית (שאף מפרסמת לפני כן את שמות המועמדים לתגובת הציבור, ומזמנת אותם לשימוע בפניה).³⁵¹ השופטים נבחרים לכהונה בת 8 שנים, שמתחדשת באופן אוטומטי.

345 ס' 156 לחוקת קוסטה ריקה, קישור: <https://tinyurl.com/gpvmqvw>.

346 ס' 49 לחוק הסמכות השיפוטית (קוסטה ריקה) (Ley Orgánica del Poder Judicial N° 7333), קישור (ספרדית): <http://pani.go.cr/descargas/leyes/333-ley-7135/file>. ראו פירוט שופטי בית המשפט העליון, בהתאם למותבים השונים, באתר בית המשפט העליון של קוסטה ריקה, בקישור (ספרדית): <https://tinyurl.com/y2l4e7zn>, וכן באתרי המותבים השונים בקישורים המופיעים באותו העמוד. לסקירת הרקע לרפורמות החוקתיות שכונו את המותב החוקתי הייעודי, ראו Robert S. Barker, *Judicial Review in Costa Rica*, 7 Sw. J. L. & Trade Am. 267 (2000) ("ברקר").

347 ס' 10 לחוקת קוסטה ריקה; ס' 57 לחוק הסמכות השיפוטית (קוסטה ריקה); ס' 4 ו-13 לחוק הסמכות החוקתית (קוסטה ריקה) (Ley de la Jurisdicción Constitucional N° 7135), קישור (ספרדית): <https://tinyurl.com/y6lxbaz7>; ברקר, בעמ' 282-284. ביחס לעצמאות המותב החוקתי משאר מערכת המשפט במדינה, ראו Rubén Hernández Valle, *El Estatuto del Juez Constitucional en Costa Rica*, in *ESTATUTO JURÍDICO DEL JUEZ CONSTITUCIONAL EN AMÉRICA LATINA Y EUROPA: LIBRO EN HOMENAJE AL DOCTOR JORGE CARPIZO* 409, 410 (2012), available at: <https://tinyurl.com/y3cw2czq> ("הרננדס").

348 ס' 73 ו-88 לחוק הסמכות החוקתית (קוסטה ריקה); ברקר, בעמ' 280-281.

349 שם, בעמ' 281; ס' 96 (ב) לחוק הסמכות החוקתית (קוסטה ריקה).

350 ס' 101 לחוק הסמכות החוקתית (קוסטה ריקה).

351 תק' 85 (ז) לתקנות האסיפה המחוקקת (קוסטה ריקה), קישור (ספרדית): <https://tinyurl.com/y6djudow>; הרננדס, בעמ' 412-415.

האסיפה המחוקקת רשאית שלא להאריך את כהונת השופט לקדנציה נוספת, וזאת גם כן ברוב מוחלט ומיוחס של 2/3 מקרב חברי הבית.³⁵² על השופטים להיות אזרחי המדינה, מעל גיל 35, העוסקים בעריכת דין במשך 10 שנים לפחות או המכהנים בתפקיד שיפוטי במשך 5 שנים לפחות.³⁵³ בנוסף, לא רשאי להתמנות לשיפוט בבית המשפט העליון אדם בעל קרבה מדרגה שלישית ומטה לאדם המכהן כבר בבית משפט זה.³⁵⁴

לצד בחירת שופטי הקבע, נבחרים למושב החוקתי גם לפחות 12 שופטים חלופיים ייעודיים, המשמשים כמינוי זמני במקרה בו מתפנה אחת ממשרות השיפוט במושב (השופט הספציפי שימלא את התפקיד הזמני נבחר מתוך רשימת השופטים החלופיים באופן רנדומלי על ידי תוכנת מחשב).³⁵⁵ השופטים החלופיים נבחרים בהליך זהה לבחירת שופטי הקבע, להוציא את העובדה שאותם בוחר הפרלמנט מתוך רשימת שמות – שני שמות לכל משרה פנויה – אותה מגבש בית המשפט העליון. בנוסף, תקופת כהונתם של השופטים החלופיים קצרה יותר ועומדת על 4 שנים בלבד.³⁵⁶

352 ס' 158 לחוקת קוסטה ריקה.

353 ס' 159 לחוקת קוסטה ריקה.

354 ס' 160 לחוקת קוסטה ריקה.

355 ס' 158 ו-63 לחוק הסמכות השיפוטית (קוסטה ריקה); הרננדס, בעמ' 412.

356 ס' 164 לחוקת קוסטה ריקה; ס' 62 לחוק הסמכות השיפוטית (קוסטה ריקה); הרננדס, בעמ' 415. כן ראו תיאור באתר המותב החוקתי של קוסטה ריקה, בקישור (ספרדית): <https://tinyurl.com/y36heyxx>.

חוקה	סוג בית המשפט
כן; קיימת פסקת התגברות על פסילה שנעשית בטרם השלמת הליך החקיקה	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
הרשות המחוקקת	שיטת בחירה
-	פרטים נוספים
9 שנים (ללא אפשרות חידוש)	קדנציה
כן	נבחרי ציבור מכריעים
לא	מעורבות משפטנים

בית המשפט לחוקה בכף ורדה מוסמך לפסול חקיקה הסותרת את חוקת המדינה.³⁵⁷ ביכולתו לעשות זאת מראש, בטרם נכנס החוק לתוקפו (וזאת לבקשת ראש הממשלה או לפחות 15 חברי פרלמנט),³⁵⁸ או בדיעבד, בין אם במסגרת עתירה או ערעור הנידונים בפניו,³⁵⁹ ובין אם לבקשת אחד מאלה: נשיא המדינה (מראשי הרשות המבצעת, שנבחר בבחירות ישירות), יו"ר הפרלמנט, ראש הממשלה, התובע הכללי, מבקר המדינה או לפחות 15 חברי פרלמנט.³⁶⁰ כאשר פוסל בית המשפט חקיקה מראש, שמורה לפרלמנט הזכות לשוב ולחוקק את החוק, וזאת ברוב מוחלט ומיוחס של 2/3 מחברי הבית.³⁶¹ בפסילות בדיעבד, להבדיל, לא כוללת החוקה מנגנון התגברות פרלמנטרית דומה.³⁶²

בית המשפט לחוקה הוא מוסד חדש יחסית במדינה – אף שהקמתו דה-יורה נעשתה בתיקון לחוקה משנת 1999, הוא הוקם בפועל רק בשנת 2015.³⁶³ הוא מונה כיום 3 שופטים, שנבחרים לקדנציה חד-פעמית של 9 שנים,³⁶⁴ על ידי הפרלמנט, ברוב מיוחס של 2/3 מן המצביעים, המהווה גם רוב מוחלט מקרב חברי הבית (כלומר, בהקבלה לישראל, 2/3 מן המצביעים שהם לפחות 61 חברי-כנסת).³⁶⁵

357 ס' 11 לחוק בית המשפט לחוקה (כף ורדה), קישור (פורטוגלית): <https://tinyurl.com/y23ew8rj>. אתר בית המשפט לחוקה של כף ורדה מרכז את רשימת החוקים שנפסלו, הן למפרע והן בדיעבד, בקישור (פורטוגלית): <https://tinyurl.com/yvtsfee4>

358 ס' 278 (1) (ב) ו-279 (3) לחוקת כף ורדה, קישור: <https://tinyurl.com/y6hnou5x>

359 ס' 281-282 לחוקת כף ורדה; Yuhniwo Ngege, *Institutional Models for Constitutional Justice in Contemporary West Africa*, in *JUDICIAL REVIEW SYSTEMS IN WEST AFRICA: A COMPARATIVE ANALYSIS* 45, 50 (2016).

360 ס' 280 לחוקת כף ורדה.

361 ס' 279 (4) לחוקת כף ורדה.

362 ס' 282 (2) ו-284 (1) לחוקת כף ורדה; ס' 74 ו-93 לחוק בית המשפט לחוקה (כף ורדה); Markus Böckenförde, *Watching the Watchdogs*, in *JUDICIAL REVIEW SYSTEMS IN WEST AFRICA: A COMPARATIVE ANALYSIS* 137, 143 (2016).

363 ראו תיאור באתר בית המשפט לחוקה של כף ורדה, בקישור (פורטוגלית): <https://tinyurl.com/y3a492er>

364 ס' 215 (3) ו-215 (5) לחוקת כף ורדה; בהתאם לס' 19 (1) לחוק בית המשפט לחוקה (כף ורדה), ניתן להרחיב את הרכב בית המשפט ל-5 או ל-7 שופטים.

365 ס' 181 לחוקת כף ורדה; ס' 19 (2) לחוק בית המשפט לחוקה (כף ורדה).

עליון (מכונה "בית המשפט לערעורים")	סוג בית המשפט
כן	סמכות לפסול חוקים
לא	הכרזה שיפוטית על חוקה
נשיא בית המשפט העליון – נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת); יתר השופטים – בידי ועדת משפטים	שיטת בחירה
מינוי טקסי של חלק מהשופטים על ידי נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת)	פרטים נוספים
עד גיל 70	קדנציה
נשיא בית המשפט העליון – כן; יתר השופטים – לא	נבחרי ציבור מכריעים
נשיא בית המשפט העליון – אין; יתר השופטים – מעורבות מחייבת של משפטים שמונו בעצמם על ידי נבחרי הציבור	מעורבות משפטים

הערכאה העליונה בבוטסואנה היא בית המשפט לערעורים, היושב בערכאת ערעור על החלטות בית המשפט הגבוה (לרבות פסיקות בעתירות חוקתיות).³⁶⁶ בית המשפט מוסמך להכריז על בטלות חקיקה הפוגעת בזכויות אדם בניגוד להוראות החוקה.³⁶⁷ עם זאת, ואף שנראה כי רשויות המדינה אכן מכירות בסמכות הפסילה השיפוטית, קיימות גם אינדיקציות כי הן משתרכות לעיתים ביישום הפסיקה בפועל. במצב כאמור, עלולות חלק מן הרשויות להמשיך ולפעול בהתאם לחוק הישן חרף פסילתו (ולכאורה בניגוד להוראות בית המשפט). במקרה שכזה קנויה, כמובן, הזכות לאזרח הנפגע לעתור לבית המשפט ולקבל סעד פרטי.³⁶⁸

נשיא בית המשפט לערעורים נבחר על ידי נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת), בכפוף לשיקול דעתו הבלעדי.³⁶⁹ השופטים האחרים בבית המשפט לערעורים, כיום 8 במספר,³⁷⁰

366 ס' 18, 99 ו-106 לחוקת בוטסואנה, קישור: <https://tinyurl.com/yzudj5sv>; ס' 10 לחוק בית המשפט לערעורים (בוטסואנה), קישור: <https://tinyurl.com/yxh6y9tb>. למעשה, פועלת מערכת בתי המשפט במדינה לפי מודל דו-ראשי: בעוד שנשיא בית המשפט הגבוה הוא הקודקוד האדמיניסטרטיבי של המערכת, נשיא בית המשפט לערעורים ובית המשפט שבראשו הוא עומד הם הסמכות העליונה מבחינה משפטית; Bonolo Ramadi Dinokopila, *The Role of the Judiciary in Enhancing Constitutional Democracy in Botswana*, 24 U. BOTSWANA L. J. 3, 11-12 (2017).

367 ס' 18 לחוקת בוטסואנה. לשון החוקה מסמיכה את בית המשפט הגבוה לדון בעתירות חוקתיות, ואינה מציינת במפורש סמכות לפסילת חקיקה (הדבר נכון אף ביחס לבית המשפט לערעורים, מכוח ס' 106 לחוקת בוטסואנה). יחד עם זאת, בית המשפט כבר פסל בעבר חקיקה כאמור; ראו, Petrus v The State [1984] 1 BLR 14 (שם פסל בית המשפט לערעורים סעיף החוקותי על עיניוים), וכן Attorney General v Dow, [1992] BLR 119 (שם פסל בית המשפט לערעורים סעיף בחוק האזרחות, לפיו ילד שנולד לאם בוטסואנית יהיה זכאי לאזרחות מכוח לידה רק אם נולד מחוץ לנישואין, בטענה כי הסעיף סותר את הוראות איסור האפליה הקבועות בחוקה, שכן תניה דומה לא נקבעה לילדים לאבות אזרחי המדינה). כן ראו לעניין זה את לשון ס' 86 לחוקת בוטסואנה, לפיו סמכות החקיקה של הפרלמנט היא "בכפוף להוראות החוקה".

368 Charles Fomad, *Botswana: Introductory Notes*, in INSTITUTE FOR INTERNATIONAL AND COMPARATIVE LAW IN AFRICA 17 (2011), available at: <https://tinyurl.com/y3uyvp3c>

369 ס' 100(1) לחוקת בוטסואנה; Bonolo Ramadi Dinokopila, *The Role of the Judiciary in Enhancing Constitutional Democracy in Botswana*, 24 U. BOTSWANA L. J. 3, 10 (2017) ("דינוקופילה").

370 שם; כן ראו את התיאור באתר משרד המשפטים של בוטסואנה, בקישור: <https://tinyurl.com/y6jpm5bh>

ממונים באופן רשמי על ידי נשיא המדינה, אך נבחרים בפועל בהתאם להמלצתה המחייבת של ועדת מינויים מקצועית.³⁷¹ נוסף על אלו, מכהנים בבית המשפט לערעורים גם כל שופטי בית המשפט הגבוה (וזאת מתוקף כהונתם באותה ערכאה (ex officio), ובמקביל אליה).³⁷² שופטים אלו ממונים לתפקידם באופן זהה להליך בחירת השופטים לבית המשפט לערעורים – נשיא בית המשפט הגבוה נבחר על ידי נשיא המדינה לבדו,³⁷³ ואילו שופטי בית המשפט הגבוה האחרים, כיום 16 במספר,³⁷⁴ ממונים על ידי נשיא המדינה בהתאם להמלצתה המחייבת של ועדת המינויים.³⁷⁵ השופטים מכהנים עד הגיעם לגיל 70.³⁷⁶

ועדת המינויים מונה 6 חברים:³⁷⁷ נשיא בית המשפט הגבוה (המשמש כיו"ר), נשיא בית המשפט לערעורים (אם את התפקיד ממלא נשיא בית המשפט הגבוה, ימונה לוועדה השופט הוותיק ביותר בבית המשפט לערעורים), התובע הכללי (אשר נבחר על ידי נשיא המדינה, בכפוף לשיקול דעתו הבלעדי),³⁷⁸ יו"ר ועדת השירות הציבורי (אשר נבחר על ידי נשיא המדינה, בכפוף לשיקול דעתו הבלעדי),³⁷⁹ נציג לשכת עורכי הדין ואזרח שאינו עורך דין, שנבחר אף הוא על ידי נשיא המדינה.

לאחרונה, בשנת 2017, נדרש בית המשפט לערעורים לשאלה האם מחוייב נשיא המדינה למנות את המועמד עליו ממליצה ועדת המינויים או שמא הוא רשאי לסרב למינוי. נשיא המדינה דאז סירב למנות את המועמד עליו המליצה הוועדה לבית המשפט לערעורים. השופט עתר לבית המשפט הגבוה, שהכריע כי לנשיא סמכות לסרב למינוי. על פסק הדין הוגש ערעור לבית המשפט לערעורים, שהפך את פסק הדין, וקבע (בניגוד לעמדת הנשיא ולעמדת הוועדה גם יחד) כי נשיא המדינה מחוייב למנות את המועמד עליו מחליטה הוועדה, וכי אין לו כל שיקול דעת בעניין, מלבד שיקולי ביטחון, שאותם עליו לפרט בפני הוועדה באמצעות התובע הכללי.³⁸⁰

371 ס' 100(2) לחוקת בוטסואנה.

372 ס' 99(2)(ג) לחוקת בוטסואנה.

373 ס' 96(1) לחוקת בוטסואנה; דינוקופילה, בעמ' 7-8. יש לציין כי בהתאם לס' 99(2)(ג) לחוקת בוטסואנה, רשאי הפרלמנט לקבוע כי אדם אחד יכהן הן כנשיא בית המשפט הגבוה והן כנשיא בית המשפט לערעורים (וראו גם ס' 100(1) לחוקת בוטסואנה). כיום מכהנים שני אנשים שונים בראשות שתי הערכאות.

374 ראו תיאור באתר משרד המשפטים של בוטסואנה, בקישור: <https://tinyurl.com/y6jpm5bh>. בהתאם להוראות ס' 3(1) לחוק בית המשפט הגבוה (בוטסואנה), קישור: <https://tinyurl.com/yxskos23>, לא ניתן למנות יותר מ-30 שופטים לכהונה בבית המשפט האמור.

375 ס' 96(2) לחוקת בוטסואנה.

376 ס' 97(1) ו-101(1) לחוקת בוטסואנה (הנוגעים לשופטי בית המשפט הגבוה ובית המשפט לערעורים, בהתאמה).

377 ס' 103 לחוקת בוטסואנה.

378 ס' 51(1) לחוקת בוטסואנה.

379 ס' 109(2) לחוקת בוטסואנה.

380 *Law Society of Botswana v The President*, Civil Appeal No. CACGB-031-16, available at: <https://tinyurl.com/yyz675pk>; לתיאור הפרשה ראו *Utlanang Gasennelwe, 4 Court of Appeals Judges* and *"Seperately" Rule Against Khama*, WEEKEND POST (2.5.2017), available at: <https://tinyurl.com/y33nhget>; דינוקופילה, בעמ' 8.

חלק רביעי – מדינות ארצות הברית

במדינות ארצות הברית נהוגות שיטות שונות לבחירת שופטים לערכאות השיפוט המדינתיות העליונות, הניתנות לחלוקה לארבע קטגוריות עיקריות:

1. בחירות ישירות על ידי הציבור הרחב.
2. בחירת נבחרי הציבור.
3. בחירה על ידי נבחרי הציבור, באמצעות ועדה מקצועית (שאת רוב חבריה ממנים נבחרי ציבור).
4. בחירת מושל המדינה, במעורבות ועדה מקצועית (שאת רוב חבריה נבחרי ציבור אינם ממנים), המאושרת בבחירות ישירות על ידי הציבור הרחב.

שיטת הבחירות הישירות היא הנפוצה ביותר ונהוגה ב-22 מן המדינות. ב-4 מדינות נבחרי הציבור הם שבחרים את השופטים, ללא מעורבות של ועדה מקצועית. ב-24 מן המדינות מעורבת בהליך המינוי ועדה מקצועית, שמגישה רשימת מועמדים מצומצמת לנבחרי הציבור, אשר בוחרים מתוכה את המועמד שימונה. עם זאת, ב-16 מאותן מדינות נבחרי הציבור ממנים את רוב חברי הוועדה. בנוסף, מתוך אותן 16 מדינות, באחת עובר המינוי הליך אשרור בפני בתי המחוקקים בתום כל קדנציה, וב-8 מדינות נערכות בחירות אשרור ישירות על ידי הציבור הרחב (retention elections), לרוב עד כשנתיים ממועד המינוי. לבסוף, ב-8 מדינות ממונים השופטים על ידי המושל, במעורבות ועדה מקצועית שאת רוב חבריה לא ממנים נבחרי ציבור. עם זאת, **בכל המדינות הללו** עומדים השופטים לבחירות אשרור כלליות ישירות על ידי הציבור הרחב, לרוב בסמוך מאוד למועד המינוי, וכן לבחירות אשרור חוזרות בתום כל קדנציה (לרוב, כל 6-12 שנים). עוד יש להדגיש כי גם במדינות השייכות לקטגוריה הרביעית, לרוב הגורם המשפטי המקצועי המעורב בהליך המינוי היא לשכת עורכי הדין במדינה, ולא נציג של הרשות השופטת.

כלומר, **בכל מדינות ארצות הברית הליך בחירת השופטים לבתי המשפט העליונים מסור לציבור**, אם בבחירות ישירות ואם באמצעות נציגיו הדמוקרטיים, אם בהליך הבחירה עצמו ואם במסגרת הליך אשרורה. גם במדינות בהן קיימת מעורבות מחייבת של גורמים מקצועיים, עומדים השופטים לבחירות אשרור כלליות בסמוך למועד מינויים,

על מנת להבטיח לגיטימציה דמוקרטית לכהונתם.³⁸¹ מעבר לכך, נזכיר כי פסיקות בתו המשפט העליונים במדינות השונות כפופות לבית המשפט העליון הפדרלי, ששופטיו, כאמור, נבחרים בהליך בעל אופי פוליטי מובהק. פרטי הליכי בחירת שופטי הערכאות העליונות במדינות ארצות הברית יובאו להלן, בהתאם לארבע הקטגוריות אשר פורטו לעיל.

א. בחירות דמוקרטיות ישירות

1. **אוהיו** – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים. אף שלכאורה מתמודדים המועמדים בבחירות כלליות ישירות לא מפלגתיות (כלומר, התמודדותם היא מטעם ולא מטעם מפלגה מסוימת), בפועל הם נבחרים בבחירות מקדימות ("פריימריז") על ידי המפלגות השונות במדינה. לפיכך, נבחרים שופטי העליון במדינה **בפועל** בבחירות כלליות ישירות מפלגתיות. השופטים מכהנים לתקופה של 6 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד בבחירות לתפקיד (בהליך זה לבחירה הראשונית).³⁸² גיל הפרישה לשופטים הוא 70.³⁸³

2. **אלבמה** – בבית המשפט העליון מכהנים 9 שופטים הנבחרים בבחירות כלליות ישירות מפלגתיות. כלומר, המועמדים מלכתחילה מתמודדים בבחירות מטעם מפלגה מסוימת (המפלגה הדמוקרטית, המפלגה הרפובליקנית או מפלגה אחרת), לאחר שנבחרו בבחירות מקדימות ("פריימריז"), או כעצמאים.³⁸⁴ השופטים מכהנים לתקופה של 6 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד בבחירות לתפקיד (שוב בבחירות כלליות ישירות מפלגתיות). גיל הפרישה לשופטים הוא 70.³⁸⁵

3. **טקסס** – בבית המשפט העליון מכהנים 9 שופטים הנבחרים בבחירות כלליות ישירות מפלגתיות.³⁸⁶ השופטים מכהנים לתקופה של 6 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד לתפקיד (שוב בבחירות כלליות ישירות מפלגתיות). גיל הפרישה לשופטים הוא 75.³⁸⁷

4. **מישיגן** – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים. אף שלכאורה מתמודדים המועמדים בבחירות כלליות ישירות לא מפלגתיות (כלומר, התמודדותם היא מטעם ולא מטעם מפלגה מסוימת), בפועל הם נבחרים בבחירות מקדימות ("פריימריז") על ידי המפלגות השונות במדינה. לפיכך, נבחרים שופטי העליון במדינה **בפועל** בבחירות כלליות ישירות מפלגתיות.³⁸⁸ השופטים מכהנים לתקופה של 8 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד בבחירות לתפקיד (בהליך זה לבחירה הראשונית). גיל הפרישה לשופטים הוא 70.

381 בכך שונה מסקנתנו מסקירות קודמות, אשר לא השכילו להתייחס כהלכה למעורבות נבחרי הציבור במינוי חברי הוועדות המקצועיות ולקיומן של בחירות אשרור ישירות בחלק גדול מן המדינות. ראו גיא לוריא **שיטת מינוי השופטים בישראל – רקע השוואתי** (המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2018), וכן גיא לוריא **הוועדה לבחירת שופטים** 87 (המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2019).

382 ס' 4(2), 4(6) ו-13(4) לחוקת אוהיו, קישור: <https://tinyurl.com/y5yutw4n>; Ohio Revised Code Ann. §§ 3501.01, <http://codes.ohio.gov/orc/35>; קישור: 3505.04, 3513.05, 3513.22.

383 ס' 4(6) לחוקת אוהיו.

384 ס' 151 ו-158 לחוקת אלבמה, קישור: <https://law.justia.com/constitution/alabama>; Alabama Code §§ <https://law.justia.com/codes/alabama/2018>; קישור: 12.2.1, 17.12.22, 17.13.18.

385 ס' 155 לחוקת אלבמה.

386 ס' 5(2) ו-5(28) לחוקת טקסס, קישור: <https://tinyurl.com/y4y8gxkk>; Texas Election Code Ann. §§ <https://tinyurl.com/y39ky390>; קישור: 172.002-172.004, Texas Election Code Ann. § 2.001; קישור: <https://tinyurl.com/y688xbvs>.

387 ס' 5(א1) לחוקת טקסס.

388 ס' 6(2) לחוקת מישיגן, קישור: <https://tinyurl.com/y6dzru4n>; Michigan Compiled Laws §§ 168.392, 168.397, 168.404; קישור: <https://tinyurl.com/y5n7kuos>.

5. **ניו מקסיקו** – בבית המשפט העליון מכהנים 5 שופטים הנבחרים בבחירות כלליות ישירות מפלגתיות. השופטים מכהנים לתקופה של 8 שנים. בתום תקופת הכהונה עומד השופט לבחירות **אשרור** כלליות ישירות. בבחירות האשרור נדרש השופט לקבל לפחות 57% מקולות הבוחרים כדי לכהן קדנציה נוספת.³⁸⁹ אין גיל פרישה מחייב לשופטים במדינה.

6. **פנסילבניה** – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים הנבחרים בבחירות כלליות ישירות מפלגתיות. השופטים מכהנים לתקופה של 10 שנים. בתום תקופת הכהונה עומד השופט לבחירות **אשרור** כלליות ישירות. בבחירות האשרור מספיק שיקבל השופט רוב רגיל מקולות הבוחרים כדי שיוכל לכהן קדנציה נוספת.³⁹⁰ גיל הפרישה לשופטים הוא 75.³⁹¹

7. **קרוליינה הצפונית** – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים הנבחרים בבחירות כלליות ישירות מפלגתיות. השופטים מכהנים לתקופה של 8 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד לתפקיד (שוב בבחירות כלליות ישירות מפלגתיות).³⁹² גיל הפרישה לשופטים הוא 72.³⁹³

8. **אילינוי** – המדינה מחולקת לחמישה מחוזות שיפוטיים (שאינם חופפים את החלוקה המנהלית של המדינה למחוזות או את חלוקתה למחוזות בחירה לצורך הבחירות הפדרליות).³⁹⁴ בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים – שלושה שופטים ממחוז Cook (הכולל את העיר שיקאגו), ושופט אחד מכל אחד מארבעת המחוזות הנותרים, אשר נבחרים כולם בבחירות **מחוזיות** ישירות מפלגתיות. הם מכהנים לתקופה של 10 שנים, ובסופה עליהם לעמוד לבחירות **אשרור** מחוזיות ישירות. בבחירות האשרור נדרש השופט לקבל לפחות 60% מקולות הבוחרים במחוז.³⁹⁵ אין גיל פרישה מחייב לשופטים במדינה.

9. **לואיזיאנה** – המדינה מחולקת לשבעה מחוזות בחירה שיפוטיים (שאינם חופפים את החלוקה המנהלית של המדינה למחוזות או את חלוקתה למחוזות בחירה לצורך הבחירות הכלליות). בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים – כל מחוז בוחר שופט אחד, בבחירות **מחוזיות** ישירות מפלגתיות.³⁹⁶ השופטים מכהנים לתקופה של 10 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד לתפקיד (שוב בבחירות מחוזיות ישירות מפלגתיות). גיל הפרישה לשופטים הוא 70.³⁹⁷

389 ס' 6(4), 6(33) ו-6(35) לחוקת ניו מקסיקו, קישור: <https://tinyurl.com/yxr8l5go>; New Mexico Statutes §1-8-1; קישור: <https://tinyurl.com/y43wm6bn>; New Mexico Statutes §1-13-11; קישור: <https://tinyurl.com/yyola733>

390 ס' 2(5) ו-13(5) לחוקת פנסילבניה, קישור: <https://tinyurl.com/yxpkgx44>; 42 Pennsylvania Consolidated Statutes §3153; קישור: <https://tinyurl.com/yytu9xma>

391 ס' 5(16) לחוקת פנסילבניה.

392 ס' 4(6), 4(16) ו-4(19) לחוקת קרוליינה הצפונית, קישור: <https://tinyurl.com/y2jvm87c>; North Carolina General Statutes § 163-322; קישור: <https://tinyurl.com/yxs84fb3>; North Carolina General Statutes § 163-321; קישור: <https://tinyurl.com/y4l6wf9e>

393 North Carolina General Statutes §7a-4.20, קישור: <https://tinyurl.com/y3o356gc>

394 ס' 6(2) לחוקת אילינוי, קישור: www.ilga.gov/commission/lrb/con6.htm

395 ס' 6(3), 6(10) ו-6(12) לחוקת אילינוי, §5/7-59(a) Illinois Compiled Statutes, קישור: <https://tinyurl.com/y5504uv6>; את מפת המחוזות הרלוונטית ניתן למצוא בקישור: www.illinoisjudges.net/subhead_maps.htm

396 ס' 5(3), 5(4) ו-5(22) לחוקת לואיזיאנה, קישור: <https://tinyurl.com/y3a8r6tm>; Louisiana Revised Statutes Ann. § 18.511A, 18.512A, 18.551D; קישור: <http://legis.la.gov/Legis/Law.aspx?d=81637>; Louisiana Revised Statutes Ann. § 13.101, קישור: <http://legis.la.gov/Legis/Law.aspx?d=76718>

397 ס' 5(23) לחוקת לואיזיאנה.

10. **אורגון** – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים הנבחרים בבחירות כלליות ישירות לא מפלגתיות. כלומר, המועמדים אמנם משייכים לרוב לגישה אידיאולוגית כזו או אחרת, אך אינם מתמודדים מטעם מפלגה פוליטית.³⁹⁸ השופטים מכהנים לתקופה של 6 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד בבחירות לתפקיד. גיל הפרישה לשופטים הוא 75.³⁹⁹

11. **איידהו** – בבית המשפט העליון מכהנים 5 שופטים הנבחרים בבחירות כלליות ישירות לא מפלגתיות.⁴⁰⁰ השופטים מכהנים לתקופה של 6 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד בבחירות לתפקיד. אין גיל פרישה מחייב לשופטים במדינה.

12. **ארקנסו** – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים הנבחרים בבחירות כלליות ישירות לא מפלגתיות.⁴⁰¹ השופטים מכהנים לתקופה של 8 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד בבחירות לתפקיד. אין גיל פרישה מחייב לשופטים במדינה.

13. **ג'ורג'יה** – בבית המשפט העליון מכהנים 9 שופטים הנבחרים בבחירות כלליות ישירות לא מפלגתיות.⁴⁰² השופטים מכהנים לתקופה של 6 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד בבחירות לתפקיד. אין גיל פרישה לשופטים במדינה.

14. **דקוטה הצפונית** – בבית המשפט העליון מכהנים 5 שופטים הנבחרים בבחירות כלליות ישירות לא מפלגתיות. השופטים מכהנים לתקופה של 10 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד בבחירות לתפקיד. אין גיל פרישה מחייב לשופטים במדינה.⁴⁰³

15. **ווינגטון** – בבית המשפט העליון מכהנים 9 שופטים הנבחרים בבחירות כלליות ישירות לא מפלגתיות.⁴⁰⁴ השופטים מכהנים לתקופה של 6 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד בבחירות לתפקיד. גיל הפרישה לשופטים הוא 75.

16. **ויסקונסין** – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים הנבחרים בבחירות כלליות ישירות לא מפלגתיות.⁴⁰⁵ השופטים מכהנים לתקופה של 10 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד בבחירות לתפקיד. אין גיל פרישה מחייב לשופטים במדינה.

398 ס' 7(2) ו-4(7) לחוקת אורגון, קישור: www.oregonlegislature.gov/bills_laws/Pages/OrConst.aspx; Oregon Revised Statutes §254.005(8), קישור: www.oregonlaws.org/ors/254.005; §254.065(1), קישור: www.oregonlaws.org/ors/254.065

399 ס' 7(א1) לחוקת אורגון. כן ראו סקירה בקישור: https://ballotpedia.org/Mandatory_retirement (כל עוד לא צוין אחרת, הנתונים באשר לגיל הפרישה של שופטי הערכאות העליונות במדינות ארצות הברית מבוססים על האמור בקישור זה).

400 ס' 6(5) לחוקת איידהו, קישור: <https://tinyurl.com/yy9kv4oc>; Idaho Code Ann. §34-905, קישור: <https://tinyurl.com/y3lqz9f9>; Idaho Code Ann. §34-1217, קישור: <https://tinyurl.com/y48yrwbz>; Idaho Code Ann. §34-1215, קישור: <https://tinyurl.com/y3dsrnta>; Idaho Code Ann. §1-2101, קישור: <https://tinyurl.com/yy7zhlmg>

401 ס' 18 לתיקון 80 לחוקת ארקנסו, קישור: <https://tinyurl.com/y882qbd>

402 ס' 6(7) לחוקת ג'ורג'יה, קישור: <https://tinyurl.com/y2b7sotx>; Georgia Code Ann. §21.2.170, קישור: <https://tinyurl.com/yyy7opvc>; Georgia Code Ann. §21.2.501, קישור: <https://tinyurl.com/y48tn32x>

403 ס' 5(2), 5(7) ו-13(5) לחוקת דקוטה הצפונית, קישור: www.legis.nd.gov/constit/ao6.pdf; Century Code §§ 16.1.06, 16.1.01.11, קישור: www.legis.nd.gov/cencode/t16-1.html

404 ס' 4(3) ו-8 לחוקת ווינגטון, קישור: <https://tinyurl.com/yxvpxdxj>; Washington Revised Code §§ 29A.36.171, קישור: <https://tinyurl.com/yy448xvl>; 29A.52.231, 29A.60.221, קישור: <https://tinyurl.com/yy448xvl>

405 ס' 7(4) ו-9(7) לחוקת וויסקונסין, קישור: <https://tinyurl.com/y5ryk7ds>; Wisconsin Statutes §§ 5.01(3), 5.02(21), קישור: <https://tinyurl.com/y6p48ttx>; 5.58(3), 5.60(1), 8.11(3), קישור: <https://tinyurl.com/y6p48ttx>

17. **וירג'יניה המערבית** – בבית המשפט העליון לערעורים – הערכאה הגבוהה במדינה – מכהנים 5 שופטים הנבחרים בבחירות כלליות ישירות לא מפלגתיות. עד לשנת 2015 נבחרו השופטים בבחירות כלליות ישירות מפלגתיות, אך השיטה שונתה, וכיום רק אחד מתוך חמשת השופטים המכהנים נבחר תחת השיטה הישנה. עם זאת, גם ארבעת השופטים הנוותרים, שלכאורה התמודדו על משרתם מטעם עצמם ולא כמועמדים מפלגתיים, מזהים בפועל כדמוקרטים או כרפובליקנים.⁴⁰⁶ השופטים מכהנים לתקופה של 12 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד בבחירות לתפקיד.⁴⁰⁷ אין גיל פרישה מחייב לשופטים במדינה.

18. **מונטנה** – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים הנבחרים בבחירות כלליות ישירות לא מפלגתיות.⁴⁰⁸ השופטים מכהנים לתקופה של 8 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד בבחירות לתפקיד. אין גיל פרישה מחייב לשופטים במדינה.

19. **מינסוטה** – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים הנבחרים בבחירות כלליות ישירות לא מפלגתיות.⁴⁰⁹ השופטים מכהנים לתקופה של 6 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד בבחירות לתפקיד. גיל הפרישה לשופטים הוא 70.⁴¹⁰

20. **נבדה** – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים הנבחרים בבחירות כלליות ישירות לא מפלגתיות.⁴¹¹ השופטים מכהנים לתקופה של 6 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד בבחירות לתפקיד. אין גיל פרישה מחייב לשופטים במדינה.

21. **מיסיסיפי** – המדינה מחולקת לשלושה מחוזות בחירה שיפוטיים (שאינם חופפים את החלוקה המנהלית של המדינה למחוזות או את חלוקתה למחוזות בחירה לצורך הבחירות הפדרליות). בבית המשפט העליון מכהנים 9 שופטים – כל מחוז בוחר שלושה שופטים, בבחירות **מחוזיות** ישירות לא מפלגתיות. השופטים מכהנים לתקופה של 8 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד לתפקיד (שוב בבחירות מחוזיות ישירות לא מפלגתיות).⁴¹² אין גיל פרישה מחייב לשופטים במדינה.

22. **קנטקי** – המדינה מחולקת לשבעה מחוזות בחירה שיפוטיים (שאינם חופפים את החלוקה המנהלית של המדינה למחוזות או את חלוקתה למחוזות בחירה לצורך הבחירות הפדרליות). בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים – כל מחוז בוחר

406 שניים מן השופטים, טים ארמסטד (Tim Armstead) ואוון ג'נקינס (Evan Jenkins), אף כינהו בעברם בתפקידים פוליטיים – הראשון כחבר בית הנבחרים של וירג'יניה המערבית מטעם המפלגה הרפובליקנית, והשני תחילה כחבר בית הנבחרים וכסנאטור בוירג'יניה המערבית (תקופה שברובה זוהה עם הדמוקרטים ולקראת סופה עבר למחנה הרפובליקני), ובהמשך גם כחבר בית הנבחרים הפדרלי, מטעם הרפובליקנים; ראו, בהתאמה, בקישורים: https://ballotpedia.org/Evan_Jenkins; https://ballotpedia.org/Tim_Armstead.

407 ס' 8 (8) לחוקת וירג'יניה המערבית, קישור: <https://tinyurl.com/yxw8ajs4>; West Virginia Code §3-5-4; קישור: <https://tinyurl.com/yya8oe3d>; West Virginia Code §3-6-11; קישור: <https://tinyurl.com/yh36se4>.

408 ס' 7-8 לחוקת מונטנה, קישור: <https://tinyurl.com/yzcpjs3c>; Montana Code Ann. §§ 13-14-111, 13-14-117; קישור: <https://leg.mt.gov/bills/mca/index.html>; 13-15-507, 3-1-1001.

409 ס' 6 (2) ו-6 (7) (8) לחוקת מינסוטה, קישור: www.revisor.mn.gov/constitution/#article_6; Minnesota Statutes §204B.06, subd. 6, קישור: www.revisor.mn.gov/statutes/2010/cite/204B.06; Minnesota Statutes §204D.10, subd. 3, קישור: www.revisor.mn.gov/statutes/cite/204D.10; Minnesota Statutes §208.05, קישור: www.revisor.mn.gov/statutes/cite/208.05.

410 ס' 5 (26) לחוקת מינסוטה.

411 ס' 5 (3) ו-5 (20) לחוקת נבדה, קישור: <https://tinyurl.com/y4us5vkf>; Nevada Revised Statutes §§ 293.260, 293.400, קישור: <https://tinyurl.com/y45be4k>.

412 ס' 6 (145), 6 (145B), 6 (149) ו-6 (177) לחוקת מיסיסיפי, קישור: <https://law.justia.com/constitution/mississippi>; Mississippi Code Ann. §23-15-976, קישור: <https://tinyurl.com/yxe6nfxb>; Mississippi Code Ann. §23-15-976, קישור: <https://tinyurl.com/yysw74hc>; Mississippi Code Ann. §9-3-1, קישור: <https://tinyurl.com/y5df1rg4>.

שופט אחד, בבחירות **מחוזיות** ישירות לא מפלגתיות. השופטים מכהנים לתקופה של 8 שנים, ובסופה עליהם לשוב ולהתמודד לתפקיד (שוב בבחירות מחוזיות ישירות לא מפלגתיות).⁴¹³ אין גיל פרישה מחייב לשופטים במדינה.

ב. בחירת נבחר ציבור

23. וירג'יניה – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים הנבחרים על ידי שני בתי המחוקקים, ברוב רגיל בכל בית.⁴¹⁴ השופטים מכהנים לתקופה של 12 שנים, ולאחריה בידי בתי המחוקקים לשוב ולבחור בהם לקדנציות נוספות, לפי אותו ההליך. גיל הפרישה לשופטים הוא 73.

24. מיין – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים הנבחרים על ידי המושל, בכפוף לאישור פרלמנטרי כדלהלן: המושל מגיש את שם המועמד לוועדה פרלמנטרית המורכבת מחברי שני בתי המחוקקים, וזו רשאית לאשר את המינוי או לדחות אותו, ברוב רגיל מקרב המצביעים; החלטת הוועדה מועברת לבחינת סנאט המדינה, שרשאי להפוך אותה, ברוב מיוחס של 2/3 מקרב המצביעים. אם הסנאט לא הפך את החלטת הוועדה, ממונה השופט לכהן לתקופה של 7 שנים, ולאחריה רשאי המושל להציע את אותו השופט בשנית, לפי אותו ההליך בדיוק.⁴¹⁵ אין גיל פרישה מחייב לשופטים במדינה.

25. ניו ג'רזי – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים הנבחרים על ידי המושל, בכפוף לאישור פרלמנטרי כדלהלן: המושל מגיש את שם המועמד לוועדה פרלמנטרית ייעודית של סנאט המדינה, וזו מחווה את דעתה באשר למינוי (ורשאית להמליץ לאשרו או לדחות אותו – המלצה שאינה מחייבת); הצעת המושל מועברת למליאת הסנאט, בליווי חוות-דעתה של הוועדה, שם על המועמד לזכות ברוב מוחלט מקרב החברים. שופט שמונה יכהן לתקופה של 7 שנים, ולאחריה יעמוד **לאשרו**, בהליך זהה להליך בו מונה. שופט שמינויו עבר אשרור יכהן עד לגיל 70.⁴¹⁶

26. קרוליינה הדרומית – בבית המשפט העליון מכהנים 5 שופטים הנבחרים על ידי שני בתי המחוקקים, ברוב רגיל, בהצבעה פומבית משותפת. הבחירה נעשית מתוך רשימת מועמדים שמגבשת ועדה בת 10 חברים, המורכבת ברובה מנבחר ציבור (וכן ממספר אזרחים שמונו בידי נבחר ציבור). 5 מחברי הוועדה ממונים על ידי יו"ר בית הנבחרים (בהם 3 נבחר ציבור, ו-2 אזרחים רגילים), 3 ממונים על ידי יו"ר ועדת השיפוט של הסנאט המדינתי (ועדה פרלמנטרית), ו-2 ממונים על ידי נשיא הסנאט המדינתי (מתוך 5 חברי הוועדה הממונים בידי אנשי הסנאט, 3 יהיו נבחר ציבור ו-2 יהיו אזרחים רגילים). השופטים מכהנים לתקופה של 10 שנים, ולאחריה באפשרות בתי המחוקקים לשוב ולבחור בהם לקדנציות נוספות, באותו ההליך.⁴¹⁷ גיל הפרישה לשופטים הוא 72.⁴¹⁸

413 ס' 110 ו-117-118 לחוקת קנטקי, קישור: <https://apps.legislature.ky.gov/law/constitution>; Kentucky Revised Statutes Ann. §§ 21A.010, 21A.020, קישור: <https://tinyurl.com/yyw82ss2>.

414 ס' 7(6) לחוקת וירג'יניה, קישור: <https://tinyurl.com/y2bf93wt>; Virginia Code Ann. §17.1-303, קישור: <https://tinyurl.com/y5okycx7>; VA Senate Rules §18(c), קישור: <https://tinyurl.com/y4jmy2ba>.

415 ס' 5(א)(8), (4)6-1 לחוקת מיין, קישור: www.maine.gov/legis/const/#a5; החלטת מושל מדינת מיין מיום 14.5.2003, קישור: <https://tinyurl.com/y2na3fh3>.

416 ס' 2(6) ו-6 לחוקת ניו ג'רזי, קישור: <https://tinyurl.com/y4jdfmb>; New Jersey Senate House Rules §20, קישור: <https://tinyurl.com/y22cwa74>.

417 ס' 5(3), (18)5-1 לחוקת קרוליינה הדרומית, קישור: www.scstatehouse.gov/scconstitution/A05.pdf; South Carolina Code Ann. §2-19-80(C), קישור: www.scstatehouse.gov/code/to2co19.php.

418 South Carolina Code Ann. §9-8-40, קישור: www.scstatehouse.gov/code/to9co08.php.

ג. בחירת נבחרי ציבור באמצעות ועדה מקצועית (שאת רוב חבריה ממנים נבחרי ציבור)

ב-8 מן המדינות הכלולות בקטגוריה זו השופטים, אשר נבחרים, כאמור, באמצעות ועדה מקצועית שאת רוב חבריה ממנים נבחרי ציבור, נדרשים לאחר מינויים גם לעמוד לבחירות אשור ישירות על ידי תושבי המדינה:

27. אוקלהומה – בבית המשפט העליון מכהנים 9 שופטים הנבחרים על ידי המושל. את השופט בוחר המושל מתוך רשימה בת 3 מועמדים שמגבשת ועדה מקצועית המונה 15 חברים: 6 עורכי דין הנבחרים על ידי הלשכה, וכן 9 אזרחים שאינם עורכי דין, מתוכם – 6 במינוי המושל (אשר מנוע מלמנות יותר מ-3 חברי ועדה המשתייכים באופן מוצהר למפלגה פוליטית אחת), אחד במינוי נשיא הסנאט המדינתי, אחד במינוי יו"ר בית הנבחרים המדינתי ואחד הממונה על ידי הוועדה עצמה. על השופט הממונה **לעמוד לבחירות אשור ישירות** של תושבי המדינה במסגרת הבחירות הכלליות המדינתיות הראשונות לאחר מינויו,⁴¹⁹ ולאחר מכן לבחירות אשור חוזרות בכל 6 שנים.⁴²⁰ אין גיל פרישה מחייב לשופטים במדינה.

28. אריזונה – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים הנבחרים על ידי המושל. את השופט בוחר המושל מתוך רשימה בת לפחות 3 מועמדים שמגבשת ועדה מקצועית המונה 16 חברים: 5 עורכי דין הנבחרים על ידי לשכת עורכי הדין וממונים באישור הסנאט (ברוב רגיל), 10 אזרחים שאינם עורכי דין הממונים על ידי המושל באישור הסנאט (ברוב רגיל), ויושב ראש – נשיא בית המשפט העליון במדינה או נציגו. על השופט הממונה **לעמוד לבחירות אשור ישירות** של תושבי המדינה במסגרת הבחירות הכלליות המדינתיות הראשונות מתום שנתיים ממועד מינויו, ולאחר מכן לבחירות אשור חוזרות בכל 6 שנים.⁴²¹ גיל הפרישה לשופטים הוא 70.⁴²²

29. טנסי – בבית המשפט העליון מכהנים 5 שופטים הנבחרים על ידי המושל, באישור האסיפה הכללית (שני בתי המחוקקים), ברוב רגיל. את השופט בוחר המושל מתוך רשימה בת 3 מועמדים שמגבשת ועדה מקצועית. אם המושל אינו מרוצה מן השמות בהם בחרה הוועדה, הוא מוסמך לבקש רשימה נוספת, בת 3 מועמדים אף היא, ולבחור תוך 60 ימים מועמד מבין 6 המועמדים כולם. הוועדה מונה 11 חברים הממונים בידי המושל, אולם לפחות על 8 מהם להיות עורכי דין. על השופט הממונה **לעמוד לבחירות אשור ישירות** של תושבי המדינה במסגרת הבחירות הכלליות המדינתיות הראשונות שלאחר מינויו (קרי, לכל היותר שנתיים ממועד המינוי), ולאחר מכן לבחירות אשור חוזרות בכל 8 שנים.⁴²³ אין גיל פרישה מחייב לשופטים במדינה.

30. יוטה – בבית המשפט העליון מכהנים 5 שופטים הנבחרים על ידי המושל, באישור

419 בחירות כאמור נערכות אחת לשנתיים. אם ממועד המינוי ועד מועד הבחירות הכלליות הראשונות שלאחריו חלפה שנה או יותר, יערכו בחירות האשור במסגרת אותן בחירות כלליות ראשונות (קרי, לכל היותר שנתיים לאחר המינוי). אולם, אם הבחירות הכלליות הראשונות האמורות נערכות אחרי פחות משנה ממועד המינוי, השופט הממונה ימשיך כרגיל עד למועד הבחירות הכלליות השניות שלאחר המינוי (קרי, לכל היותר כהונה בת שלוש שנים), ורק אז יערכו בחירות האשור.

420 ס' (2)7 ו-4 לחוקת אוקלהומה, קישור: <http://oklegal.onenet.net/okcon/VII.html>; ס' (3)7 לחוקת אוקלהומה, קישור: <http://oklegal.onenet.net/okcon/VII-B.html>; Oklahoma Statutes, Title 20, ch. 1A; <https://law.justia.com/codes/oklahoma/2014/title-20/>; קישור: \$30.18.

421 ס' (4)6 ו-6(36)-(37) לחוקת אריזונה, קישור: www.azcourts.gov/jnc/ConstitutionalProvisions.aspx

422 ס' (39)6 לחוקת אריזונה.

423 ס' (3)5 לחוקת טנסי, קישור: www.capitol.tn.gov/about/docs/TN-Constitution.pdf

הסנאט (ברוב מוחלט). את השופט בוחר המושל מתוך רשימה בת לפחות 3 מועמדים שמגבשת ועדה מקצועית המונה 8 חברים: 7 במינוי המושל, בהם לא יותר מ-4 עורכי דין (אך לפחות שניים הממונים מתוך רשימה של 6 עורכי דין שמגבשת לשכת עורכי הדין); ונציג בודד הממונה על ידי נשיא בית המשפט העליון מקרב חברי מועצת המשפט (גוף המקביל להנהלת בתי המשפט הישראלית, המורכב ברובו משופטים מכהנים). בניגוד לחברי הוועדה האחרים, לאותו נציג בודד לא קנויה זכות הצבעה. על השופט הממונה **לעמוד לבחירות אשורו ישירות** של תושבי המדינה במסגרת הבחירות הכלליות המדינתיות הראשונות מתום שלוש שנים ממועד מינויו, ולאחר מכן לבחירות אשורו חוזרות בכל 10 שנים.⁴²⁴ גיל הפרישה לשופטים הוא 75.⁴²⁵

31. מרילנד – המדינה מחולקת לשבעה מחוזות בחירה שיפוטיים (שאינם חופפים את החלוקה המנהלית של המדינה למחוזות או את חלוקתה למחוזות בחירה לצורך הבחירות הכלליות). בבית המשפט לערעורים – הערכאה העליונה במדינה – מכהנים 7 שופטים הנבחרים על ידי המושל, באישור הסנאט (ברוב רגיל).⁴²⁶ כל שופט ממונה עבור מחוז בחירה שיפוטי אחר. את השופט בוחר המושל מתוך רשימה בת 3 מועמדים שמגבשת ועדה מקצועית המונה 17 חברים: 12 במינוי המושל, ו-5 הנבחרים על ידי לשכת עורכי הדין. על השופט הממונה **לעמוד לבחירות אשורו ישירות** של תושבי מחוז הבחירה השיפוטי במסגרת הבחירות הכלליות המדינתיות הראשונות בחלוף שנה מן היום בו התפנתה המשרה, ולאחר מכן לבחירות אשורו מחוזיות חוזרות בכל 10 שנים. גיל הפרישה לשופטים הוא 70.⁴²⁷

32. נברסקה – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים הנבחרים על ידי המושל. את השופטים בוחר המושל מתוך רשימות בנות לפחות 2 מועמדים עבור כל משרת שיפוט, שמציעות ועדות מקצועיות. המדינה מחולקת ל-6 מחוזות שיפוטיים, ולכל מחוז ועדה משלו.⁴²⁸ לצד זאת, קיימת ועדה ייעודית (כללית, ולא מחוזית) לצורך מינוי נשיא בית המשפט העליון. הוועדות מציעות את מועמדיהן למושל, והוא בוחר וממנה, בהתאם להצעתו, את נשיא בית המשפט ו-6 שופטים – שופט מכל מחוז. כל אחת מהוועדות מונה 9 חברים: 4 אזרחים שאינם משפטנים, במינוי המושל; 4 עורכי דין, שנבחרים על ידי הלשכה; ויו"ר, הממונה על ידי המושל מקרב חברי בית המשפט העליון עצמם, אך אינו זכאי להצביע. קיים איסור על יותר מ-4 מחברי כל ועדה להיות משוייכים לאותה מפלגה פוליטית. על השופט הממונה **לעמוד לבחירות אשורו ישירות** של תושבי המדינה במסגרת הבחירות הכלליות המדינתיות הראשונות מתום שלוש שנים ממועד מינויו, ולאחר מכן לבחירות אשורו חוזרות בכל 6 שנים; שופטי העליון הרגילים עומדים לבחירות אשורו בפני האלקטורט המחוזי שלהם, ואילו נשיא בית המשפט עומד לאשורו בפני האלקטורט המדינתי הכללי.⁴²⁹ אין גיל פרישה מחייב לשופטים במדינה.

33. פלורידה – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים הנבחרים על ידי המושל.

424 ס' 8(8)-(9) לחוקת יוטה, קישור: <https://tinyurl.com/yyyslnm9>; Utah Code Ann. §78A-10, קישור: <https://tinyurl.com/yxscmjpv>.

425 Utah Code Ann. §49-18-701, קישור: <https://tinyurl.com/yyhdyffb>.

426 ס' 4(5) ו-4(5א) לחוקת מרילנד, קישור: <https://tinyurl.com/y53dle58>; החלטת מושל מס' 01.01.2008.04 של מושל מדינת מרילנד, קישור: <https://tinyurl.com/y44jflfr>.

427 ס' 4(3) לחוקת מרילנד.

428 חלוקת המדינה למחוזות שיפוטיים אינה קשורה לחלוקתה למחוזות מנהליים או למחוזות בחירה לצורך הבחירות הכלליות.

429 ס' 5(12) לחוקת נברסקה, קישור: <https://tinyurl.com/yxwkjeqm>; Nebraska Revised Statutes §§ 24-803, קישור: <https://tinyurl.com/y6yjr4h>; 24-816, קישור: <https://tinyurl.com/y6yjr4h>.

את השופט בוחר המושל מתוך רשימה בת 3-6 מועמדים שמציעה ועדה מקצועית המורכבת מ-9 חברים שממונים על ידי המושל: 5 לפי שיקול דעתו (מתוכם על 2 להיות עורכי דין), ו-4 בהמלצתה המחייבת של לשכת עורכי הדין. על השופט הממונה **לעמוד לבחירות אשרור ישירות** של תושבי המדינה במסגרת הבחירות הכלליות המדינתיות הראשונות מתום שנה ממועד מינויו, ולאחר מכן לבחירות אשרור חוזרות בכל 6 שנים.⁴³⁰ גיל הפרישה לשופטים הוא 75.⁴³¹

34. קולורדו – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים הנבחרים על ידי המושל. את השופט בוחר המושל מתוך רשימה של 3 מועמדים שמציעה ועדה מקצועית המונה 16 חברים: נשיא בית המשפט העליון של המדינה, המשמש כיו"ר אך אינו בעל זכות הצבעה; 7 עורכי דין (אחד לכל אחד ממחוזות המדינה), שנבחרים ברוב קולות על ידי ועדה המורכבת מנשיא בית המשפט העליון של המדינה, מהמושל ומהתובע הכללי המדינתי; ו-8 אזרחים שאינם משפטנים (אחד לכל אחד ממחוזות המדינה, ואזרח נוסף שאינו משוייך למחוז), הנבחרים על ידי המושל לבדו. על השופט הממונה **לעמוד לבחירות אשרור ישירות** של תושבי המדינה במסגרת הבחירות הכלליות המדינתיות הראשונות מתום שנתיים ממועד מינויו, ולאחר מכן לבחירות אשרור חוזרות בכל 10 שנים.⁴³² גיל הפרישה לשופטים הוא 72.⁴³³

ביתר המדינות בקטגוריה זו נבחרים השופטים באמצעות ועדה מקצועית שאת רוב חבריה ממנים נבחרים ציבור, ללא דרישה נוספת לבחירות אשרור על ידי תושבי המדינה:

35. דלאוור – בבית המשפט העליון מכהנים 5 שופטים הנבחרים על ידי המושל, באישור הסנאט (ברוב מוחלט). את השופט בוחר המושל מתוך רשימה בת 3 מועמדים לפחות, שמגבשת ועדה מקצועית,⁴³⁴ המונה 11 חברים: 10 מהם נבחרים על ידי המושל, מתוכם לפחות 4 שאינם עורכי דין ו-4 עורכי דין; ונציג אחד נבחר, הלכה למעשה, על ידי ראש לשכת עורכי הדין במדינה (אף שמינויו נעשה באופן רשמי על ידי המושל). בנוסף, חוקת המדינה קובעת מגבלות על סמכות המושל למינוי השופטים⁴³⁵ – בכל זמן נתון על 3 מתוך 5 שופטי העליון להשתייך לאחת משתי המפלגות המרכזיות במדינה (כמתבטא בבחירות הכלליות), ואילו על השניים הנוותרים להשתייך לשנייה מבין שתי המפלגות הללו. בהתחשב בטיבה הנוכחי של הפוליטיקה האמריקנית משמעות הדבר היא שיוך פוליטי של השופטים לאחת משתי המפלגות המרכזיות: המפלגה הרפובליקנית והמפלגה הדמוקרטית.⁴³⁶ השופט מכהן לתקופה של 12 שנים, ובתום כל קדנציה עליו להתמנות מחדש, באותו ההליך. אין גיל פרישה מחייב לשופטים במדינה.

430 ס' 5(10)-5(11) ו-5(20) לחוקת פלורידה, קישור: www.flsenate.gov/Laws/Constitution#A5S10; Florida 2011 Statutes §43.291, קישור: www.flsenate.gov/Laws/Statutes/2011/43.291.

431 ס' 5(8) לחוקת פלורידה.

432 ס' 6(7), 6(20) ו-6(24)-6(25) לחוקת קולורדו, קישור: <https://law.justia.com/constitution/colorado/cnart6.html>.

433 ס' 6(23) לחוקת קולורדו.

434 הוועדה הוקמה מכוח צו של מושל המדינה; ראו באתר מושל דלאוור, בקישור: <https://tinyurl.com/ysmszpr8>.

435 ס' 4(3) לחוקת דלאוור, קישור: <https://tinyurl.com/ysdldg6r>.

436 ראו תיאור בקישור: www.statecourtsguide.com/guide/delaware.

36. הוואי – בבית המשפט העליון מכהנים 5 שופטים הנבחרים על ידי המושל, באישור הסנאט (ברוב רגיל). את השופט בוחר המושל מתוך רשימה בת 4-6 מועמדים שמגבשת ועדה מקצועית, המונה 9 חברים – 2 במינוי המושל, 2 במינוי מנהיג בית הנבחרים של המדינה, 2 במינוי מנהיג סנאט המדינה, אחד במינוי נשיא בית המשפט העליון של המדינה, ו-2 במינוי חברי לשכת עורכי הדין. חל איסור על חברות של יותר מ-4 עורכי דין בוועדה. השופט מכהן לתקופה של 10 שנים, ולאחריה, אם ברצונו להמשיך לכהונה נוספת, עליו לקבל את אישור הוועדה.⁴³⁷ גיל הפרישה לשופטים הוא 70.⁴³⁸

37. ורמונט – בבית המשפט העליון מכהנים 5 שופטים הממונים על ידי המושל, באישור הסנאט (ברוב רגיל). את השופט בוחר המושל מתוך רשימת מועמדים שמגבשת ועדה מקצועית המונה 11 חברים: 3 עורכי דין המוסמכים לעבוד מול בית המשפט העליון, שנבחרים על ידי הלשכה; 2 חברים שאינם עורכי דין הממונים על ידי המושל; 3 סנאטורים הממונים על ידי סנאט המדינה (בהם לא יותר מעורך דין אחד); ו-3 חברי קונגרס הממונים על ידי בית הנבחרים (בהם לא יותר מעורך דין אחד).⁴³⁹ השופט מכהן לתקופה של 6 שנים, ובתום כל קדנציה עליו לעמוד **לאשרור** בפני האסיפה הכללית (שני בתי הקונגרס במשותף), שרשאית לדחות את כהונתו הנוספת ברוב רגיל. גיל הפרישה לשופטים הוא 90.⁴⁴⁰

38. מסצ'וסטס – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים הנבחרים על ידי המושל, באישור הרשות המבצעת ("מועצת המושל"). יש לציין כי מועצת המושל עצמה מורכבת מ-8 נציגים הנבחרים על ידי הציבור **בבחירות ישירות** מחוזיות (בהתאם לחלוקה ייעודית של המדינה לשמונה מחוזות בחירה).⁴⁴¹ את השופט בוחר המושל מתוך רשימה בת 3-6 מועמדים שמגבשת ועדה מקצועית בת 21 חברים, הממונים כולם בידי המושל.⁴⁴² המינוי לשיפוט הוא עד לפרישה בגיל 70.⁴⁴³

39. ניו המפשייר – בבית המשפט העליון מכהנים 5 שופטים הנבחרים על ידי המושל, באישור הרשות המבצעת ("המועצה המבצעת"). יש לציין כי המועצה המבצעת עצמה מורכבת מ-5 נציגים הנבחרים על ידי הציבור **בבחירות ישירות** מחוזיות (בהתאם לחלוקה ייעודית של המדינה לחמישה מחוזות בחירה).⁴⁴⁴ את השופט בוחר המושל מתוך רשימת מועמדים שמגבשת ועדה מקצועית המונה 9-11 חברים, הממונים כולם בידי המושל. על הוועדה לכלול ייצוג של כל אחד ממחוזות הבחירה השונים למועצה המבצעת.⁴⁴⁵ המינוי לשיפוט הוא עד לפרישה בגיל 70.⁴⁴⁶

437 ס' 6(3)-(4) לחוקת הוואי, קישור: <http://rbhawaii.org/con/conart6.html>.

438 שם.

439 ס' 29, 32 ו-34 לפרק 2 בחוקת ורמונט, קישור: www.usconstitution.net/vtconst.html#Section29; Vermont Statutes Ann., Title 4, §§ 4, 5, 601, 603, קישור: <https://legislature.vermont.gov/statutes/title/04>.

440 Vermont Statutes Ann., Title 4, §609.

441 אין לבלבל בין חלוקת המדינה למחוזות בחירה למועצת המושל, ובין חלוקתה למחוזות בחירה לצורך הבחירות הארציות; אין חפיפה הכרחית בין השתיים.

442 ס' 1(9) לפרק 2 בחוקת מסצ'וסטס, קישור: <https://tinyurl.com/y2dqlqls>; ס' 1 לפרק 3 בחוקת מסצ'וסטס, קישור: <https://tinyurl.com/y6f8q9fq>; החלטה מס' 500 של מושל מדינת מסצ'וסטס, קישור: <https://tinyurl.com/yyah7m48>.

443 ס' 1 לפרק 3 בחוקת מסצ'וסטס.

444 אין לבלבל בין חלוקת המדינה למחוזות בחירה למועצה המבצעת – כיום חמישה במספר, ובין חלוקתה למחוזות בחירה לצורך הבחירות הארציות – כיום שניים-עשר במספר; אין חפיפה הכרחית בין השתיים.

445 ס' 46 ו-73 לחוקת ניו המפשייר, קישור: www.nh.gov/glance/constitution.htm; החלטת מושל מס' 2013-06 של מושל מדינת ניו המפשייר, קישור: <https://tinyurl.com/yyt95wk9>.

446 ס' 78 לחוקת ניו המפשייר.

40. ניו יורק – בבית המשפט לערעורים – הערכאה העליונה במדינה – מכהנים 7 שופטים, הנבחרים על ידי המושל, באישור הסנאט (ברוב רגיל). את השופט בוחר המושל מתוך רשימה של 3–7 מועמדים, שמציעה ועדה מקצועית המונה 12 חברים: 4 ממונים על ידי המושל (בהם שני משפטנים ושני אזרחים שאינם משפטנים); חל איסור על יותר מ-2 מן הממונים להיות משוייכים לאותה מפלגה), 4 ממונים על ידי נשיא בית המשפט לערעורים (בהם שני משפטנים ושני אזרחים שאינם משפטנים); חל איסור על יותר מ-2 מן הממונים להיות משוייכים לאותה מפלגה), חבר אחד ממונה על ידי נשיא הסנאט המדינתי, חבר אחד ממונה על ידי מנהיג המיעוט בסנאט, חבר אחד ממונה על ידי יו"ר בית הנבחרים, וחבר נוסף ממונה על ידי מנהיג המיעוט בבית הנבחרים. השופט הנבחר מכהן לתקופה של 14 שנים, ולאחריה עליו לעבור שוב את הליך המינוי המתואר. גיל הפרישה לשופטים הוא 70.⁴⁴⁷

41. קונטיקט – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים הנבחרים על ידי המושל, באישור האסיפה הכללית (שני בתי המחוקקים), ברוב רגיל. את השופט בוחר המושל מתוך רשימת מועמדים שמגבשת ועדה מקצועית המונה 12 חברים: 3 עורכי דין ו-3 אזרחים שאינם משפטנים הממונים על ידי המושל; 2 עורכי דין ו-2 אזרחים שאינם משפטנים הממונים על ידי נציגי הרוב באסיפה הכללית (קרי, מנהיג הרוב בסנאט ומנהיג הרוב בבית הנבחרים); ועורך דין בודד ואזרח בודד שאינו משפטן, הממונים על ידי מנהיג המיעוט בבית הנבחרים. חל איסור על כהונה בוועדה של יותר מ-6 חברים המשתייכים לאותה מפלגה פוליטית. השופט מכהן לתקופה של 8 שנים, שבסופה עליו לקבל בשנית את אישור הוועדה בטרם ימונה על ידי המושל לכהונה נוספת.⁴⁴⁸ גיל הפרישה לשופטים הוא 70.⁴⁴⁹

42. רוד איילנד – בבית המשפט העליון מכהנים 5 שופטים הנבחרים על ידי המושל, באישור כל אחד משני בתי המחוקקים, ברוב רגיל. את השופט בוחר המושל מתוך רשימה בת 3–5 מועמדים שמגבשת ועדה מקצועית המונה 9 חברים – כולם ממונים במינוי רשמי על ידי המושל. 4 מקרב חברי הוועדה נבחרים על ידי המושל עצמו (בהם 3 עורכי דין ואדם אחד שאינו משפטן), ואת השאר ממנה המושל מתוך חמש רשימות שונות שמגבשים נציגי הרוב והמיעוט בשני בתי המחוקקים (כל אחד מראשי הרוב ומראשי המיעוט בבית הנבחרים ובסנאט מגבש רשימה אחת, ואילו הרשימה החמישית מגובשת במשותף על ידי נציגי הרוב בסנאט ובבית הנבחרים, שאינם בהכרח חברי אותה מפלגה).⁴⁵⁰ המינוי הוא לכל החיים, ואין גיל פרישה מחייב לשופטים במדינה.

447 ס' 25(6) לחוקת ניו יורק, קישור: <https://tinyurl.com/yxz5q3uj>.

448 ס' 25 לחוקת קונטיקט, קישור: <https://tinyurl.com/yxawjdtc>; Connecticut General Statutes §51-44a, קישור: <https://tinyurl.com/y4vk57w2>; 2011 Connecticut Code, Title 2, ch. 16, §2-40; קישור: <https://tinyurl.com/y3yaferr>; 2011 Connecticut Code, Title 2, ch. 16, §2-42, קישור: <https://tinyurl.com/y5bp9ntv>.

449 ס' 5(6) לחוקת קונטיקט.

450 ס' 10(4)-(5) לחוקת רוד איילנד, קישור: www.rilin.state.ri.us/reconstitution/Pages/C10.aspx; Rhode Island General Laws §8.16.1, קישור: <https://tinyurl.com/y4oxurxg>.

ד. בחירת נבחרי ציבור במעורבות ועדה מקצועית (שאת רוב חבריה

נבחרי ציבור אינם ממנים), המאושרת בבחירות

שיטת בחירת השופטים הנהוגה במדינות הבאות גובשה במקור במדינת מיזורי (ומכונה, לפיכך, "שיטת מיזורי"). השיטה כוללת שלושה מרכיבים: ראשית, מגובשת רשימת מועמדים מצומצמת על ידי ועדה מקצועית (שאת החברים בה ממנים במשולב נבחרי ציבור וארגונים מקצועיים); שנית, מושל המדינה בוחר מתוך הרשימה המצומצמת את המועמד שימונה לתפקיד; לבסוף, בחלוף תקופה קצובה עומד המינוי לבחירות אשור ישירות על ידי העם. שיטה זו התפשטה ברחבי ארצות הברית וזכתה לווריאציות שונות. אף שיש אלו המונים בקרב מדינות "שיטת מיזורי" כל מדינה בה אומצה שיטת בחירת שופטים המערבת ועדה מקצועית, אנו סבורים כי נכון יותר להפריד בין אותן מדינות שפיתחו וריאציות חדשות של השיטה (אשר פורטו בקטגוריה הקודמת) ובין המדינות שאימצו את השיטה המקורית (המובאות להלן).

4.3. איווה – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים, הנבחרים על ידי המושל. את השופט בוחר המושל מתוך רשימה בת 3 מועמדים שמגבשת ועדה מקצועית המונה 17 חברים: 8 בבחירת חברי לשכת עורכי הדין; 8 במינוי המושל, ובאישור הסנאט המדינתי (ברוב רגיל); וכן שופט בית המשפט העליון של המדינה, המכהן כיו"ר. על השופט הממונה **לעמוד לבחירות אשור ישירות** של תושבי המדינה במסגרת הבחירות הכלליות המדינתיות הראשונות מתום שנה ממועד מינויו, ולאחר מכן לבחירות אשור חוזרות בכל 8 שנים.⁴⁵¹ גיל הפרישה לשופטים הוא 72.⁴⁵²

4.4. אינדיאנה – בבית המשפט העליון מכהנים 5 שופטים, הנבחרים על ידי המושל. את השופט בוחר המושל מתוך רשימה בת 3 מועמדים שמגבשת ועדה מקצועית, המונה 7 חברים: 3 אזרחים שאינם משפטנים הממונים על ידי המושל; 3 עורכי דין הנבחרים על ידי לשכת עורכי הדין; ונשיא בית המשפט העליון עצמו, המכהן כיו"ר. על השופט הממונה **לעמוד לבחירות אשור ישירות** של תושבי המדינה במסגרת הבחירות הכלליות המדינתיות הראשונות מתום שנתיים ממועד מינויו, ולאחר מכן לבחירות אשור חוזרות בכל 10 שנים. גיל הפרישה לשופטים הוא 75.⁴⁵³

4.5. אלסקה – בבית המשפט העליון מכהנים 5 שופטים, הנבחרים על ידי המושל. את השופט בוחר המושל מתוך רשימה בת לפחות 2 מועמדים שמגבשת ועדה מקצועית המונה 7 חברים: 3 אזרחים שאינם משפטנים הממונים על ידי המושל, באישור שני בתי המחוקקים בהחלטה משותפת (ברוב רגיל); 3 עורכי דין הנבחרים על ידי לשכת עורכי הדין; ונשיא בית המשפט העליון עצמו, המכהן כיו"ר. על השופט הממונה **לעמוד לבחירות אשור ישירות** של תושבי המדינה במסגרת הבחירות הכלליות המדינתיות הראשונות מתום שלוש שנים ממועד מינויו, ולאחר מכן לבחירות אשור חוזרות בכל 10 שנים.⁴⁵⁴ גיל הפרישה לשופטים הוא 70.⁴⁵⁵

451 ס' 15)5-ו (17) לחוקת איווה, קישור: <https://tinyurl.com/y3tnhvd1>; Iowa Code §§ 46.1, 46.2, קישור: <https://tinyurl.com/y3qod5p9>.

<https://tinyurl.com/y2ptm4nx>; Iowa Code §602.4101, קישור: <https://tinyurl.com/y3qod5p9>.

452 Iowa Code, §602.1610, קישור: www.legis.iowa.gov/docs/code/2019/602.1610.pdf.

453 ס' 7(9)-(11) לחוקת אינדיאנה, קישור: <https://tinyurl.com/y2g7ehsh>; Indiana Code §33-38-13-8, קישור: <https://tinyurl.com/y66wr6uu>.

<https://tinyurl.com/y66wr6uu>

454 ס' 4(5)-(6) ו-8(8) לחוקת אלסקה, קישור: <https://tinyurl.com/y5a4qemk>.

455 ס' 4(11) לחוקת אלסקה.

46. דקוטה הדרומית – בבית המשפט העליון מכהנים 5 שופטים, הנבחרים על ידי המושל. את השופט בוחר המושל מתוך רשימה בת 2 מועמדים שמגבשת ועדה מקצועית המונה 7 חברים: 3 עורכי דין במינוי נשיא לשכת עורכי הדין; 2 אזרחים שאינם עורכי דין במינוי המושל; ו-2 שופטים מחוזיים הנבחרים על ידי "האסיפה השיפוטית" (גוף ניהולי שכל חבריו הם שופטים מכהנים). על השופט הממונה **לעמוד לבחירות אשרור ישירות** של תושבי המדינה במסגרת הבחירות הכלליות המדינתיות הראשונות מתום שלוש שנים ממועד מינויו, ולאחר מכן לבחירות אשרור חוזרות בכל 8 שנים.⁴⁵⁶ גיל הפרישה לשופטים הוא 70.⁴⁵⁷

47. וואיומינג – בבית המשפט העליון מכהנים 5 שופטים, הנבחרים על ידי המושל. את השופט בוחר המושל מתוך רשימה בת 3 מועמדים שמגבשת ועדה מקצועית, המונה 7 חברים: 3 אזרחים שאינם עורכי דין בבחירת המושל; 3 עורכי דין בבחירת לשכת עורכי הדין; ונשיא בית המשפט העליון עצמו (או נציגו), המכהן כיו"ר. על השופט הממונה **לעמוד לבחירות אשרור ישירות** של תושבי המדינה במסגרת הבחירות הכלליות המדינתיות הראשונות מתום שנה ממועד מינויו, ולאחר מכן לבחירות אשרור ישירות חוזרות בכל 8 שנים.⁴⁵⁸ גיל הפרישה לשופטים הוא 70.⁴⁵⁹

48. מיזורי – מוצאה של "שיטת מיזורי", שאומצה על ידי מדינות אחרות. בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים, הנבחרים על ידי המושל. את השופט בוחר המושל מתוך רשימה בת 3 מועמדים שמגבשת ועדה מקצועית המונה 7 חברים: 3 אזרחים שאינם משפטנים הממונים על ידי המושל; 3 עורכי דין הנבחרים על ידי לשכת עורכי הדין; ונשיא בית המשפט העליון עצמו, המכהן כיו"ר. על השופט הממונה **לעמוד לבחירות אשרור ישירות** של תושבי המדינה במסגרת הבחירות הכלליות המדינתיות הראשונות מתום שנה ממועד מינויו, ולאחר מכן לבחירות אשרור חוזרות בכל 12 שנים.⁴⁶⁰ גיל הפרישה לשופטים הוא 70.⁴⁶¹

49. קליפורניה – היחידה מבין המדינות המנויות בקטגוריה זו אשר אימצה שיטת בחירה רב-שלבית שאינה מבוססת על "שיטת מיזורי" (אף כי היא בהחלט דומה לה). בבית המשפט העליון במדינה מכהנים 7 שופטים, הנבחרים על ידי המושל. המושל מעביר את שמו של המועמד המוצע לבחינתה של ועדת הערכת מועמדים לשיפוט של לשכת עורכי הדין במדינה, וזו מגבשת חוות דעת בלתי מחייבת על המועמד ומידת התאמתו לתפקיד.⁴⁶² לאחר מכן, על המועמד לזכות לאישור הוועדה למינוי שופטים, המונה שלושה חברים: נשיא בית המשפט העליון במדינה, התובע הכללי המדינתי, ושופט הערעורים הבכיר במדינה. ועדה זו אף עורכת למועמדים שימועים פומביים. לבסוף, על השופט הממונה **לעמוד לבחירות אשרור ישירות** של תושבי המדינה במסגרת הבחירות לתפקיד המושל הקרובות ביותר למועד המינוי (בחירות שבאלו

456 ס' 5 (7) ו-9 לחוקת דקוטה הדרומית, קישור: <https://tinyurl.com/y6c2cf15>; South Dakota Codified Laws §16-1A-2, קישור: <https://tinyurl.com/y33vd4jx>.

457 South Dakota Codified Laws §16-1-4.1, קישור: <https://tinyurl.com/yxjxecphz>.

458 ס' 5 (4) לחוקת וואיומינג, קישור: <https://tinyurl.com/yxvudqfm>; 2017 Wyoming Statutes Ann., Title 5, קישור: <https://tinyurl.com/yybwtdtzd>.

459 ס' 5 (5) לחוקת וואיומינג.

460 ס' 5 (19) ו-25 לחוקת מיזורי, קישור: www.moga.mo.gov/mostatutes/ConstArticles/Artos.html.

461 ס' 5 (26) לחוקת מיזורי.

462 California Government Code §12011.5, קישור: <https://law.onecle.com/california/government/12011.5.html>.

נערכות אחת ל-4 שנים), ולאחר מכן לבחירות אשרור ישירות חוזרות בכל 12 שנים.⁴⁶⁵
אין גיל פרישה מחייב לשופטים במדינה.

50. קנזס – בבית המשפט העליון מכהנים 7 שופטים, הנבחרים על ידי המושל. את השופט בוחר המושל מתוך רשימה בת 3 מועמדים שמגבשת ועדה מקצועית המונה 9 חברים: עורך דין, המכהן כיו"ר, שנבחר על ידי כלל עורכי הדין במדינה; 4 עורכי דין שנבחרים על ידי לשכת עורכי הדין; ו-4 אזרחים שאינם משפטים הממונים על ידי המושל. על השופט הממונה **לעמוד לבחירות אשרור ישירות** של תושבי המדינה במסגרת הבחירות הכלליות המדינתיות הראשונות מתום שנה ממועד מינויו, ולאחר מכן לבחירות אשרור ישירות חוזרות בכל 6 שנים.⁴⁶⁶ גיל הפרישה לשופטים הוא 75.⁴⁶⁵

463 ס' 6(16) לחוקת קליפורניה, קישור: www.courts.ca.gov/documents/article_vi_current.pdf; דוגמה לכללי העבודה של הוועדה למינוי שופטים ניתן למצוא באתר מנהלת בתי המשפט של מדינת קליפורניה, בקישור: www.courts.ca.gov/documents/guidelinescja.pdf; להרחבה בנושא ראו THE SUPREME COURT OF CALIFORNIA (7th ed, 2016), available at: <https://tinyurl.com/y9srsh595>.

464 ס' 3(5) לחוקת קנזס, קישור: <https://kslib.info/829/Article-3-Judicial>; Kansas Statutes Ann. §20-119; <https://tinyurl.com/yxst9cbg> קישור:

465 Kansas Statutes Ann. §20-2608, קישור: <https://tinyurl.com/y62lql4p>.

במחקר זה ביקשנו לבחון את הליכי בחירת השופטים לערכאות החוקתיות העליונות בשורה של דמוקרטיות בולטות. המחקר התמקד בשלוש קבוצות: המדינות החברות ב-OECD; 30 המדינות המובילות במדד הדמוקרטיה של קבוצת "האקונומיסט" לשנת 2018; ו-50 מדינות ארצות הברית.

מבין 36 חברות ה-OECD, 31 מדינות מעניקות את השליטה בזהות שופטי הערכאה החוקתית העליונה לנבחרי הציבור. מתוכן: ב-10 מדינות נבחרים השופטים בשיתוף פעולה בין הרשויות המבצעת והמחוקקת, ב-6 מדינות הרשות המחוקקת לבדה בוחרת בשופטים, ב-10 מדינות הם נבחרים רק על ידי הרשות המבצעת, וב-5 מדינות נוספות מיושם מודל מפוצל, שבו נבחרי הציבור שולטים בזהות רוב השופטים המכהנים, אך לא כולם. כך, לדוגמה, בארצות הברית בוחר הנשיא את שופטי בית המשפט העליון באישור הסנאט, בצרפת נבחרים שופטי המועצה החוקתית על ידי הנשיא ושני בתי הפרלמנט, באוסטרליה בוחר שר המשפטים את שופטי בית המשפט העליון, ביפן הם נבחרים על ידי הממשלה ובאישור כלל הציבור במשאל עם, ואילו באיטליה אחראים נבחרי הציבור לקביעת זהותם של 10 מתוך 15 שופטי בית המשפט לחוקה (בעוד היתר נבחרים על ידי מערכת המשפט).

רק ישראל ו-4 מדינות נוספות מעניקות בידי גורמים שאינם נבחרי הציבור את האפשרות להכריע את זהות כל או רוב שופטי הערכאה החוקתית. אלו הן בריטניה, לוקסמבורג, טורקיה ויוון. אולם, מתוכן, בבריטניה ובלוקסמבורג אין לבית המשפט סמכות לפסול חקיקה, ולפיכך הציבור, באמצעות נבחרי, מוסיף ושולט בהתוויית המדיניות.

לטעמנו, מבחינת אפקט ההכרעה החוקתית הערכית דומים בתי המשפט לחוקה במאפייניהם לבתי משפט עליונים. עם זאת, לשיטת מי שמבקש להתמקד בהשוואת שיטת בחירת השופטים לבתי משפט עליונים בלבד נציין כי מקרב 17 חברות הארגון בהן הערכאה החוקתית העליונה היא בית משפט עליון (ולא בית משפט לחוקה), רק בבריטניה ובישראל לא מופקדת בחירת השופטים (ולמצער מרביתם) באופן בלעדי בידי נבחרי הציבור. כאמור, בהיעדר סמכות לפסילת חקיקה, בית המשפט העליון בבריטניה אינו בר-השוואה לבית המשפט העליון בישראל. אם כן, בקרב חברות ה-OECD נמצאת ישראל לבדה.

פילוח של 30 המדינות המובילות במדד הדמוקרטיה לשנת 2018 מעלה תוצאות דומות – ב-25 מהמדינות המדורגות נבחרי הציבור הם שמכריעים את זהות כל או רוב שופטי הערכאה החוקתית העליונה. מתוכן: ב-11 מהמדינות נבחרים השופטים על ידי הרשות

המבצעת; ב-6 מדינות בוחרת אותם הרשות המחוקקת; ב-4 מדינות נעשית הבחירה בשיתוף בין הרשויות המבצעת והמחוקקת, וב-4 מדינות מיושם המודל המפוצל, שבו מכריעים נבחרו הציבור בדבר זהותם של מרבית שופטי בית המשפט. גם בקרב קבוצת מדינות זו רק 4 מדינות – מלבד ישראל – אינן מפקידות את סמכות בחירת השופטים בידי נבחרו ציבור: לוקסמבורג ובריטניה (בהן, כאמור, לא מוסמך בית המשפט לפסול חקיקה), וכן מאוריציוס ובוטסואנה.

בחירת מדינות ארצות הברית מצביעה על נטייה מובהקת אף יותר מן האמור לעיל, שכן **בכולן** הליך בחירת השופטים לערכאה החוקתית העליונה מסור לידי הציבור, באופן כזה או אחר. בחירות ישירות על ידי העם בקלפי הן שיטת בחירת השופטים הנפוצה ביותר בקרב המדינות, וזו נהוגה ב-22 מתוכן. ב-4 מדינות נבחרו הציבור הם שבחרים את השופטים, ללא מעורבות של ועדה מקצועית. ב-24 מן המדינות מעורבת בהליך המינוי ועדה מקצועית, שמגישה רשימת מועמדים מצומצמת לנבחרו הציבור, אשר בוחרים מתוכה את המועמד שימונה. עם זאת, ב-16 מאותן המדינות נבחרו הציבור קובעים את זהותם של רוב חברי הוועדה. בנוסף, מתוך אותן 16 מדינות, באחת עובר המינוי הליך אשרור בפני בתי המחוקקים בתום כל קדנציה, וב-8 מדינות נערכות בחירות אשרור ישירות על ידי הציבור הרחב, לרוב עד כשנתיים ממועד המינוי. לבסוף, ב-8 מדינות ממונים השופטים על ידי מושל המדינה, במעורבות ועדה מקצועית שאת רוב חבריה לא ממנים נבחרו ציבור. אולם, בכל המדינות הללו עומדים השופטים לבחירות אשרור כלליות ישירות על ידי הציבור הרחב, לרוב בסמוך מאוד למועד המינוי, וכן לבחירות אשרור חוזרות בתום כל קדנציה (לרוב, כל 6-12 שנים). כלומר, **בכל מדינות ארצות הברית הליך בחירת השופטים לערכאה החוקתית העליונה מסור לידי הציבור**, אם בבחירות ישירות ואם באמצעות נציגו הדמוקרטיים, אם בהליך הבחירה עצמו ואם במסגרת הליך אשרור. גם במדינות בהן קיימת מעורבות מחייבת של גורמים מקצועיים, עומדים השופטים לבחירות אשרור כלליות בסמוך למועד מינויים, על מנת להבטיח לגיטימציה דמוקרטית לכהונתם. בסך הכל, ב-38 מדינות מעורב הציבור בבחירת השופטים באופן ישיר, באמצעות בחירה דמוקרטית בקלפי, וביתר הוא משפיע על הליך הבחירה באמצעות נציגיו.

ממצאי המחקר מלמדים כי חלקן הארי של הדמוקרטיות שנבחנו מפקיד את סמכות בחירת שופטי הערכאה החוקתית העליונה במדינה לידי נבחרו הציבור. במדינות ארצות הברית הדברים מובהקים אף יותר – ב-22 מן המדינות קובע הציבור במישרין את זהות שופטי הערכאה, ואילו בכל היתר הוא עושה זאת באמצעות נציגיו. נוכח ממצאים אלו, מתחדדת ייחודיותה של ישראל בנוף הסדרי בחירת השופטים ברחבי העולם.

בחלקו הראשון של המחקר, שעסק בקצרה ברקע הנורמטיבי למחקר המשווה שערכנו, הצגנו שלושה טיעונים מרכזיים של מתנגדי שיטת בחירת השופטים הנשענת על הציבור או נציגיו. נטען כי על אף הגירעון הדמוקרטי ממנו סובל הליך בחירה א-פוליטי, מן הראוי לשתף משפטנים שאינם נבחרו ציבור בהכרעת זהותם של שופטי הערכאה החוקתית העליונה בכדי למנוע פגיעה בעצמאות בית המשפט, ברמתו המקצועית ובאמון הציבור בו. נוכח ממצאיו של מחקר משווה זה מתבקש לשאול – האם מבין כלל המדינות שתוארו לעיל דווקא בישראל, ביוון ובטורקיה זוכה בית המשפט לאמון הציבור המרבי? האם אכן רק במועדון יוקרתי זה של מדינות קיים בית משפט מקצועי ובלתי-תלוי? ישקול הקורא ויחליט.

נספח (טבלאות)

מדינות ה-OECD

מדינה	סוג הערכאה	פסילת חוקים	שיטת בחירה	האם נבחרו מנכ"רים לבדם	מעורבות של משפטנים
ארצות הברית	עליון	כן	נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת), באישור הסנאט	כן	אין
גרמניה	חוקה	כן	בידי שני בתי המחוקקים, ברוב מוחלט ומיוחס: 8 נבחרים בידי הבונדסטאג ו-8 בידי הבונדסראט	כן	אין
צרפת	חוקה	כן	3 בידי נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת), 3 בידי נשיא הסנאט ו-3 בידי נשיא האסיפה הלאומית; כולם באישור בתי המחוקקים ⁴⁶⁶	כן	אין
קנדה	עליון	כן; פסקת התגברות	ראש הממשלה (ראש הרשות המבצעת), על סמך המלצה בלתי מחייבת של מועצה מייעצת	כן	המלצה מנהגית בלתי מחייבת
אוסטרליה	עליון	כן	ראש הממשלה (ראש הרשות המבצעת), לפי המלצת שר המשפטים	כן	המלצה מנהגית בלתי מחייבת
ניו זילנד	עליון	לא	שר המשפטים	כן	המלצה מנהגית בלתי מחייבת

466 בכל אחד מבתי המחוקקים יאושרו המינויים בפני ועדה פרלמנטרית הפועלת תחתיו, וביחס לבחירת נשיא המועצה החוקתית – בפני שתי הוועדות יחד. מינוי יידחה אם סכום ההצבעות נגדו בוועדה הרלוונטית (ובמקרה של נשיא המועצה החוקתית, בשתי הוועדות יחד) עומד על 60% מכלל המצביעים.

מדינה	סוג הערכאה	פסילת חוקים	שיטת בחירה	האם נבחר הציבור מכריעים לבדם	מעורבות של משפטנים
יפן	עליון	כן	הרשות המבצעת (עם אישור תקופתי במשאל עם)	כן	אין (פרט להמלצה מנהגית בלתי מחייבת במינוי נשיא בית המשפט)
בלגיה	חוקה	כן	הרשות המחוקקת, ברוב מיוחס, בשיתוף הרשות המבצעת	כן	אין
שווייץ	עליון	לא	הרשות המחוקקת	כן	אין
אוסטריה	חוקה	כן	11 בידי הרשות המבצעת ו-9 בידי בתי המחוקקים, ברוב רגיל	כן	אין
מקסיקו	עליון	כן	נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת), ככלל בשיתוף הסנאט (ברוב מיוחס)	כן	אין
צ'כיה	חוקה	כן	נשיא המדינה (שאינו ראש הרשות המבצעת, אך נבחר בבחירות כלליות), באישור הסנאט, ברוב רגיל	כן	אין
הונגריה	חוקה	כן	הרשות המחוקקת, ברוב מוחלט ומיוחס	כן	אין
סלובקיה	חוקה	כן	הרשות המחוקקת, ברוב רגיל, בשיתוף נשיאת המדינה (שאינה ראש הרשות המבצעת, אך נבחרת בבחירות כלליות)	כן	אין
סלובניה	חוקה	כן	נשיא המדינה (שאינו ראש הרשות המבצעת, אך נבחר בבחירות כלליות), בשיתוף הרשות המחוקקת (ברוב מוחלט)	כן	אין
פולין ⁴⁶⁷	חוקה	כן	הרשות המחוקקת, ברוב מוחלט	כן	אין
אסטוניה	עליון	כן	נשיא בית המשפט העליון – בידי הרשות המחוקקת, ברוב רגיל, על פי הצעת נשיאת המדינה (שאינה ראש הרשות המבצעת); יתר שופטי בית המשפט העליון – בידי הרשות המחוקקת, ברוב רגיל	כן	נשיא בית המשפט העליון – אין; יתר שופטי בית המשפט העליון – המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת של משפטנים שמונו בעצמם על ידי נבחר הציבור

467 המדינה נמצאת בעיצומו של משבר חוקתי משמעותי, ולפיכך ייתכן שהאמור כאן ישתנה בקרוב.

מדינה	סוג הערכאה	פסילת חוקים	שיטת בחירה	האם נבחר הציבור מכריעים לבדם	מעורבות של משפטים
אירלנד ⁴⁶⁸	עליון	כן	הרשות המבצעת	כן	במועמדים שהם שופטים מכהנים – אין; במועמדים שאינם שופטים מכהנים – המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת
הולנד	עליון	לא	שר המשפטים, בהמלצת הרשות המחוקקת, המגובשת ברוב רגיל	כן	המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת
דנמרק	עליון	כן	שר המשפטים, על סמך המלצה בלתי מחייבת של ועדה	כן	המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת
שוודיה	עליון	כן	הרשות המבצעת, על סמך המלצה בלתי מחייבת של ועדה	כן	המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת
נורבגיה	עליון	כן	הרשות המבצעת, על סמך המלצות בלתי מחייבות של ועדה ושל נשיא העליון	כן	המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת של משפטים שמונו בעצמם על ידי נבחר הציבור
פינלנד	עליון	לא; פסקת התגברות	נשיא המדינה (מראשי הרשות המבצעת), על סמך המלצה בלתי מחייבת של בית המשפט	כן	המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת
איסלנד	עליון	כן	שר המשפטים, על פי המלצת ועדה (עם אפשרות סטייה מסוימת)	כן	המלצה סטטוטורית מחייבת עם מנגנון התגברות פוליטי
לטביה	חוקה	כן	3 בידי הרשות המחוקקת, ברוב רגיל, 2 בידי הרשות המבצעת ו-2 בידי בית המשפט העליון; כולם באישור הרשות המחוקקת , ברוב מוחלט	5 שופטים – כן 2 שופטים – לא	5 שופטים – המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת 2 שופטים – מעורבות מחייבת
ליטא	חוקה	כן	3 בידי יו"ר הפרלמנט, 3 בידי נשיאת המדינה (שאינה ראש הרשות המבצעת, אך נבחרת בבחירות כלליות) ו-3 בידי נשיא בית המשפט העליון; כולם באישור הרשות המחוקקת , ברוב רגיל	6 שופטים – כן 3 שופטים – לא	6 שופטים – אין 3 שופטים – מעורבות מחייבת של משפטים שמונו בעצמם על ידי נבחר הציבור

468 קיימת יוזמת חקיקה תלויה ועומדת, ולפיכך ייתכן שהאמור כאן ישתנה בקרוב.

מדינה	סוג הערכאה	פסילת חוקים	שיטת בחירה	האם נבחר הציבור מכריעים לבדם	מעורבות של משפטנים
איטליה	חוקה	כן	5 בידי נשיא המדינה (אינו ראש הרשות המבצעת; נבחר על ידי הפרלמנט), 5 בידי הרשות המחוקקת, ברוב מיוחס, ו-5 בידי הרשות השופטת	10 שופטים – כן 5 שופטים – לא	10 שופטים – אין 5 שופטים – מעורבות מחייבת
ספרד	חוקה	כן	8 בידי הרשות המחוקקת, ברוב מוחלט ומיוחס, 2 בידי הרשות המבצעת ו-2 בידי הרשות השופטת	10 שופטים – כן 2 שופטים – לא	10 שופטים – אין 2 שופטים – מעורבות מחייבת של משפטנים שמונו בעצמם על ידי נבחרי הציבור
פורטוגל	חוקה	כן	10 בידי הרשות המחוקקת, ברוב מוחלט ומיוחס, ו-3 בידי שופטי בית המשפט לחוקה עצמם	10 שופטים – כן 3 שופטים – לא	10 שופטים – אין 3 שופטים – מעורבות מחייבת של משפטנים שמונו בעצמם על ידי נבחרי הציבור
קוריאה הדרומית	חוקה	כן	3 בידי נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת), 3 בידי הרשות המחוקקת, ברוב רגיל, ו-3 בידי נשיא בית המשפט העליון (שנבחר בעצמו בידי נבחרי הציבור)	6 שופטים – כן 3 שופטים – לא	6 שופטים – אין 3 שופטים – מעורבות מחייבת של משפטנים שמונו בעצמם על ידי נבחרי הציבור
צ'ילה	חוקה	כן	3 בידי נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת), 3 בידי בית המשפט העליון ו-4 בידי בתי המחוקקים, ברוב מוחלט ומיוחס	7 שופטים – כן 3 שופטים – לא	7 שופטים – אין 3 שופטים – מעורבות מחייבת
בריטניה	עליון	לא	ועדה מקצועית, בשיתוף שר המשפטים, אשר לו מוקנית זכות סירוב והשפעה מוגבלת	לא	מעורבות מחייבת
לוקסמבורג	חוקה	לא	5 בידי ועדה מקצועית, באישור ובשיתוף הרשות המבצעת, ו-4 מתוקף תפקידיהם הסטטוטוריים	לא	מעורבות מחייבת
טורקיה ⁴⁶⁹	חוקה	כן	נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת) והרשות המחוקקת (ברוב מוחלט ומיוחס/מוחלט/רגיל – בהתאם לסבב ההצבעה בפרלמנט), מתוך רשימות מועמדים המגובשות ברובן על ידי גורמים משפטיים שונים	4 שופטים – כן 11 שופטים – לא	7 שופטים – אין 8 שופטים – מעורבות מחייבת

469 לאחר ניסיון ההפיכה הכושל, בשנת 2016, החל מנהיג המדינה במסע טיהורים, בין השאר בשורות בתי המשפט. כיוון שתהליכים אלו ממשיתים גם כיום, ישנו קושי רב לאמוד כהלכה את מערכת יחסי הכוחות שבין רשות השלטון במדינה.

מעורבות של משפטנים	האם נבחרו מציבור מכריעים לבדם	שיטת בחירה	פסילת חוקים	סוג הערכאה	מדינה
מעורבות מחייבת	לא	תפקידים סטוטוריים	כן	חוקה	יוון
מעורבות מחייבת	לא	ועדה שבה הסכמת המשפטנים נדרשת לבחירה במועמד	כן	עליון	ישראל

30 המדינות המובילות במדד הדמוקרטיה לשנת 2018 (לפי סדר דירוג)

מדינה	סוג הערכאה	פסילת חוקים	שיטת בחירה	האם נבחרו מרכיבים לבדם	מעורבות של משפטים
נורבגיה (1)	עליון	כן	הרשות המבצעת, על סמך המלצות בלתי מחייבות של ועדה ושל נשיא העליון	כן	המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת של משפטים שמונו בעצמם על ידי נבחרו הציבור
איסלנד (2)	עליון	כן	שר המשפטים, על פי המלצת ועדה (עם אפשרות סטייה מסוימת)	כן	המלצה סטטוטורית מחייבת עם מנגנון התגברות פוליטי
שוודיה (3)	עליון	כן	הרשות המבצעת, על סמך המלצה בלתי מחייבת של ועדה	כן	המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת
ניו זילנד (4)	עליון	לא	שר המשפטים	כן	המלצה מנהגית בלתי מחייבת
דנמרק (5)	עליון	כן	שר המשפטים, על סמך המלצה בלתי מחייבת של ועדה	כן	המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת
אירלנד (6-7) ⁴⁷⁰	עליון	כן	הרשות המבצעת	כן	במועמדים שהם שופטים מכהנים – אין; במועמדים שאינם שופטים מכהנים – המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת
קנדה (6-7)	עליון	כן; פסקת התגברות	ראש הממשלה (ראש הרשות המבצעת), על סמך המלצה בלתי מחייבת של מועצה מייעצת	כן	המלצה מנהגית בלתי מחייבת
פינלנד (8)	עליון	לא; פסקת התגברות	נשיא המדינה (מראשי הרשות המבצעת), על סמך המלצה בלתי מחייבת של בית המשפט	כן	המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת
אוסטרליה (9)	עליון	כן	ראש הממשלה (ראש הרשות המבצעת), לפי המלצת שר המשפטים	כן	המלצה מנהגית בלתי מחייבת
שווייץ (10)	עליון	לא	הרשות המחוקקת	כן	אין
הולנד (11)	עליון	לא	שר המשפטים, בהמלצת הרשות המחוקקת, המגובשת ברוב רגיל	כן	המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת

קיימת יוזמת חקיקה תלויה ועומדת, ולפיכך ייתכן שהאמור כאן ישונה בקרוב.

מדינה	סוג הערכאה	פסילת חוקים	שיטת בחירה	האם נבחר הציבור מכריעים לבדם	מעורבות של משפטנים
לוקסמבורג (12)	חוקה	לא	5 בידי ועדה מקצועית, באישור ובשיתוף הרשות המבצעת, ו-4 מתוקף תפקידיהם הסטטוטוריים	לא	מעורבות מחייבת
גרמניה (13)	חוקה	כן	בידי שני בתי המחוקקים, ברוב מוחלט ומיוחס: 8 נבחרים בידי הבונדסטאג ו-8 בידי הבונדסראט	כן	אין
בריטניה (14)	עליון	לא	ועדה מקצועית, בשיתוף שר המשפטים, אשר לו מוקנית זכות סירוב והשפעה מוגבלת	לא	מעורבות מחייבת
אורוגוואי (15)	עליון	לא	הרשות המחוקקת, ברוב מוחלט ומיוחס	כן	המלצה מנהגית בלתי מחייבת
אוסטריה (16)	חוקה	כן	11 בידי הרשות המבצעת ו-9 בידי בתי המחוקקים, ברוב רגיל	כן	אין
מאוריציוס (17)	עליון	כן	נשיא בית המשפט העליון – בידי נשיא המדינה (אינו ראש הרשות המבצעת; נבחר על ידי הפרלמנט); השופט הבכיר – בידי נשיא בית המשפט העליון; יתר השופטים – בידי ועדת משפטנים	נשיא בית המשפט העליון – אין; יתר השופטים – מעורבות מחייבת של משפטנים שמונו בעצמם על ידי נבחרי הציבור	כן; יתר השופטים – לא
מלטה (18)	חוקה	כן	ראש הממשלה (ראש הרשות המבצעת)	כן	נשיא בית המשפט לחוקה – אין; יתר השופטים – המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת של משפטנים שמונו בעצמם על ידי נבחרי הציבור
ספרד (19)	חוקה	כן	8 בידי הרשות המחוקקת, ברוב מוחלט ומיוחס, 2 בידי הרשות המבצעת ו-2 בידי הרשות השופטת	10 שופטים – כן 2 שופטים – לא	10 שופטים – אין 2 שופטים – מעורבות מחייבת של משפטנים שמונו בעצמם על ידי נבחרי הציבור
קוסטה ריקה (20)	חוקה	כן	הרשות המחוקקת, ברוב מוחלט ומיוחס	כן	אין
קוריאה הדרומית (21)	חוקה	כן	3 בידי נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת), 3 בידי הרשות המחוקקת, ברוב רגיל, ו-3 בידי נשיא בית המשפט העליון (שנבחר בעצמו בידי נבחרי הציבור)	6 שופטים – כן 3 שופטים – לא	6 שופטים – אין 3 שופטים – מעורבות מחייבת של משפטנים שמונו בעצמם על ידי נבחרי הציבור

מדינה	סוג הערכאה	פסילת חוקים	שיטת בחירה	האם נבחר הציבור מכריעים לבדם	מעורבות של משפטנים
יפן (22)	עליון	כן	הרשות המבצעת (עם אישור תקופתי במשאל עם)	כן	אין (פרט להמלצה מנהגית בלתי מחייבת במינוי נשיא בית המשפט)
צ'ילה (23-24)	חוקה	כן	3 בידי נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת), 3 בידי בית המשפט העליון ו-4 בידי בתי המחוקקים, ברוב מוחלט ומיוחס	7 שופטים – כן 3 שופטים – לא	7 שופטים – אין 3 שופטים – מעורבות מחייבת
אסטוניה (23-24)	עליון	כן	נשיא בית המשפט העליון – בידי הרשות המחוקקת, ברוב רגיל, על פי הצעת נשיאת המדינה (שאינה ראש הרשות המבצעת); יתר שופטי בית המשפט העליון – בידי הרשות המחוקקת, ברוב רגיל	כן	נשיא בית המשפט העליון – אין; יתר שופטי בית המשפט העליון – המלצה סטטוטורית בלתי מחייבת של משפטנים שמונו בעצמם על ידי נבחר הציבור
ארצות הברית (25)	עליון	כן	נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת), באישור הסנאט	כן	אין
כף ורדה (26)	חוקה	כן; פסקת התגברות חלקית	הרשות המחוקקת, ברוב מוחלט ומיוחס	כן	אין
פורטוגל (27)	חוקה	כן	10 בידי הרשות המחוקקת, ברוב מוחלט ומיוחס, ו-3 בידי שופטי בית המשפט לחוקה עצמם	10 שופטים – כן 3 שופטים – לא	10 שופטים – אין 3 שופטים – מעורבות מחייבת של משפטנים שמונו בעצמם על ידי נבחר הציבור
בוטסואנה (28)	עליון	כן	נשיא בית המשפט העליון – בידי נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת); יתר השופטים – בידי ועדת משפטנים	נשיא בית המשפט העליון – כן; יתר השופטים – לא	נשיא בית המשפט העליון – אין; יתר השופטים – מעורבות מחייבת של משפטנים שמונו בעצמם על ידי נבחר הציבור
צרפת (29)	חוקה	כן	3 בידי נשיא המדינה (ראש הרשות המבצעת), 3 בידי נשיא הסנאט ו-3 בידי נשיא האסיפה הלאומית; כולם באישור בתי המחוקקים ⁴⁷¹	כן	אין
ישראל (30)	עליון	כן	ועדה שבה הסכמת המשפטנים נדרשת לבחירה במועמד	לא	מעורבות מחייבת

471 בכל אחד מבתי המחוקקים יאושרו המינויים בפני ועדה פרלמנטרית הפועלת תחתיו, וביחס לבחירת נשיא המועצה החוקתית – בפני שתי הוועדות יחד. מינוי יידחה אם סכום ההצבעות נגדו בוועדה הרלוונטית (ובמקרה של נשיא המועצה החוקתית, בשתי הוועדות יחד) עומד על 60% מכלל המצביעים.

מדינות ארצות הברית (לפי סוג הליך הבחירה)

ש"ש מיזורי	נבחר ציבור, באמצעות ועדה שאתה רוב חבריה ממנים נבחר ציבור	נבחר ציבור	בחירות דמוקרטיות ישירות
1. איווה*	12. ניו יורק	1. אוקלהומה*	12. טקסס
2. אינדיאנה*	13. פלורידה*	2. אריזונה*	13. לואיזיאנה
3. אלסקה*	14. קולורדו*	3. דלאוור	14. מונטנה
4. דקוטה הדרומית*	15. קונטיקט	4. הוואי	15. מינסוטה
5. וואיומינג*	16. רוד איילנד	5. רמונט	16. מיסיסיפי
6. מיזורי*		6. טנסי*	17. מישיגן
7. קליפורניה*		7. יוטה*	18. נבדה
8. קנזס*		8. מסצ'וסטס	19. ניו מקסיקו*
		9. מרילנד*	20. פנסילבניה*
		10. נברסקה*	21. קנטקי
		11. ניו המפשייר	22. קרוליינה הצפונית
			11. וירג'יניה המערבית

* במדינה נערכות גם בחירות אשרור דמוקרטיות.

מדינות ארצות הברית שבהן מתקיימות בחירות אשור (לפי מועדן)

אלא אם צוין אחרת, נערכות בחירות האשור הציבוריות במסגרת מערכת הבחירות הכלליות הראשונה שמתקיימת במדינה בסמוך למועד הקבוע להלן (בחירות כלליות נערכות אחת לשנתיים):

מדינות	לאחר שנה	לאחר שנתיים	לאחר 3 שנים
אוקלהומה ⁴⁷²	מרילנד ⁴⁷³	אריזונה	יוטה
טנסי	פלורידה	קולורדו	נברסקה
קליפורניה ⁴⁷⁴	איווה	אינדיאנה	אלסקה
	וואיומינג		דקוטה הדרומית
	מיזורי		
	קנזס		

*** נוסף על האמור לעיל, ב-3 מדינות, שבהן נבחרים השופטים בבחירות דמוקרטיות ישירות, מחוייב השופט לשוב ולהיבחר על ידי העם בבחירות אשור בתום כהונתו. כך קורה בניו מקסיקו (בתום כהונה של 8 שנים), ובפנסילבניה ובאילינוי (בתום כהונה של 10 שנים).

472 אם קבועות הבחירות למועד בו טרם עברה שנה ממועד מינוי השופט, נדחות בחירות האשור בשנתיים.

473 בניגוד למדינות האחרות, בהן נמדדים קבועי הזמנים מיום מינוי השופט, במרילנד נספרת תקופת השנה **מיום שהתפתה המשרה**.

474 בחירות האשור מתקיימות במסגרת הבחירות לתפקיד המושל, אשר נערכות אחת ל-4 שנים.

פורום קהלת

פורום קהלת הוא מכון מחקר השוכן בירושלים ופועל לעיגון מעמד הקבע של ישראל במדינת הלאום של העם היהודי, לחיזוק הדמוקרטיה הישראלית, קידום חירות הפרט ועידוד יישום עקרונות השוק החופשי בישראל. הפורום איננו מפלגתי ונשען על מקורות עצמאיים פרטיים ללא מימון ישיר או עקיף ממדינת ישראל או מכל ישות מדינית אחרת. כל תוצרי הפורום מוגשים למקבלי ההחלטות ולציבור ללא תמורה.

פורום קהלת (ע"ר)

רח' עם ועולמו 8

ירושלים, 9546306

טל' 02-6312720

פקס' 077-318-2028

office@kohelet.org.il

www.kohelet.org.il

ISBN 978-965-7674-68-0

9 789657 674680